

ГРОМАДА

ЩОМІСЯЧНИЙ ЧАСОПИС ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УГОРЩИНІ
MAGYARORSZÁGI UKRÁN KULTURÁLIS EGYESÜLET HAVILAPJA

Ціна: 100 форинтів

Ára: 100 Ft

Шосте вшанування Тараса Шевченка в Будапешті

Життєвий шлях великого українського поета Тараса Шевченка, здавалося б, вивчений дослідниками до найменших хронологічних дрібниць. Та все ж із найближенням чергової дати народження і смерті цієї непересічної людини, які у березні майже збігаються – 09.03 народився, 10.03 помер – українці, де б вони не знаходилися, мимоволі тягнуться до Тарасового "Кобзаря", віршовані рядки якого часом пропікають своїм вогнем читача до глибини душі, примушують згадати, чиїх батьків ми діти і чи гідні носити ймення свого народу. Так, поезія Шевченка є безкомпромісною, як зрештою, і його угорського брата по перу Шандора Петєфі. Але ми пробачаємо їм цю гостроту слова, знаючи, якою любов'ю до свого поневоленого народу і рідної землі палали їх серця. Їх вірші важко забути, навіть якщо ви вже багато років тому підвелися з-за шкільної лави і вас давно захопила проза життя – навчання, робота, сімейні справи чи громадська робота. Тому зірка Шевченка ніколи не гасне для українців.

22 березня Товариство Української культури в Угорщині спільно з Посольством України провели в приміщенні "Екоцентру" на вулиці Андраші вечір з нагоди 183-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка. На запрошення організаторів вечора, який став уже традиційним, відгукнулися члени української громади і численні угорські гості, деякі з них із самого початку заснування товариства відвідують шевченківські вечори і є добрими друзями української меншини, щиро вболіваючи за її справи.

Перед початком вечора у залі майже не лишалось вільних місць. Атмосфера була урочистою, піднесеною, відчувалося, що програма буде досить насиченою. І гості не помилилися у своїх передчуттях.

Урочисте зібрання з нагоди чергової річниці великого Кобзаря відкрила Голова Товариства Української культури в Угорщині пані Ярослава Хортяні. Вона привітала присутніх і з приємністю відзначила, що проведення спільних шевченківських вечорів у Будапешті силами громади і українського

посольства в Угорщині стало доброю традицією. І хоча це лише п'ятий спільний захід, все ж щоразу вшанувати пам'ять великого українського поета приходить велика кількість людей. І це зрозуміло, бо Шевченко для українців є не просто поетом, а символом Батьківщини, поборником свободи і кращої долі для українського народу. Народна повага і любов до свого національного поета є справді безмежною. З наближенням

Повноважний Посол України в Угорщині пан Дмитро Ткач. Він зачитав вітального листа від Президента України Леоніда Кучми голові Товариства Української культури в Угорщині пані Ярославі Хортяні та активному члену громади пані Наталії Драгомановій-Бартої. Від імені організаторів святкового вечора і численних гостей пан посол висловив подяку керівництву фірми "Екоцентр" за багаторічну підтримку у проведенні подібних заходів.

прилучити дітей і всіх нас за допомогою мистецтва до української культури. Втім усі труднощі забуваються, коли приходить визнання глядача. А це дійсно було так, бо дітям щиро аплодували гості вечора.

Присутніх зачарував талант закарпатської співачки Ганни Ляхович, яка виконала кілька вокальних номерів на слова Шевченка. Її мелодійне сопрано переносило нас у незабутній світ шевченківських балад, тужило над гіркою долею української жінки, перевертало душу.

Незмінною увагою слухачів майже на всіх українських вечорах в Будапешті користуються виступи Ілдіко Урі, яка декламує вірші українських поетів, перекладені угорською. Так було й цього разу. Ілдіко читала "Русалку" Шевченка, вкладаючи в слова, здавалося б, почуття й душу героїні.

Виступ Валерія Іванова, що виконав на баяні старовинну українську мелодію, завершив першу частину вечора. А відтак за кілька хвилин до зібрання пролунало багатоголосе привітання Українського мішаного хору "Карпати" з Кошиць (Словаччина) під керівництвом художнього керівника і диригента Левка Довговича. У попередньому номері "Громади" ми досить докладно описали історію виникнення цього колективу. А зараз наші читачі мали нагоду належно оцінити мистецтво побратимів із Словаччини. На вечорі прозвучали пісні "Верховино, світку ти наш" в обробці Д.Задора, "Думи мої" на слова Тараса Шевченка, музика К.Борисюка (обробка Є.Козака), "Заповіт" Шевченка, музика народна в обробці Л.Ревуцького, "Козака несуть" в обробці М. Леонтовича, "Реве та стогне Дніпр широкий" Тараса Шевченка в обробці В.Косенка та інші. Концерт хору "Карпати" мав великий успіх серед гостей Товариства Української культури і Посольства України. За традицією господарі шевченківського свята запросили присутніх на святкову вечерю.

На знімку: гості на вечорі Шевченка

шевченківських роковин, сказала пані Хортяні, кожен свідомий українець повинен спитати себе, що він робить для України доброго. Українцям Угорщини дуже приємно вітати у себе в гостях своїх побратимів із Словаччини, український мішаний хор "Карпати".

В цьому відчувається велика підтримка української справи, тому що словацькі співчани привезли із собою чудовий віночок українських народних співанок, які склав наш багатостраждальний народ і не забув за роки поневолення. Забігаючи трохи наперед, хочеться особливо відзначити чудову пісню про почуття українців, які живуть далеко віденьки-України і там, на чужині, доживають "літа сумні". Вона глибоко зворушила серця присутніх у залі.

Із традиційним привітанням до гостей звернувся Надзвичайний та

Після урочистої частини вечора ведуча Мар'яна Лявинець оголосила про відкриття літературно-музичної композиції за творами Шевченка, яку підготували учні Недільної школи Товариства під керівництвом Ярослави Хортяні та Ганни Ляхович. Виступ дітей у національних костюмах, їх спів та декламування віршів з шевченківського "Кобзаря" немов би переносив глядачів у дивовижний світ тарасових образів, у давні часи, коли жив і творив поет. Непросто було підготувати такий виступ силами скромного самодіяльного гурту Недільної школи, адже діти не є школярами у звичайному розумінні цього слова, які відвідують щодня українську школу. Всі вони є учнями угорських шкіл, і тим більша має бути подяка художнім керівникам української меншини за їх ентузіазм і бажання

Конгрес українців Польщі

Протягом двох днів 5-6 квітня у Варшаві проходив конгрес українців Польщі, присвячений скорботній події – 50-й річниці акції “Вісла”. Акція “Вісла” відноситься як до людей, так і до землі виселених. Тому і зібрала ця трагічна дата українців в Польщі, яких 50 років тому назад вигнано з рідних земель: Лемківщини, Бойківщини, Холмщини, Надсяння та Південного Підляшся.

П'ятдесят років тому назад 29-го березня 1947 року у Варшаві на засіданні Політбюро ЦК КППР вирішено однозначно долю українського населення в Польщі. Рішення було просте – швидкими темпами переселити українців та змішати сім'ї на Воз'єднані землі (перш за все до Північної Прусії), не утворюючи компактних груп і не ближче ніж за 100 км. від кордону. За директивами Державного комітету безпеки (в таємних документах) було визначено чітку мету примусового виселення українців з рідних земель:

1. Виселити до кінця все українське населення з південно-східних воєводств Польщі.

2. Розпорошити його на нових місцях поселення з метою швидкої асиміляції та денаціоналізації.

3. Сполонізувати покинуті українцями землі, оселяючи на них польську людину.

Засоби депортації українського населення на північно-західні землі були жорстокими. На світанку війська оточували село, не випускаючи з нього нікого, мешканцям наказували протягом двох годин спакувати своє рухоме майно і під конвоєм вивозили на збірний пункт до визначення залізничної станції.

Підозрілих у співпраці з українським підпіллям а також представників української інтелігенції (переважно вчителів та духовенство) арештовували і відправляли до концентраційного табору в Явожні або прямо до в'язниці.

Від 29 квітня до 12 серпня 1947 року за даними операційної групи “Вісла” було переселено коло 150 тисяч осіб. Поселеним на північно-західних областях не вільно було змінювати місце проживання без згоди Повітового уряду безпеки. Як правило, такого, дозволу нікому й не видавали. Українці були позбавлені своєї церкви і школи, як і інших можливостей розвитку громадсько-культурного життя. На нових поселеннях українців переслідували навіть за співання українських пісень на весіллях. Після виселення на землях, де раніше проживало українське

населення, нищилась культурна спадщина, руйнувалися церкви і каплиці. Пропали цінні документи й книжки, з лиця землі зникли десятки шкіл.

Конгресу українців в Польщі була приурочена фотовиставка, яка засвідчувала правду про ці руйнування.

50-ті роковини від проведення акції “Вісла” є частиною історії й світового українства, тому напередодні Конгресу у Варшаві відбулося засідання президії

любчих питань української громади Польщі, адже без цього неможливе взаєморозуміння між двома народами.

Про це говорили у своїх виступах в перший день Конгресу віце-маршал Сейму Александр Мелаховський і віце-маршал Сенату Зофія Куратовська. Під час промови на Конгресі вони неодноразово підкреслювали, що між Польщею та Україною динамічно налагоджуються добросусідські відносини і що

Української Всесвітньої Координаційної Ради, яка заявила про свою солідарність з українцями Польщі. Не випадково, що на Конгрес приїхало багато представників української діаспори з усього світу: Америки, Англії, Німеччини, Бельгії, Чехії, Росії, Словаччини і, звичайно, з Угорщини.

Україну представляла делегація на чолі з головою Державного Комітету у справах національностей та міграції паном Володимиром Євтухом, головою Української Всесвітньої Координаційної Ради Іваном Драчем та депутатом Верховної Ради України Миколою Жулинським. Численне представництво української діаспори мало змогу зустрітися з представниками найвищих влад Польщі.

На високому рівні відбулася зустріч з президентом РП Александром Квашневським, з головами та заступниками голів Сейму і Сенату. Все це свідчило про велику увагу з боку офіційних органів до Конгресу українців Польщі та про динамічний розвиток добросусідських відносин між Польщею та Україною. Важливим моментом цих зустрічей була відвертість і розуміння необхідності вирішення найбо-

прагнення до мирного співжиття поляків і українців є запорукою забезпечення на практиці належних прав національних меншин – польської в Україні та української у Польщі.

В роботі Конгресу взяло участь більше як 300 делегатів з різних частин Польщі. З виступів людей різного віку – і тих, що пережили страшні часи акції “Вісла”, і представників молодшого покоління українців – однозначно наголошено: “Завдяки стійкості та мужності української громадськості, яка у тих важких обставинах зберегла свою ідентичність, надбання предків, передала їх наступним поколінням, польській комуністичній владі не вдалося реалізувати до кінця задуманої нею мети”.

Після багатьох років замовчування і приниження відродилися українські церкви, діють школи з українською мовою навчання. Поруч з цим багато справ очікує справедливого вирішення – це, перш за все, ліквідація наслідків злочинної акції “Вісла”, повернення громадського, церковного і приватного майна, надання державної допомоги усім тим, хто має бажання повернутися на рідну землю.

Виступаючи на Конгресі з болем згадували пережиті ними часи. Особливо запам'ятався мені зворушливий виступ директора школи ім. Маркіяна Шашкевича Юліана Бака із міста Перемишля, котрому в 1947 році було 8 років. Насильне, раптове вигнання матері і всієї сім'ї, плач жителів села, котрі під наглядом багнетів польських жовнірів змушені були покидати рідні оселі... “Щоб такого більше не повторилось в житті українців, треба не тільки пам'ятати про цей злочин, наголошувати виступаючи з трибуни делегати, але всі наші дії повинні бути спрямовані на подальший розвиток національно-культурного життя, збереження рідної мови.”

Делегати одностайно підтримали звернення українців Польщі до України і всього українства:

“У 50-ту річницю акції Вісла ми – представники українських організацій, Церков, установ та окремих середовищ – зібрані на Конгресі українців Польщі, врочисто заявляємо перед Україною, перед усім українським народом: *вітри історії не знищили нашого роду! Ми вистояли, ми є, ми будемо!*”

У 50-ту річницю акції Вісла звертаємося до України, до всього українського народу з посланням єдності й солідарності в щоденній роботі для утвердження незалежності та вільного життя.

Українці, громадяни Польщі є співучасниками відродження українства, вносять свою частку в розвиток духовності й культури всього нашого народу. Головним завданням вважаємо збереження української спадщини на Лемківщині, Бойківщині, Надсянні, Холмщині та Підляшші, як частки всеукраїнської культури. Національну тотожність будемо намагатися передавати прийдешнім поколінням.

Стоячи на порозі XXI століття, звертаємося до України з глибокою надією та вірою у сповнення її вільного розвитку та утвердження достойного місця у *народів вольних колі*. А ми, громадяни Речіпосполитої Польської, метою своєї діяльності вважаємо налаштування добросусідських відносин між Україною та Польщею, між українцями та поляками. Хочемо того, щоб після трагічних фактів в історії взаємин між нашими двома народами прийшла злагода й порозуміння. Цього вимагає від нас пам'ять про минуле та надія на краще майбутнє.”

Ярослава Хортяні

Інтерв'ю з головою Головної Ради об'єднання українців паном Юрієм Рейтом

вирішені всі питання, адже вже роками очікуємо на певні рішення. Перш за все ми добиваємося засудження Сеймом акції "Вісла", що відкрило б дорогу правовому вирішенню ліквідації наслідків. Українців потрактовано як колективного ворога Польської держави. Десятиліттями ідемо до того, щоб було знято з нас це тавро. Перший крок зробив Сенат - 3 серпня 1990 року засудив акцію Вісла. Аналогічну постанову не зміг прийняти Сейм нинішнього скликання.

- Проблема акції "Вісла" нерозривно пов'язана з подоланням трагічної спадщини в українсько-польських відносинах. Про це багато пишеться як в українській, так і в польській пресі. На вашу думку, що може зробити українська громада Польщі для досягнення повного замирення між двома народами?

- Досвід історії вчить нас будувати взаємовідносини на принципах стратегічного партнерства, тому що добре усвідомлюємо - з українсько-польських конфліктів завжди користав хтось третій. Наскільки мені відомо, підготовляється спільна заява Президентів України та Польщі про поєднання. Вона має бути підписана під час травневого візиту Александра Квасьневського до Києва. Тим самим є бажання від обох сторін на державному рівні оцінити й закрити сторінки минулого. Планується побудувати пам'ятник поєднання.

Від подолання драматичної спадщини взаємних конфліктів у великій мірі залежить приєднання обох держав як до Європейського Союзу, так і до північно-атлантичної системи безпеки. Ми, українці, добре розуміємо ці обумовлення, тому хочемо допомогти у їхньому позитивному вирішенні. Саме в цьому бачимо забезпечення наших прав, а також безперешкодний розвиток української меншини в Польщі, задоволення вимог нашої суспільності, зокрема тих, які відносяться до ліквідації наслідків акції "Вісла" і до гідного відзначення місць національної пам'яті. На мою думку ці вимоги не можуть бути перешкодою у розвитку добросусідських відносин між Польщею та Україною.

- Деякі негативні стереотипи про українців існують у польській громадськості і сьогодні. Доказом цього є ведення антиукраїнських дій на Перемишліні впродовж останніх двох років. Що робить об'єднання українців у Польщі, щоб спростувати ці стереотипи?

- Поєднання вимагає правди й справедливості. З цією метою ми домовилися з

Всесвітнім об'єднанням жовнірів Армії Крайової спільно організувати наукові заходи, які б допомогли у всебічному висвітленні найновішої історії українсько-польських взаємин. У зверненні до польського народу ми висловили своє бажання їм: "Прощаємо і просимо прощення". Ми повинні донести до польського народу нашу правдиву історію, в цьому велику роль може відіграти мас-медія Польщі. А у нас, українців, повинно бути почуття гордості від того, що ми є, існуємо і розвиваємося - отже основної мети акцією "Вісла" не досягнуто.

- Пане Юрію, які першочергові завдання стоять перед українською громадою у Польщі?

- Свобода, яка прийшла до Польщі вісім років тому назад, дала і нам повні можливості розвитку різних форм національного життя. Основна наша турбота - це дбання про пам'ятки культури, храми, цвинтарі, і найголовніше - це збереження національних

Пан Юрій Рейт одночасно очолює і Європейський Конгрес Українців, є великим прихильником Українсько-Польського зближення. Вніс вагомий вклад у розвиток добросусідських відносин між двома державами. Після урочистого закриття конгресу українців в Польщі я попросила пана Юрія зробити підсумок роботи Конгресу.

- Пане Юрію, яку мету ставив перед собою Конгрес і чи вдалося її досягти?

- На цей конгрес ми зібралися, щоб наголосити, і це відбувалося майже у кожному виступі, що українська громада Польщі має право бути гордою, адже сповнила свій обов'язок, вижила і зберегла себе як частку українського народу в Польщі. Кілька поколінь українців доклали великих зусиль, щоб не піддатися замірам комуністичного режиму Польщі, спрямованих на насильну асиміляцію української суспільності. Мета Конгресу була - поставити питання: де ми сьогодні, що ми досягнули, а водночас дати відповідь на запитання: як нам бути далі? Тому у ході роботи покликаних комісій - культурної, виховно-освітньої, національної спадщини, зв'язку з Україною та діаспорою - ми проводили своєрідний підсумок становища української громади у Польщі.

Поряд з цим, дивлячись перспективно вперед, намалювали перед собою завдання, що потрібно зробити для збереження ідентичності, приналежності до українського народу. Конгрес був для нас серйозною трибуною, де ще раз наголосувалися наші проблеми. Ми домагаємося справедливості, відкрито говоримо про багатолітні вимоги української громади, які ми ставимо перед парламентом та урядом.

- Про які саме вимоги йде мова і чи сподівається на позитивне вирішення деяких найбільш питань?

- Життя нас навчило бути реалістами. Тому я не сподіваюся, що зразу після Конгресу будуть

традицій у сім'ї. Культура, яку ми розвиваємо, є живою частиною всеукраїнської культури. Це ж відноситься й до науки, високі здобутки якої відомі не лише в Польщі, але й в Україні та діаспорі.

Особливе місце в житті нашої громади відіграють церкви: Православна й Греко-Католицька. Без церкви, без священників, монахів і монахинь немислимо існування громадськості та її розвиток.

Ми частка української нації, якої основна частина проживає в Україні, але сини її розкидані по всіх закутках світу. Свою особливу роль вбачаємо в пропагуванні знань про наше минуле й сьогодення серед польського народу.

Прикладаємо і надалі будемо прикладати багато зусиль для найкращого розвитку добросусідських відносин між Україною та Польщею - це одне з наших завдань та гарант охорони наших прав і всебічного розвитку.

Розмову вела
Ярослава Хортяні

Депутати Верховної Ради України в Угорщині

З другого по дев'яте квітня в Угорщині перебували з робочим візитом члени української частини Українсько-Угорської Спільної Міжпарламентської Комісії з питань забезпечення прав національних меншин. Протягом кількох днів депутати Верховної Ради України працювали за такою програмою: третього квітня вони зустрілись у Будинку парламентаріїв з представниками української громади в Угорщині. Того ж дня вони вирушили до Текелю, де мешкають хорвати і німці, і з тим побували в с.Сигетсентмартоні. У містечку Лорев вони зустрічалися з угорськими сербами, знайомилися з практикою вирішення місцевими властями питань освіти, культурного та конфесійного життя цієї меншини. Увечері українські депутати вирушили до Будапешта.

У програмі наступного дня була запланована зустріч з Головою Державних Зборів Угорщини Золтаном Галом. Після цієї бесіди на народних депутатів України чекали члени угорської частини Українсько-Угорської Спільної Міжпарламентської Комісії у парламенті. У програмі перебування гостей була запланована зустріч в апараті прем'єр-міністра, на якій мала слухатись доповідь Держсекретаря з політичних питань про становище національних та етнічних меншин Угорщини, а також про підготовку змін до закону про нацменшини. По завершенню візиту відбулася спільна прес-конференція.

Третього квітня, під час зустрічі з членами Товариства Української культури в Угорщині, українські депутати відповіли на кілька запитань кореспондента нашої газети.

– З якою метою ваша група приїхала в Угорщину?

Мостицький Андрій, голова підкомісії постійної комісії у закордонних справах Верховної Ради України, член змішаної українсько-угорської міжпарламентської групи по національних меншинах: “Наша група у складі трьох чоловік приїхала для того, аби подивитись, як угорський уряд забезпечує права національних меншин, які проживають в Угорщині і насамперед довідатись про стан справ в українській громаді”.

– Що Вам було відомо про українську меншину в Угорщині до приїзду сюди?

Безперечно, що ми цікавилися життям угорських українців. До того ж в українському парламенті створені 54 групи, які наводять зв'язки з депутатами різних парламентів світу, але тільки з Угорщиною у нас створена спеціальна підкомісія з питань національних меншин. Це вже говорить само за себе. Тобто ми знали, що в Угорщині є українська громада, але сьогодні наша підкомісія мала можливість безпосередньо на місці ознайомитись з роботою української громади

і зустрітись з представниками меншини. Цією зустріччю ми дуже задоволені.

– Яка правова база створена в Україні для розвитку національних меншин?

– В Україні прийнятий спеціальний закон по захисту прав національних меншин, діє спеціальний Державний Комітет у справах нацменшин та міграції, який очолює пан Володимир Євтух. Ситуація, що склалася сьогодні в Україні, свідчить про те, що Україна робить все можливе для створення нормальних умов для задоволення потреб національних меншин. Що ж стосується громадян України

– Чи збігаються погляди політичних фракцій в українському парламенті щодо національної політики?

– На жаль, вони не збігаються, і я хотів би підкреслити, що після прийняття Конституції у нас немає іншого виходу, ніж йти шляхом розширення існуючих прав і свобод людини, в тому числі і колективних прав національних меншин. Справа в тому, що в статті 11 Конституції України ми написали, що в нашій державі, крім українців, проживають інші корінні національності і нацменшини. Більше того, в статті 22 Конституції зазначено, що при

прийнятті нових законів, а також зміни існуючих не допускається звуження існуючих прав і свобод. Далі, у статті 53 Основного Закону є положення про те, що в Україні гарантується право навчання рідною мовою, в тому числі і отримання вищої освіти. А в ст.119 Конституції в третій частині ми написали, що в місяць постійного проживання нацменшин органи державної адміністрації повинні розробляти програму національно-культурного розвитку нацменшин. Отже, незалежно від того, захочуть партії чи ні, вони все одно будуть змушені розширювати права національних меншин. Більше того, після вступу України до ради Європи ми зобов'язались підписати і ратифікувати рамкову конвенцію

з питань захисту прав нацменшин і також Хартію регіональних мов і мов меншин. Зараз іде процес підготовки до ратифікації цих міжнародних угод, і після цього у нас піде процес розбудови міжнаціональних відносин в тому напрямку, щоб кожен представник національної меншини, кожна меншина в Україні відчувала себе вдома, на своїй батьківщині. Якщо ми підемо цим шляхом, то в Україні не буде міжнаціональних конфліктів, будуть розвиватися гармонійні відносини між національними меншинами. Тоді будуть всі підстави сподіватися і на політичну стабілізацію, яка в свою чергу дасть поштовх до економічної стабільності.

– Яка ситуація зараз із росіянами?

– Я би хотів сказати, що їх поставити окремо від інших меншин не можна. Що стосується законодавчого поля, то і закон про національні меншини, і закон про мови дозволяють, в принципі, використовувати рідну мову і культуру. Інша справа, як себе поведуть деякі чиновники. Інколи вони порушують навіть ті положення, які існують на рівні законодавства і Конституції. І тому виникають ті проблеми, про які іноді ми чуємо.

У Верховній Раді ми постійно, зокрема, наша комісія працює так, щоб уникати будь-яких конфліктів і дати можливість розвиватись всім національностям. В тому числі і росіянам. До речі, в ст.10 Конституції йдеться про мови,

На знімку: зліва направо Іван Попеску, Ярослава Хортяні, Сергій Кияшко (у центрі), Наталя Драгоманова (друга справа), Андрій Мостицький (справа)

угорського походження, то я б хотів наголосити, зокрема, на тому факті, що в Берегові (Закарпатська обл.) недавно відкрився угорський вищий навчальний заклад. Це є яскравим свідченням того, що український уряд дбає про забезпечення добрих умов для життя різних національних меншин в Україні.

– Ваш приїзд є першим маршрутом для досягнення поставленої мети щодо вивчення стану справ національних меншин Угорщини, чи ще в якихось країнах побували?

– У складі комісії у закордонних справах я мав можливість ознайомитись із станом справ в українських меншинах різних країн світу. Що ж до Будапешта, то ми тут є вперше, і, власне, угорський уряд і парламент повинні нам показати і продемонструвати, які вони створюють умови для проживання нацменшин в Угорщині, адже ми зустрічатимемось не лише з українською громадою, що ми зробили найперше, але й дивитимемось, як проживає румунська громада, цигани, німці та інші. Тобто це має бути широкий огляд життя нацменшин в Угорщині.

Іван Попеску, голова підкомісії з питань міжнаціональних відносин постійної комісії Верховної Ради України з питань прав людини та нацменшин, доктор філософських наук, почесний магістр права і фахівець у галузі прогнозування міжетнічних конфліктів на мовному ґрунті.

Депутати Верховної Ради України в Угорщині

де після перших двох абзаців про використання в усіх сферах суспільного життя державної мови йде третій абзац, де чітко вказано, що держава гарантує розвиток, функціонування та захист російської мови, мов інших меншин. Тобто це все забезпечується на законодавчому рівні. Інша справа, хто конкретно виконує цей закон, прихильником або членом якої партії він є. Якщо він націоналіст, то він порушує в один бік, якщо він є, скажімо, шовініст, він в інший бік буде порушувати. Але наша мета полягає в тому, щоб не було цих порушень, і ми будемо йти тільки цим шляхом.

Сергій Кияшко, заступник голови комісії у справах захисту прав людини, національних меншин і національних відносин, член соціалістичної фракції Верховної Ради України.

- Чого Ви чекаєте від цієї поїздки і як плануєте використати матеріали, які тут зберете?

- Я є співголовою змішаної українсько-угорської парламентської групи, яка займається питаннями правового забезпечення етнічних груп. Наша поїздка в Будапешт пов'язана з двома питаннями: перше, проведення моніторингу на території Угорщини, щоб проаналізувати, яким чином забезпечуються права нацменшин в Угорщині і, друге, наскільки дотримується законодавство у цій сфері. До речі, минулого року угорська група приїжджала в Україну, і ми проводили моніторинг у місцях компактного проживання угорців, німців, румунів в Україні.

Після завершення цієї поїздки ми будемо мати зустрічі з угорцями спочатку в Києві, а потім восени в Будапешті, коли будемо готувати заключний документ, в якому зафіксуються і плюси і мінуси національної практики урядів і також пропозиції та

рекомендації для парламентів Угорщини та України з точки зору удосконалення законодавства у сфері захисту прав національних меншин. Так ми бачимо свою парламентську місію, з якою ми приїхали в Угорщину.

- Хто з угорців надає допомогу вам у цій справі?

- З боку Угорщини з нами тісно співпрацюють комісії по правах людини і національних меншин. Зокрема, це - співголова змішаної українсько-угорської парламентської комісії Вілмош Федор та інші колеги, які займаються проблемами нацменшин і прикордонних зв'язків. Вони у повній мірі надають підтримку по збору матеріалів, і ми у більшій мірі знаходимо взаєморозуміння і більше спільного, ніж відмінного. Тому деякі конфліктні ситуації, які виникають іноді в Угорщині й Україні по відношенню до нацменшин, нами, як правило, знімаються.

- Які враження у Вас після зустрічі з керівниками української громади і які побажання Ви могли б висловити членам української меншини? Чи є можливість того, що українська громада після вашої поїздки отримає якусь допомогу з боку України?

- Для нас було приємною несподіванкою побачити, що українська громада успішно розвивається і міцніє, адже лише 5 років вашому Товариству, а зроблено дуже багато. В цьому є велика заслуга голови Товариства української культури та його членів. Нам також дуже сподобалось те, що уряд Угорщини допомагає громаді в таких справах, як видання газети, збірки віршів Лесі Українки, проведення змістовних заходів тощо. Нас дуже тішать наміри уряду виділити громаді 25 мільйонів форинтів для придбання

будинку. Це є серйозний вклад. Саме завдяки такій підтримці ваше Товариство матиме більший ефект і, певно, більшу кількість прихильників.

Із свого боку треба сказати, що Україна не в достатній мірі займається забезпеченням культурних потреб співвітчизників за кордоном. Це стосується і парламенту, зокрема, нашої комісії, і, у більшій мірі, торкається уряду і команди президента, яка повинна займатися вирішенням подібних питань. Тому я думаю, що ті запитання, які задавали ваші представники і щодо постачання літератури (українська класика і сучасні твори), і по забезпеченню громади газетами і журналами можна вирішити. Ми зустрінемось із представниками Посольства України, щоб переконати їх передплатувати на українську громаду певні періодичні видання, щоб не потрібно було платити за пересилку, бо у Товаристві не мають таких грошей. Як сказала мені пані Ярослава Хортяні, довелося платити більше двох доларів у перерахунок за одну газету "Громада", яку ви друкуєте, при пересилці.

В рамках законодавчого плану, я вважаю, що ми передбачимо можливість певного бюджетного фінансування співвітчизників за кордоном і, можливо, в рамках двостороннього співробітництва парламентів України й Угорщини окремим рядком десь запишемо можливість матеріальної підтримки з боку України українців Угорщини і Угорщини - угорців в Україні і навпаки, щоб комплексно вирішувати це питання.

Що я хочу побажати всім українцям в Угорщині? Звичайно, великого щастя і найліпшого майбутнього.

Наш кор

24-25 березня відбувся офіційний візит парламентської делегації, яку очолив Голова Верховної Ради України Олександр Мороз, в Угорщину на запрошення спікера Державних Зборів Угорщини Золтана Гала.

На думку Голови Комітету у справах зовнішньої політики Парламенту Угорщини Матяша Ерші, підписання угорсько-українського базового договору у значній мірі допомогло покращенню справ угорської нацменшини в Україні. На зустрічі з українською делегацією він відзначив, що стан угорців в Україні є значно кращим, ніж в інших сусідніх країнах. Глава угорського уряду Дюла Хорн запевнив спікера українського Парламенту, що Угорщина з радістю підтримає намагання України інтегруватися в Євроатлантичні структури. Олександр Мороз, з свого боку, висловив стурбованість через те, що новоприєдані країни Центральної Європи

Олександр Мороз у Будапешті

можуть стати другорядними членами цих організацій. Проте Україна цілком підтримує прагнення Угорщини увійти до НАТО та ЄС. Золтан Гал, Голова Державних Зборів Угорщини, на зустрічі із своїм українським колегою висловив надію, що між ЄС та Україною буде укладено колективну угоду.

Олександр Мороз цікавився ходом втілення угорської програми стабілізації економіки, приватизації енергетичного сектору країни та проблемами державної

заборгованості. Він наголосив, що Україна уважно стежить за досвідом Угорщини у справі реформування економіки. Адже Україна також прагне подолати економічну кризу в народному господарстві.

У понеділок після обіду Олександр Мороз зустрівся з членами Парламентського Комітету у справах зовнішньої політики, а також із прем'єр-міністром Угорщини Дюлою Хорном. Увечері Голова Верховної Ради України відвідав прийом Посольства України в Будапешті з нагоди 5-річчя відкриття дипломатичної місії України в Угорщині. На прийомі були присутні Голова Державних Зборів Угорщини Золтан Гал, представники політичних партій Угорщини, української нацменшини в Угорщині та іноземні дипломати.

Василь Плоскіна

Коли необхідні святкові наїдки готові, укладають великодного кошика. Це спеціальний кошик, яким користувалися лише раз у році – на Великдень. На дно стелили найкращий рушник-вишиваник. Відтак укладали паску, шовдар (окіст), пікницю (домашню ковбасу), масло, сир, сіль, хрін, вино. І обов'язково – свічку, яку потім

ступає – хай нечисть із хати тікає!" Поклавши кошика із свяченими наїдками на стіл, тричі хрестилися і починали молитву. Коли скуштували всього свяченого, дякували Богу, "що Великодню ся дочекали і паски скуштували".

Крашене яйце або писанку – символ весняного відродження природи, зародження життя, продовження роду – берегли упродовж року – до другого Великодня. Вірили, що писанка має чарівну силу.

Особливо насиченим обрядово-звичаєвими прикметами був перший день Великодня – неділя. По всіх світлицях на жердках, столах, ліжках красувалися найкращі рушники-вишиванки, скатерті, верети. Вітаючи когось у цей день, бажали: "Будьте здорові і пишні, як паски пшеничні!" По селах брали невелику пасочку і клали на покуть або під святий образ – "щоб мир і спокій берегла і зла сила до хати не прийшла". Берегли її там аж до Святої Трійці. Сонце на Великдень, за повір'ям, грає, коли встає. Хто бачить його схід – буде щасливим, треба лише стати лицем до сонця, вклонитися, перехреститися і прошепотіти: "Дай, Боже, аби ся стало, як ся забажало!" Дехто в цей день ішов на цвинтар, щоб "похристосатися" з покійними родичами. Взагалі в цей день з ким би не зустрівся – обов'язково треба було привітатися і похристосатися. Навіть ворогу відмовити в цьому – гріх.

Якщо хтось помирав на Великдень – вважали що потрапить у царство небесне, бо до трьох днів нібито ворота небесні відчинені. Померлому на Пасху клали в труну крашанку. Взагалі думали, що подаровану на Великдень крашанку треба берегти від Пасхи до Пасхи, бо вона чарівна: відвертає біду, гасить пожежу.

Другий день Великодня – Світлий Понеділок. Його ще називають "поливальним", бо в цей день хлопці-похресники йдуть поливати своїх хресних матерів і побажати їм щасливих свят. Поливають парфумами, за це отримують пасочки-калачики, писанки, гроші, шоколад або цукерки. Дорослі ж чоловіки теж поливають дівчат і господинь, їх пригощають.

Третій день Великодня – Світлий Вівторок. У цей день дівчата могли поливати хлопців, але водою.

ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ

Великдень, або Пасха, – це одне з найбільших церковно-релігійних свят. Справді Великий день, бо природа воскресла і омолодилася після зимової сплячки, бо воскрес із мертвих Ісус Христос, Син Божий, розп'ятий за нас, за наші гріхи. А святом Пасхи називають Великдень тому, що основним обрядовим елементом великодного кошика є калач-паска, яку святять у церкві. Свято це перехідне, рухоме, і точної дати не має. Дата Великодня щороку визначається за місячним календарем. Це завжди неділя, перша неділя нового місяця після весняного рівнодення (21 березня). Триває свято три дні: неділя, понеділок, вівторок. А передусім йому найбільший у році піст: сім тижнів та ще й два підготовчих: М'ясопустний і Сиропустний.

До Великодня завжди старанно готувалися. Скрізь по хатах проводилося велике порання. Та головне – готували святкові наїдки: пекли, варили, фарбували крашанки тощо. До Великодня всі вірники, крім малих дітей віком до 7-8 років, сповідалися і причащалися.

З Великоднем пов'язано багато найрізноманітніших прикмет і повір'їв. Насамперед стосуються вони самої паски – обрядово-звичаєвого калача. Є три види його: паска-матка, найбільша за формою і оздоблена зверху різними прикрасами, яку несли святити, паска-сестра, яку не освячували, а використовували для гостей, і малі пасочки-калачики, спечені у вигляді пташок, які дарували дітям-похресникам, коли ті приходили привітати своїх хресних батьків зі святом.

Пекли паски у четвер або суботу. Пекти у середу чи п'ятницю вважалося за великий гріх.

Важливе місце у підготовці до Великодня займали крашанки і писанки. Крашанки – варені яйця, пофарбовані в один колір, а писанки – розмальовані візерунками й різними фарбами. Фарбували яйця, як правило, в суботу, а варили в Страсний Четвер, бо вважали, що яйця, зварені у четвер, довше зберігаються і не псується. А ще вірили: доки фарбують великодні яйця, доти буде існувати світ, а як перестануть фарбувати, то й світ перестане існувати. На другий-третій день святок хресні мами дарували писанки своїм похресникам разом з пасочками. Часто їх дарують і жebraкам. Також мальоване яйце є прикрасою: його тримають вдома на полиці і т.д. Люди люблять писані яйця і вважають їх значною прикрасою та чудовим доповненням великодних свят.

запалювали біля церкви, коли священник приступав до освячування. Зібраний кошик клали на стіл і загортали кінцями рушника. Там він чекав до ранку, поки не понесли святити.

Уклавши кошика, спати у Велику Суботу не лягали аж до після Сейнічного богослужіння (північного). Вважали, якщо розстелити і влягтися в ліжку, то й "нечиста сила в хаті приспиться". У передвеликодну ніч, згідно повір'я, по дорогах бродить багато нечистої сили, яка чіпляється до людей, тому, йдучи опівночі на Сейнічне, часто брали з собою сіль і часник – "щоб нечиста сила жахалася і ворожба не бралася". Вірили, що коли на Сейнічному священник уперше скаже: "Христос воскрес!", замість відповіді "Воістину воскрес!" щось задумати-загадати – обов'язково збудеться.

Після Сейнічного можна було святити паски, але не цілий день, а тільки до сходу сонця. Біля церкви ставали у два ряди, щоб міг пройти священник з кропилом. Перед освячуванням розгортали рушники на кошиках і запалювали свічки. Після освячення квапились додому, перед порогом зупинялись, тричі кланялися "Христос воскрес!" і тричі відповідали: "Воістину воскрес!" Подекуди й примовляли: "Свячена паска до хати

РАДУЙТЕСЯ ЩИРО НИНІ!

*Христос воскрес! Христос воскрес!
Радість з неба ся являє,
Паска красна днесь витає,
Радуйтеся щиро нині,
Бог дав щастя всій родині,
Бог дав радість нам з небес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Христос воскрес! Христос воскрес!
Земленька зі сну збудилась,
В траві, квіти замайлась,
Звір і птичка веселиться,
Миром Божим світ краситься,
Люди! Мир дав Бог з небес!
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Христос воскрес! Христос воскрес!
Мир нам сам Христос приносить,
Мир нам небо днесь голосить,
Мир той Божий всі вітаймо,
Ласку Божу прославляймо,
Чудо Божє всіх чудес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Христос воскрес! Христос воскрес!
Ученики мир співають,
Страх і смуток забувають,
Слово Божє всім голосять,
І спасення їм приносять,
А спасення йде з небес,
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Христос воскрес! Христос воскрес!
В правді Божій просвітімся,
В правді Божій веселімся,
Щезла вже страшна неволя,
Завітала краща доля,
Доля Божя нам з небес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Христос воскрес! Христос воскрес!
Радуйтеся, Божі люди!
Най між вами гнів не буде,
Най цвіте любов все Божя,
Чиста, мила, як квіт-рожа,
Бо любов прийшла з небес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

Угорські драматичні твори у перекладі закарпатського драматурга і письменника Юрія Чорі користуються успіхом серед українських глядачів. Життєвий шлях цієї людини надзвичайно цікавий і водночас тернистий. Юрій Чорі народився в селі Фогораш (нині Зубівка) на Закарпатті в 1933 році. Закінчив філологічний факультет Ужгородського університету, аспірантуру при Львівському університеті ім. І. Франка. Як політ'язень, пройшов етапом пересилок від Латориці й Ужа до річки Косьви на Уралі. За хрущовської відлиги, в 1956 році, повернувся додому. Однак повністю реабілітований лише наприкінці 1991 року.

Байки, епіграми, шаржі, оповідання, нариси, поезії друкував у районних, обласних, республіканських газетах та журналах. Близько десяти п'єс Юрія Чорі ставилися на сцені Закарпатського обласного музично-драматичного театру, а також у Львові, Чернівцях, Дрогобичі, Івано-Франківську, Херсоні, Києві, Орську та за кордоном. Нещодавно з письменником зустрівся наш кореспондент.

- Пане Чорі, коли Ви почали займатися перекладами драматичних творів з угорської мови на українську і чому?

- Досить давно. Я досліджував драматургію Закарпаття, і коли знайомився з творчим доробком авторів XIX століття, то натрапив на прізвище Філіпа Арпада, який писав на угорській мові драматичні твори. Вони надруковані у віршах і в прозі, і, як на мою думку, дуже цікаві. І тоді в мене виник інтерес і до загальноугорських драматургів. Тим більше, що мої п'єси вже йшли на сцені Закарпатського обласного театру, а також у тодішній Чехословаччині, Югославії і у театрах України.

Часто я дивився угорські п'єси по угорському телебаченню, адже наші області є суміжними. Мені дуже сподобалася вистава Гертлі Єнева "Немо левенте". Це - велика віршована комедія. Я переклав її, і вона ставилася в Ужгороді і у театрі ім. Заньковецької у Львові.

Також мене цікавила драматургія Міклоша Дярфаша, зокрема його "Оз егер ут" - "Лазівка" в українському варіанті. Крім того, я досліджував угорський пісенний фольклор, і сам написав кілька текстів. Музику до них написав закарпатський композитор Попенко. Додам, що з угорською мовою і культурою мене пов'язує та обставина, що я відвідував гімназію за часів угорської влади на Закарпатті до 1944 року (Руська гімназія в Мукачеві).

Написав я легенду про сад дружби. Адже угорська меншина таке ж корінне населення на Закарпатті, як і ми: за багато років тут виникла самотня культура. Є багато церковно-релігійних звичаїв і сільських обрядів, які тісно переплелися один з одним. Оце й зараз, працюючи в Ужгородському культосвітньому училищі, я маю угорську групу, і коли ми говоримо про весілля чи інший звичай, ми порівнюємо, як проходить це в угорських і українських родинах і які елементи стали спільними.

- Які предмети викладаєте в угорській групі?

- Я веду у них курс "Обрядово-звичаєві традиції Закарпаття". Й оскільки у нас область

багатонаціональна, то ми зустрічаємо традиції і румунські, і угорські, і українські, і словацькі. І вони часто нашаровуються одна на одну.

От, наприклад, зараз іде березень. У нас на Закарпатті святкується Марцишор, або Марціора, яка прийшла від румунів. Щоправда, за радянської влади це перенесли на 8 березня. Я це не підтримую, бо цей звичай завели Клара Цеткін і Роза Люксембург, і в основі його лежить єврейська легенда про Гамана. У нас на Закарпатті були свої - день Матері, або церковне свято - день Жінок-мироносиць (квітень-травень). Незабаром 1 травня. Колись у нас влаштовували маївки. Тобто парубки, щоб освідчитися в коханні або висловити свою симпатію до милої, у селах

ДОЛЯ ОДНОГО ТАЛАНТУ

ставили на воротах дівчини берізку-маївку, а в місті співали серенади під вікном. Комунисти цей звичай заборонили, хоча в Європі він залишився і досі.

- Ще раз повернімося до ваших перекладів; у якому році ви їх робили?

- Це - 60-70 роки. Я вам скажу чому. Справа в тому, що в моїй творчості були періоди, коли мені дозволяли ставитися на сцені, і коли забороняли, навіть по 7-10 років моє прізвище не згадували. Хоча мені замовляли п'єси, наприклад, той же "Оз егер ут" ("Лазівка"). Мене просив це зробити режисер обласного театру Олесь Гриб, і я потім листувався з угорськими столичними театрами, звідки мені прислали драматичні тексти. Я навіть дивився за телевізійною постановкою, бо коли ставив п'єсу театр заньківчан у Львові - відомий український театр, - то постановники просили моєї консультації. Знаючи недоліки вітчизняних театрів, я залюбки консультував акторів, бо у нас на сцені переважає інколи крик, груба гра, а угорська комедія тонка, побудована на іншому принципі.

- І як сприйняла це публіка? Ішов український глядач на угорську виставу?

- Ви знаєте, ішов! Одного разу трапилася дивна історія. Моя колегиня, вчителька історії в одній з Ужгородських шкіл, де того часу працював і я, Світлана Ляшук, поїхала влітку з учнями на екскурсію до Львова. І там читає, що "Немо Левенте" у перекладі Юрія Чорі йде у театрі ім. Заньковецької. На жаль, всі квитки вже продали. І тоді вчителька набралася сміливості, пішла до адміністрації і розповіла, що вона працює з перекладачем п'єси, який вчить саме цих учнів, що нині не мають змоги потрапити на виставу. Після цієї розмови їм

зробили приставні стільці, і діти дивилися п'єсу. Потім вчителька привезла мені афіші, програмки, відгуки. Тобто п'єса мала успіх у Львові, і, як бачимо, навіть були аншлаги. А коли учні повернулися на Закарпаття і почали розповідати про побачене, то це спричинило сенсацію, бо вдома я не користувався популярністю як колишній політ'язень, і мене не дуже афішували. Тим часом у Сумах і навіть у Києві йшли мої вистави.

- Пане Чорі, чому Вас ув'язнили?

- За політику. Це було вже після смерті Сталіна. Власті сліdkували за нашою групою 4 роки. Це була організація, яка дійсно боролася проти комуністичного засилля у нашому краї. Я працював вчителем у Міжгірському районі. Тоді вчитель мав бути агітатором, організатором газети, мусив заганяти людей в колгоспи. На власні очі я бачив, як від селян забирали силоміць корови, а замість грошей давали порожній папірець-облігацію. А наше покоління як-не-як виховувалося на традиціях демократії, поваги до прав громадянина. Моя родина належала до так званих куркулів, бо було в нас багато землі і свої крамниці в Мукачеві і в селі. Я не міг зрозуміти, чому мене позбавили батьківського спадку. Тато тричі ходив в Америку, щоб заробити гроші і прикупити землі. Вона була зароблена чесним трудом, мозолями і потом...

- На скільки років Вас кинули у в'язницю?

- Нас з товаришем засудили до 10 років позбавлення волі із позбавленням громадянських прав на 3 роки. Але потім у 1956 році, коли розглядалися справи засуджених, нас звільнили. Політ'язнів реабілітували, але тільки на словах, тому що і надалі я не міг влаштуватися на роботу як філолог, не дивлячись на те, що закінчив аспірантуру у Львові. Вже потім, коли я заявив, що відмовлюся від радянського громадянства у 1959 році, отримав нарешті можливість працювати, але не за спеціальністю, а лише вчителем праці. Тільки у 1989 році прийшла справжня реабілітація: мені нарешті дозволили друкуватися.

- За ці роки Ви дуже плідно попрацювали, чи не так?

- Авжеж. У мене вийшло 16 книжок, щоправда не відразу, бо перша книжка - збірка тюремних віршів, які я писав огризком олівця, таємно, адже за кожний вірш я міг додатково отримати 10 років, карцер будь-що, тільки не подяку. Я сидів з досить солідним контингентом - духовенством, професурою і військовополоненими німецькими офіцерами. У 1954 році Аденауер підписав договір з керівництвом СРСР про репатріацію військовополонених, їх почали звільняти, багато з них зупинилися в Ужгороді, а деякі таємно передавали по одному моєму віршику знайомим. Збірка називається "Ворон, та не птах", бо вороном називали арештантську машину, в якій у СРСР перевозили людей у в'язницю. Багато за цей час написано повістей, романів, байок, але потрібні гроші, підтримка спонсорів.

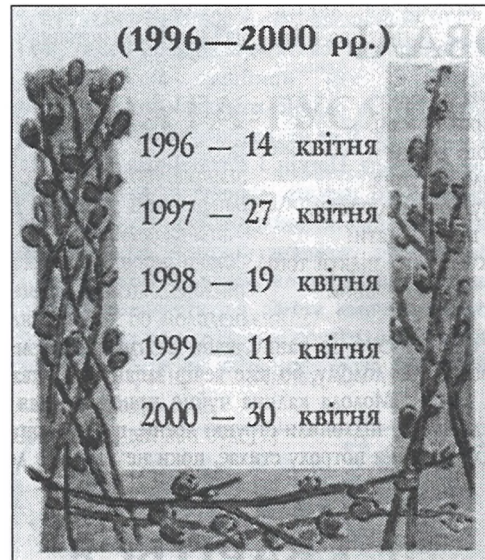
- Бажаю Вам, пане Чорі, щоб Ваші книжки знайшли дорогу до читача! Дякую за розмову.

Василь Пляскіна

Вербна, або ж Цвітня Неділя - остання перед Великоднем. Точної дати немає, бо свято це перехідне, пов'язане з Великоднем. Найчастіше буває у квітні. Ще й приповідка є: "Вербна Неділя - невіста апріля!"

В цей день по церквах відбувається освячування вербових гілочок. Кожен, хто йшов до церкви у Цвітню Неділю, отримував таку гілочку. Дехто ніс ще й з дому пучок прутиків, щоб освятити. Вважали, що освячена верба набуває магічних властивостей. Хлопці ще біля церкви, коли процесія обходила храм, намагалися доторкнутися гілочкою до тієї дівчини, котра їм подобалась. Вірили: хто першим доторкнеться, буде її нареченим. Батьки та старші несли гілочки додому. Вдома злегка били ними дітей - щоб "швидко, як верба, росли, і гарними, багатими були". Де в хаті була дівчина-відданиця, то "били" гілочкою і її: "аби собі фраїра знайшла і скоро ся віддала". Свяченою вербовою гілкою пошвакували й

ВЕРБНА НЕДІЛЯ

худобу, коли вперше виганяли на пашу: "щоб купи трималася і з пасла не розбігалася", "аби не хворіла і добре ся доїла". Часто несли вербу і на могили покійних родичів - щоб і "небіжчики мали радість із Цвітньої Неділі".

У селах дівчата й хлопці часто ворожили на цих гілочках. Брали найкращу і лічили, скільки на ній бруньок. При цьому загадували: "Віддамся - не віддамся", "оженюся - не оженюся".

За народним повір'ям, від Цвітньої Неділі й до Великодня хату можна було підмітати тільки березовим віником, бо, мовляв, тільки він вимітає з оселі всю "нечисть", що набралася за рік.

Вважали, що Вербна Неділя завжди холоднувата і теплою не буває. Однак той холод вже весняний і хліборобським роботам не заважає. "По Вербній Неділі, приповідали, вже й плуг при ділі".

ЗАОЧНА ШКОЛА

ВИВЧАЙТЕ З НАМИ УКРАЇНСЬКУ МОВУ!

Увага! Увага! Увага!

Починається перше заняття Заочної української школи!

Як ми вам обіцяли, на сторінках нашої газети з цього номеру відкриваємо сторінку для тих дорослих та дітей, які цікавляться українською мовою.

Для початківців, тобто для тих, які роблять перші кроки на шляху оволодіння мовою, в рубриці "Вивчайте з нами...", ми, здебільшого, будемо дотримуватись матеріалу Підручника з української мови нашого Товариства.

Всі інші, знайдуть для себе багато нових розповідей, віршів, пісень, жартів, загадок.

Ми познайомимо вас з українськими літерами, з абеткою, пояснимо, як вимовляються звуки. А на наступних заняттях, ви дізнаєтесь про надзвичайно цікаві речі, щодо української граматики, відмінювання іменників, прикметників, займенників, дієслів тощо.

Наші для вас поради:

- Щоб поповнити, розширити свої знання, користуйтеся вищим посібником. Нагадуємо, що його можна придбати в магазині "Мелодія", або в Товаристві Української Культури.

- Сторінки з матеріалом наступних занять зшийте, або зберіть в окрему папку. Незабаром у вас буде свій власний підручник, яким, ви зможете користуватись при виникненні будь-якої граматичної проблеми, чи при відшуканні необхідних слів.

- Заведіть собі робочий зошит. Його ви потім з гордістю можете показувати будь-якій людині, що цікавиться українською мовою.

- Наголос українських слів непостійний, тому його, особливо в критичних словах, ми будемо друкувати чорними літерами, а завдання на конкурс, так званим курсивним шрифтом.

- Розв'язані завдання та ваші помітки щодо уроків висилайте на адресу товариства!

Всім вам, дорогі друзі, бажаємо якомога більшого терпіння, веселих та корисних хвилин й найкращих успіхів!

До зустрічі, в кінці року, на конкурсі!

А зараз, давайте й розпочнемо наше перше заняття!

**Передусім, подивіться, з яких гарних літер складається українська азбука.

Аа	Бб	Вв	Гг	ГГ	Дд	Ее
а	бе	ве	ге	ге	де	е
Єє	Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй
є	же	зе	и	і	ї	йо
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
ка	ел	ем	ен	о	пе	ер
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч
ес	те	у	еф	ха	це	че
Шш	Щщ	Юю	Яя	Ьь	- ' -	
ша	ща	ю	я	м'який знак (апостроф)		

Я впевнена, що вони вам сподобались. Впевнена я і в тому, що ви їх легко перемалюєте в свої робочі зошити.

Спочатку малюйте тільки перші, великі чорні літери. Потім переписуйте ті, які схожі на угорські літери.

А зараз, на окремий папір, синім олівцем намалюйте ті літери, які вам дуже сподобались, а червоним всі ті, які вам важко вдалися. (Завдання на конкурс № 1.)

Якщо вам ніяк не вдається намалювати одну з літер, покажіть свій робочий зошит мамі, батькові або бабусі, попросіть їх допомогти вам і запитайте їх, чи подобаються їм всі інші ваші літери.

** А вимовляються українські літери ось як:

Аа, Еє, Іі, Оо, Кк, Мм, Тт - як і подібні угорські звуки (з маленькою різницею) В, Н, Р, С, У, Хх - хоч і схожі на угорські букви, але означають інші звуки:

В = угорське "V"; Н = угорське "N"
Р = угорське "R"; С = угорське "Sz"
У = угорське "U"; Х = угорське "H".

І накінець, залишилися літери з дуже цікавими формами.

Ось, наприклад, літера "Б" (be). Вона виглядає так, як барабан. Відповідає угорському звукові "B" (bor).

Гг (ge) - вимовляється приблизно, як угорський звук "H" в слові: hollo, а Гг (ge) - як угорське "G" (gazda).
Дд (de) - виглядає так, як башта. Вона відповідає угорському звуку: "D".
И (и) - вимовляється приблизно так, як угорське "e" (kereke).
Єє (je) - вимовляється, як угорське "je" наприклад, в слові: Jemen.
Її (ji) - вимовляється, як угорське "ji" наприклад, в слові: tejivo; літера Юю (ju) - як угорське "ju" (jorta).
Яя (ja) - як угорське "ja" (jarda).
Фф (ef) - виглядає, як товста баба. Вимовляється, як угорський звук "F" (fa).
Лл (el) - виглядає так, як гарна спідниця. Вимовляється, як угорське "L".
Пп (pe) - виглядає так, як стілець. Відповідає угорському звуку "P".

А на що схожі, за вашою думкою, літери: Ц, Ч, Ш, Щ? Напишіть нам про це! (Завдання на конкурс №2.)

Цц (ce) - відповідає угорському звукові "C" (cincog),
Чч (ce) - відповідає угорському звукові "Cs" (csirke),
Шш (sha) - відповідає угорському звукові "S" (sonka),
Щщ (sha) - відповідає угорському звукові "Scs" (Piliscaba).
"Ь" - зм'ягшує, а знак - ' - стверджує приголосні звуки.

Бачите, як легко ви познайомились з українськими буквами та з їх вимовою? Це була для вас перша велика радість. А ось, одразу, й друга: самі собі не повірите, скільки українських слів ви вже знаєте!

Щоб переконатися в цьому, прочитайте нижче подані слова:

Антенa, вагон, автобус, інженер, капуста, диван, радіо, банк, автострада, тема, драма, оцет, папір, міністр, бокс, шапка, фільм, раб, мак, ідеологія, дієта, кави, інформація, диплом, мотор, критика, гумор...

КВІТЕНЬ - ВЕСНОЮ КВІТНЕ

Вважають, що початок квітня - найкращий час для відбілювання домотканого полотна. Від квітневих вод, сонця й нічних заморозків сіре, жорстке полотно не тільки відбілюється, але й робиться м'яким, еластичним.

Якщо на Ісаакія (4 квітня) сонце обагрилося, тобто навколо нього утворився круг, - буде врожайне літо.

Якщо на Благовіщення (7 квітня) сніг ще затримався на стріхах, то в полі йому ще довго лежати, весна запізниться з теплом.

На Феодосія й Мануїла (9 квітня) у шуки сила прибуває, і вона хвостом лід на ріках розбиває.

Якщо на Макарія (14 квітня) крига на ріках не скресла - літо буде сльотане й холодне.

На Федула (18 квітня) холодний північний вітер - мерзляк відходить, а приходить південний вітер - тепляк.

Якщо жаби вже почали кумкати

- можна садити картоплю й кукурудзу, а якщо ні - ще може квітень повіяти холодом.

Якщо ластівки почали ліпити гнізда - встановилася стійка тепла погода.

Якщо птахи в'ють гнізда на деревах з сонячного боку - літо буде холодне.

Якщо у квітні озався в полі жайворонок - на врожайне літо.

Якщо бджоли вилетіли збирати мед - весна буде теплою.

Подув вітер з південного заходу - чекай тривалої негоди.

Горобці припишкли, настовбурчились - на дощ.

У квітні рясні роси - на густі покоси.

Апріль (квітень) гріє - земля пріє.

Вербна неділя - початок апріля. Сухий апріль, мокрий май - буде добрий урожай.

Якщо квітень багатий водою, то май - травню.

Не ламай піч - ще на дворі апрільська ніч.

ЗАОЧНА ШКОЛА

ВИВЧАЙТЕ З НАМИ УКРАЇНСЬКУ МОВУ!

Ви зрозуміли і переклали всі слова. Чи не так? І все це, незважаючи на те, що ви ще й не розпочинали вивчати мову!

Для відпочинку, упорядкуйте вищі слова: а) за алфавітом, б) напишіть, які букви абетки, як початкові, були відсутні? (Завдання на конкурс № 3,4).

А далі все піде, як по маслу!

Прочитайте спочатку цей невеличкий текст:

Це - школа. Вона не нова, але гарна біла і висока. Це - наша школа. Тут вікна, а там - двері. Сьогодні і (перше) вересня. В школі, на дворі, діти. Це - наші діти. Вони тут перше. Завтра вони почнуть навчання. А ось їх вчитель, Петро Петрович та їх вчителька, Марія Іванівна. Петро Петрович - не молодий. Він - старий. Він - дуже хороший вчитель. Марія Іванівна теж хороша вчителька. Діти люблять його і її.

Намалюйте нам, про що ви читали! (Завдання на конкурс № 5)

** Українські іменники мають три роди, відмінюються і відповідають на питання: хто? - мама, Юра, тато, діти...що? - школа, завдання, картопля, двері...

Іменники жіночого роду: вона, школа, вчителька, Марія, інформація...

Іменники чоловічого роду: він, жир, вчитель, банк, двір...

Іменники середнього роду: воно, вікно, навчання, заняття...

Множина іменників всіх родів: вони, школи, діти, вчителі, арії...

**Українські прикметники мають також три роди, відмінюються і узгоджуються з іменниками в роді і числі.

Прикметники жіночого роду: яка? - перша, велика, радісна, молода...

Прикметники чоловічого роду: який? - гарний, старий, добрий, веселий...

Прикметники середнього роду: яке? - нове, біле, маленьке...

Множина прикметників всіх родів: які? - хороші, перші, українські...

До поданих вище слів (Антена, вагон...) поставте правильні питання. Наприклад: антена - що? ... дама- хто?

Підпишіть, що ви бачите на цих картинках? (Завдання на конкурс № 6)

- До поданих нижче іменників, підберіть відповідні до них прикметники. Не забудьте про узгодження!

Наприклад: Радіо (яке?) старе. Двір (який?) гарний.

Навчання, він, двір, Марія, вчитель, радіо, діти, вона, двері, книги, капуста. Білі, гарна, високі, нове, старий, добра, великий, молодий, перше, свіжа, малі.

Прочитайте діалог:

- Добрий день, Марійко! Куди ти йдеш?

- Добрий день, Петрику! Я йду до мами.

- А де твоя мама? Далеко?

- Ні, вона, стоїть там, біля автобуса. Бачиш її?

- Бачу. Вона дуже гарна і молода. А як її звуть?

- Її звуть Оксана. А по- батькові - Петрівна. Її звуть - Оксана Петрівна. Знаєш, Петрику, моя мама зараз не працює, вона вдома з моїм братиком...

- Скажи, Марійко, а як звуть твого братика?

- Його звуть - Івасик. Мій братик ще маленький, але вже ходить ...

- Завтра, Марійко, завтра побалакаємо, бо я вже не маю часу.

- То йди, Петрику, до побачення і...

- До побачення, Марійко! До завтра!

Напишіть нам, як треба привітатися і як треба попрощатися по-українськи?(Завдання № 7.)

Чи можете відповісти на наступні питання:

1. Як звуть Марійчину маму?

2. Як звуть її братика?

3. Що робить мама?

4. Де мама і братик зараз?

5. Чи пам'ятаєте ще, як звали вчителя та вчительку?

За допомогою словника перекладіть це речення:

Книги вчать нас жити, працювати, вчитися, дружити, любити, шанувати батьків і Батьківщину.

**Якщо ви переписете слова, в кінці яких ви бачите чорні літери, то можете сказати, що ви вже познайомилися з українськими дієсловами.

В словниках всі дієслова мають закінчення: "-ти,- ся".

Дієслова теперішнього часу мають закінчення: "-є, -є" (пише, читає)

Дієслова минулого часу міняються так: він казав, вона питала, воно їло;

вони казали, вчили, пили...

Дієслова майбутнього часу мають такі форми: прочитає; буде писати, стояти;

Прочитайте казку!

В країні, що зветься Граматика живе собі старий дідусь. В нього в троє синів. Першого звуть Минулий час, другого - Теперішній час, а третього, наймолодшого - Майбутній час.

Теперішній час з ранку до вечора працює, вчиться, пише, майструє, співає, а його брат - Майбутній час, все відкладає на завтра: завтра вивчу, завтра прочитаю, завтра зроблю, завтра буду працювати - каже він завжди... А поки він все тільки обіцяє, старший брат, Минулий час, вже усе зробив: уже прочитав, уже написав, уже зварив та вже і з'їв.

Скажіть, як звали братів і що кожен з них робив? (Завдання на конкурс № 8)

Скажіть, що це?

- Крил немає, а в повітрі літає.

- Що коло тебе біжить, а ніколи не доженеш?

- Яка вода на воді плаває?

В наступному тексті підкресліть всі дієслова! Випишіть їх в окремі стовбчики. У будівельників є потужні машини, які допомагають їм будувати будинки, шляхи, мости.

Бульдозери рівняють площадку, де стоятиме майбутня споруда. Екскаватори копають яму під фундамент. Панелевози підвозять готові стіни. Самоскиди підвозять камінь, цемент, пісок. Підйомні крани подають усе це будівельникам...

Прочитайте жарт:

Вчитель пояснює дітям відмінювання дієслів і питає:

- Якщо я кажу: я встаю, ти встаєш, він (вона, воно) встає; ми встаємо, ви встаєте вони встають, то який це час?

- Це ранок - відповідає один з учнів.

Підготувала Катерина Піллер

За горами гори ... хмарою повиті – й уже уявляється, що десь у тих хмарах стримить верх над верхом. Та й у думці собі не прикинеш таких стрімких кряжів, які би собою загородили світ, надто коли йдеться про людське єднання у висоті духу. І з якою б пильністю ми не поринали у старі видання, в дивну тишу доступлених книг, не покидає відчуття, що і бунтівливе Шевченкове слово перейшло Карпати без якогось опору чи грому, а до непомітності природно. Тут, межі русинами, воно було своє, зрозуміле – могло перетворитися у народну пісню, та, сповнене волелюбним пафосом, таки проривалося у дальші краї, між іншими народи. І не випадково, що першу дорогу поету-Кобзарю на батьківщину Петефі прокладали саме закарпатці.

Мабуть, найдостойніше серед них ім'я Гідора Стрипського, редактора журналу "Ukbnia". Іше до 100-річчя від дня народження Шевченка (1914) в угорському часописі "Вашарнапі уйшар" він подав статтю про ювіляра й два свої переклади із його поезії. Залишив чимало підрадянників, за якими уже працювали угорські митці слова – найперше Балінт Варга й Арпад Земплени. Переклади останнього, які були вміщені у журналі Стрипського за 1916 рік, позначені такою професійністю, що іноді його вважають першим з угорських поетів, хто звернувся до творів Шевченка.

Стрипський так і відмічав, що ні німецькі, ні англійські, ні інші з перекладів не змогли відтворити Шевченкову поезію з такою досконалістю, як це вдалося Земплени. І навіть поважні дослідники теми починають саме з цього імені: Гейза Кейпеш (Будапешт), Кіра Шахова (Київ), Віра Васовчик (Ужгород).

Проте як письменника мене зацікавила не наукова розвідка. Все це лиш побіжно переглянув з тим, що доправили перший угорський переклад Шевченка пов'язують з моїм рідним Жуковом – селом біля Мукачева. Сам перекладач Микола Матей в літературі знаний, хоч власній поезії, написані угорською мовою, він віддав лише бурхливу молодість. Народився він у селі Руському Мукачівського району 12.03.1867 року. Теологію закінчив у місті Ужгороді й був рукоположений єпископом Мукачівської греко-католицької єпархії у 1893 році. Працював священником у селі Болшота та місті Шорошпоток, у 1894–1896 – у

селі Верхня-Бистра Воловецького району Закарпаття, потім у селі Ластомір на Словачині, а з 1901 року – в закарпатських селах. Таким чином Жуківська парафія (за датами написання віршів це 1914–1915 роки) була одною з багатьох житейських зупинок попа "Матія", який запам'ятався в селі диаволом, менше всього схожим на душпастиря: ходив галасливий, вимахуючи палицею, а дома щось тихенько писав...

Нам відомо – що: писав вірші й газетні статті. Свій інтерес до перекладацтва засвідчує уже в першій збірці – "Liliomok" ("Лілії"), Унгвар, 1892.

третина з відомої поеми Шевченка), який ми у школі вивчали напам'ять. Та мало хто відає, що первісний варіант перекладу друкувався Матеєм раніше і то на цілих двадцять літ! У знаменитій книгозбірці колишнього професора Ужгородського Державного університету М. Лелекача зберігався уривок перекладу з газети "Мадяр Аллам" за 1896 рік. Про цю публікацію, як про свою знахідку, писав наш краєзнавець Ю. Качій в газеті "Карпати і газ со" (1973) і на тому обстоював думку, що пальма першості належить перекладачеві Миколі Матею. Автор статті

ЗА ГОРАМИ ГОРИ...

До 130-річчя з дня народження Миколи Матея

В ній бачимо окремі поезії з латинської, англійської, французької та польської мов, а також переклад із віршів О. Духновича та російських класиків – Державіна, Лермонтова, Хом'якова та інших. А видана на межі століть його друга книжка складається повністю з перекладів російської поезії, що визначило й назву: "Éjszaki fény" ("Північне сяйво"), Будапешт, 1900. Нарешті третя збірка "Édes hazánkért..." ("За милої вітчизни..."), видана в Мукачеві вже при першій світовій війні, засвідчує інтерес Матея і до українських авторів – Тараса Шевченка та Богдана Лепкого. Під перекладами з них доправили зазначено наше село Жуково, як, до речі, і під його власним промовистим віршем "Ukraina ébred" (Zsuky, 1914, szept. 10) та рядом поезій, спрямованих проти "російського вторгнення": "Az orosz betörés" (1914, okt. 2), "A magyar hölgyek anyalok" (1914, dec. 20), "Hindenburg" (Zsuky, 1915, febr. 20) та ін. З інших закарпатських населених пунктів значаться лише міста Хуст і Ужгород. Назвемо великий історичний вірш "A huszti vátomok között" (Huszt, 1911, apr. 20).

За часом виходу у світ книжка Матея "Édes hazánkért..." співпадає з опублікуванням згадуваних перекладів Земплени. В ній подано той хрестоматійний початок "Кавказу" (ба навіть

переписав текст, вказуючи, що "місцем перекладу значиться село Жуково на Мукачівщині").

Мене це зацікавило, і я придбав з власного архіву Івана Комлошія Матеєві книжки. Потім із Угорщини мені дали знати, що такі примірники є тільки в Будапештській бібліотеці імені графа Сечені. Я на всякий випадок виписав собі їх бібліотечні номери: 190778, 248847, 258466 ... Відтак за посередництвом нашого ученого Сергія Панька мені там зробили відмінні ксерокопії першої публікації перекладу Матея з поеми "Кавказ" та його статті про славного поета ("Мадяр Аллам" № 150, № 193 за 1896 рік). Отож, маю певне джерело і для своїх висновків.

Пріоритет нашого краянину спостерігається уже у виборі твору. Адже згодом, слідом за Матеєм, саме до цієї поезії Шевченка зверталося чимало відомих угорських літераторів – той же Арпад Земплени, Антал Гідаш, Шандор Береш та ін. На жаль, немає змоги порівняти хоч перші рядки в угорській поетичній інтерпретації "Кавказу" – треба би наводити самі оригінали. Скажу тільки, що кожний із них має свої відтинки: наприклад, у Матея вершини гір хмари заступають, у Земплени гори одягнені хмарами, у Гідаша хмари накручені на них, у Вереша гори хмарами покритися... По-різному осмислюють угорські поети слово Кобзаря, по-різному вони

КАЛЕНДАР

У БЕРЕЗНЕВІЙ ПОРІ – СІМ ПОГОД НА ДВОРІ

Березень – місяць особливий. Ним закінчується зима і починається весна. Це й визначає його мінливу вдачу. То він усміхнеться, то заплаче, а то ще й ошкіриться запізнілими морозами. Тому й кажуть: у березневій порі – сім погод на дворі. Та природа вже прокидається від зимової сплячки і подає виразні ознаки оновлення. На вербах рясніють пухнасті бруньки, на узліссі стрілюють проліски, чарують підсніжники під свіжим подихом весняного тепла, оживає ще рідка травиця і, хоча зима іноді жбурне віхолюю снігу, люди знають, що "зимову злість березень швидко з'їсть". І весело радять: "Забудь сани – бери віз, відкинь шубу – з печі злізь".

У різних народів цей місяць називається по-різному. Угорці кажуть – марціуш, росіяни – март, словаки – марець, білоруси – соковнік.

Слово "март" походить від латинського "марціус". Так давні римляни називали перший весняний місяць на честь бога Марса, який, згідно літописних тверджень, на початку римської доби символізував собою не тільки війну, але й початок пробудження природи. В Україні перший місяць весни називали "мартом", а березнем іменували наступний за ним квітень. Тільки з середини минулого століття з української мови був витіснений латинський термін "март".

На думку багатьох учених, сучасна назва березня яскраво відбиває характер трудової діяльності народу: в цю пору селяни, як правило, займалися корчуванням зарослей березника, звільнюючи площі під посіви. Зрубаний березник спалювали, попелом удобрювали ґрунт. Заготовляли також березову

кору: в березні починався активний сокорух, і кора легко здиралася. З неї виготовляли цінну технічну речовину – дьоготь. Та найбільш поширеним і масовим було збирання березового соку. Вважали: "Хто п'є березовий сік – той здоровий чоловік".

Поряд з назвою "березень" можна почути й "березіль". Під цією назвою увійшов в історію українського мистецтва й театр "Березіль". Він яскраво символізував собою духовне відродження усього народу.

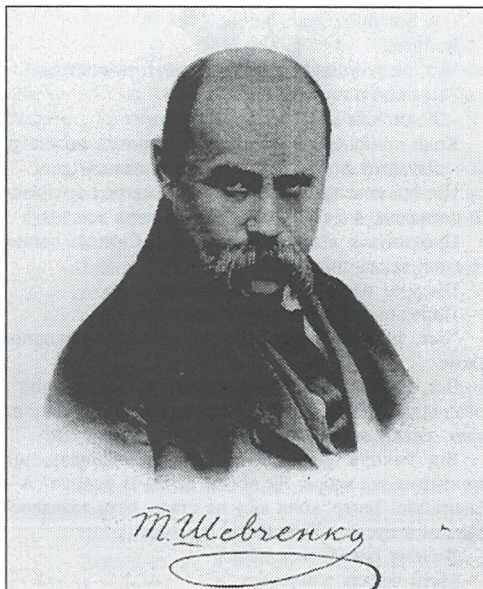
У простонародді прихід весни приурочують до 18 березня – дня весняного рівнодення, коли ніч стає коротшою за день. Однак остаточним установленням весни вважається свято Благовіщення, яке припадає на 25 березня за старим стилем (7 квітня за новим).

добирають співзвучний переклад, і все-таки Микола Матей – чи не найзапальніший: “Але доки гучить, рине Так багато рік кривавих ?” – запитує молодий поет, хоча тут і в Шевченка щонайбільше – грізна констатація: “А поки що течуть ріки, Криваві ріки !” Зрештою, в книжковий текст перекладу, хоч він вийшов друком через 20 літ, Матей вносить окремі уточнення, які теж посилюють активну інтонацію...

Добрий заспів нашого крайнина бачимо і в тому, що він перший з угорських дослідників, як і літераторів, називає Тараса Шевченка поетом українським, коли у традиції був офіційний погляд на царську Росію. Так, часопис “Вашарнапі уйшаг” за 1888 р. – іще до Матея – вміщує про Кобзаря замітку К.Т.К. (Кеньвеша Товта Кальмана), яка називається “Один російський престоноародний поет”. Пізніше від Матея, на сторінках “Україні” за 1910 р. критик Іштван Молнар дає своєму нарису аналогічну назву: “Тарас Григорович Шевченко. Один російський народний поет”.

Таким чином, Микола Матей популяризує творчість Кобзаря як українського поета, на чому наголошує уже в першій своїй публікації уривка “Кавказу”. Він робить помітку, яку дещо довільно я переклав би так: “Із братнього дерева 23-мільйонного народу, зі стовбура якого відгалужені й угорські русини, походить цей поет, який прожив немало в ув’язненні, бо любив свободу !” А подана слідом Матеева стаття так і називається: “Один український поет”. Автор зауважує, що пише про поета, який своїм геніальним словом майже не домігся відділення землі українських козаків від великоруської імперії. Бо важливо знати, що Україна зі своїм 23-мільйонним населенням так званих малоросів становить собою серце й міць Росії, а все-таки вона поневолена. Нашадки українських козаків не в кращих відносинах із великоросами, яких вони зовуть москалями. Тож і нині, пише Матей у 1896 році, малороси мріють про свою окрему державу...

Через 20 років, у книжній публікації перекладу поеми (то власне і є “Жуківським варіантом”) прямо зазначається, що цей переклад зроблений за поетом Тарасом Шевченком з української мови. А в примітці названо уже понад

30 мільйонів українців, що “чекають своєї свободи як щасливий наслідок триваючої нині світової війни”, тож вони є братами угорців.

Усе це засвідчує, що закарпатський літератор, колись наш селянин, ішов у перекладі “Кавказу” Шевченка від оригіналу, маючи можливість відчувати живе слово і дух Кобзаря – з його щирим пориванням до волі, що потрібна кожному народові. Бо є недосяжно високої вершини, а все ж нема рівного високим ідеалам, які єднають світ.

І останні рядки із життя поета-ювіляра. З 1916 року, вийшовши на пенсію, жив у передмісті Мукачеві – Росвигові. Там, як засвідчує некролог, вміщений у єпархіяльній пресі, він і упокоївся – 20 жовтня 1942 року.

До уваги.

Персоналія Миколи Матея вперше на Україні вводить в черговий том “Української літературної енциклопедії”. Досі була про нього лише коротка довідка, доведена до початку 10-х років у багатотомній літературній енциклопедії Угорщини.

Василь Басараб

Тарас Шевченко

КАВКАЗ

За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.

Споконвіку Прометей
Там орел карає,
Що день Божий добрі ребра
Й серце розбиває.
Розбиває, та не вип’є
Живущої крові, –
Воно знову оживає
І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живого
І слова живого.
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Не нам на прою з тобою стати !
Не нам діла твої судить !
Нам тільки плакати, плакати, плакати,
І хліб насущний замінити
Кровавим потом і сльозами.
Кати знуцаються над нами,
А правда наша п’яна спить.

Коли вона прокинеться ?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений ?
І нам даси жити !
Ми віруєм твоїй силі
І духу живому.
Встане правда ! встане воля !
І тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.
А поки що течуть ріки,
Криваві ріки !

За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.

Отам-то милостиві ми
Ненагодовані і голу
Застукали сердешну волю
Та й цькуємо. Лягло костями
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові ? напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов’їх. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі !
А матерніх гарячих сльоз !
А батькових старих, кривавих,
Не ріки – море розлилось,
Огненне море ! Слава ! слава !
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям

С л а в а !

КАЛЕНДАР

Вважають, що з того дня можна починати оранку й посів ранніх ярових. Астрономічна ж весна (згідно григоріанського календаря) припадає на 21 березня.

Березень, отже, суперечливий місяць. Його мінливу вдачу передають народні прислів’я: “Март – за всі місяці варт: то віє, сіє, крутить, холодом проймає, то сонцем пече й дощиком поливає”; “У березні кожух і без гудзиків гріє”; “Мартовські морози – з дуплом, нетривкі”; “Як прийде марець – не замерзне й старець”; “Мартове тепло – як мачушине добро”; “Март змиває сніги й веде квітня на луки” та інші.

Пов’язано з березнем також чимало примет:

Якщо март рано веснянку заспівав – скоро не буде тепла.

Березневі морози – на травневі грози.

Березень сухий, а травень мокрий – вродить хліб добрий.

Березень з водою – квітень з травою, а

травень з квітами.

9 березня: птиці обертаються до свого гнізда, а селянин до плуга.

11 березня: той Прокіп, що у снігу дорогу прогріб.

12 березня: Василь-капельник, що гонить воду зі стріх.

14 березня, на Плющиху: сонячно – то на добре літо, а як сніг з дощем – то на непогідне.

Якщо 14 березня курка з калюжі нап’ється, то в перших числах травня череда травичі напасеться.

18 березня: на Конона гарно – влітку град буде бити.

Якщо на 40 святих (22 березня) день теплий, то тепло буде сорок днів, коли ж день холодний – стільки ж днів триватиме холод.

Якщо в березні прилетіли граки – час на городах робити грядки.

Отже, березень настав! Довгоочікувана весна несе нам чарівні косиці, але й багато невідкладних землеробських турбот.

Колись ми гуляли лісом – Ти, мала Оксанка і я.
Була осінь і листя, що падало з дерев – таке
велике і ні на що не подібне. Я підняла один листок
і спитала:

– Звідки тут це листя? Чому воно таке?
Я уважно вислухала Твою реальну вичерпну
відповідь.

Але – я не повірила Тобі.

Лісу не було. Був степ чи поле – рівнина, безкрая
рівнина, і пил, і курява, і якісь будівлі в даліні... Він
стояв, озирюючись довкола. Автобус від'їхав, табличка
з написом "село таке-то" – його рідне село – вказувала
в якусь невідому безвість...

Вечоріло. Він глянув під ноги – земля була
дивною, як ніби стоптаною сотнями, тисячами ніг.
Ступів кілька кроків, озирнувся – на землі лишався
чіткий відбиток сліду. На мить здалося, що Він не на
Землі, а на Місяці – був майже певен, що,
підстрибнувши, долетить до... Він не спробував.
Дорога, табличка – все було на місці. І він пішов у
вказаному напрямку.

Незабаром – чи справді так швидко? Він не знав,
не дивився на годинник – замаячили перші хати. Село
оповило тиша, навіть пси не гавкали. Було темно,
лише місяць освітлював дорогу, та ще... якесь дивне
саяво. Власне, він не звертав уваги, дорогу додому
знайшов би й навіпацки, з заплушеними очима.
Ось тут. Хата як хата. Незачинені ворота. Натиснув
на клямку – двері відчинилися. Все, як колись – навіть
рушники і образи на стінах. І – запалені свічки перед
образами... Свічки? Звідки свічки? Адже ж... – Він не
додумав, десь, звідкись почувся шурхіт – обернувся:

– Хто там? – спитав голосно, вдвигнувшись у
підлогу.

– Я – озвався тихо жіночий голос, десь зовсім
близько.

Спалахнуло світло – він здригнувся від
несподіванки, і, засліплений, з хвилину мружився на
світ.

Жінка була не молода – о, цілком не молода!
Стояла в дверях і дивилася на нього.

– Ви... Ви народилися в цьому селі? – спитав, сам
не знаючи, чому.

– Звичайно – відповіла вона. – Як і Ти.
– То Ви... знаєте мене?

– Звичайно.
– Ми... росли разом? Разом ходили до школи?

Чи...
– Можна сказати і так – перебила його вона, не
зводячи з нього очей.

– Але... Даруйте, я не пригадую... Як Вас... Хто
Ви?

Вона мовчала, все ще не зводячи з нього очей.
– І – вибачте, але – що Ви робите тут?

Вона усміхнулася – тихо, погідно:
– Як то – що? Живу. В своїй хаті.

Зробилося моторошно.
– Але... Я був певний... Вибачте, помилився, я
зараз піду... Вибачте – він хотів вийти, але Жінка
не рушила з місця.

Зупинився, вражений:
– Ви хочете сказати, що...

– Ти вдума.
– Але ж я... – він не докінчив, широко
розплющеними очима дивився в обличчя, що
наближалося до нього.

– Ти впізнав все – і хату, й ворота, і двері. Не
впізнав тільки рідної Матері...

– Мамо? – зойкнув, як ніби щось обірвалося в
душі, в пам'яті – Ні, не може бути, хіба... Але ж мене
повідомили! Нас повідомили – (тоді ще "нас", подумав
про себе).

– І ви пішли вночі через ліс, бо автобусів вже не
було – продовжила вона, як ніби читаючи його думки.

– Ми йшли через ліс, так! Я, дружина і донька. І
це величезне листя!

Скажи – раптом обернувся він до Матері – куди
подівся ліс?

– Зрубали і закопали – просто відповіла вона.
– Але... чому?

Вона підвела руку до очей – як ніби змахуючи з
обличчя віки, і тільки мовила:

– А Бог його знає, синку.
Вийшла.

Чув, як у сусідній кімнаті шелестить постіль.
За хвилину почув голос:

– Ходи, вже постелено.
Коли прийшов, здалася йому напрочуд молодою.

– Лягаймо спати. Добраніч – мовила лагідно.
Погляд ковзнув з голубів над ліжком і зустрівся
з її поглядом. І з тієї миті знав, що вона все знає.

Прокинувся від шебету пташок. Світило сонце.
На столі чекав сніданок.

Швидко зібрався і вийшов на вулицю.
Порожні будинки чомусь не дивували.
"Все, як тоді" – думав він, бредучи безлюдним
селом.

Все, як тоді – тоді, коли вони вийшли з лісу і
побачили село – таке саме порожнє і не порушене, як
зараз, тільки вдаліні було... те дивне саяво, так!
Він глянув у той бік – в бік будівель, що
запримітив ще вчора. Як він не бачив їх раніше? А –
правда, ліс. Тепер, коли лісу не стало, село здавалося
оазисом в пустелі. Ті будівлі...
Додому повернувся пізно.
Мати чекала з вечерею.
– Втомився? – тільки й спитала, накриваючи на
стіл.

– Я хотів дійти до тих будівель...
– І не дійшов.

– Я йшов, йшов, а вони ніби віддалялися. А
потім...

– Стемніло. І Ти повернувся.
– Ні! Спочатку – спочатку я бачив...

– Ти бачив саяво.
– Так.

– І вирішив, що ти вже близько.
– Якби я мав авто!...

– Навіщо?
– Мабуть, я би дійшов туди...

– Ну то й що, якби дійшов?
– Але ж ще тоді, коли – коли це було?

– Я не знаю. Для мене перестало існувати поняття
"коли".

Вночі йому снилися дерева і величезне, на пів
неба листя, і дружина, що куталася в те листя, а потім
дочка... Зробилося так гаряче – бо листя горіло, і він
знав, що там лишилися дружина з дочкою, він біг, і
розривав на клапті той жар голими руками, але не
відчував болю, тільки піт, що градом котився і
шелестів по розжареному листі... Прокинувся від
власного крику. Надворі була ніч. За вікном стугонів
дош. Він встав і відчинив вікно – важке, гаряче, вологе
повітря наповнило кімнату, здавалося здирило шкіру,
і не можливо було сховатися.

– Це так завжди – почув раптом голос Матері.
– Завжди... З того часу?

– Завжди – повторила вона.
На ранок сонце виграло на мокрому листі.

– Ти вже їдеш? – Мати стояла на порозі кімнати
з мискою в руці.

– Автобус о 10-й. Я можу спізнитися.
Стояла і дивилася, як він збирав речі.

Підійшов і мовчки обняв її.
Здавалася зовсім дівчинкою.

Пішов, не озирюючись, до автобусної зупинки.
Автобус під'їхав, деренчачий і старий.

Крім нього і водія пасажирів не було.
Потім почали всідати люди, автобус наповнився
гамором. Коли вийшов на автовокзалі в Місті, ніяк
не міг уявити, що ці два дні був всього за 30 км звідси.

В установі працівниця непривітно зиркнула через
віконце:

– Чого вам?
– Я хочу... Подати на розшук...

– Ось бланк, заповніть!
– Вже заповнено, прошу.

Працівниця невдоволено потягнулась за бланком,
припала сигарету, пробігла папір очима. Раптом –
з досадою кинула бланк назад:

– Що це ви мені даєте? Розважаєтесь? Думаєте,
в мене роботи нема, чи що?

– Дозвольте, я поясню...
– Ми не розшукуємо мерців! Звертайтеся в морг!

– Але ж вислухайте мене...
– Ваша Мати померла Х років тому. Похована там
то. Що за ідіотизм! Ви божевільний!

– Я хотів би... Прошу...
– Ось тут, подивіться – кричала працівниця до
когогось за віконцем – він розшукує свою Матір! Яка
померла 20 років тому. Одержали повістку з лікарні,
видали тіло.

– Не тіло, прах – з крематорію – вмішався він
похмуро.

– Добре, прах з крематорію – поховали... Все
чин-чином! А тепер він хоче її шукати – тобто, щоб
ми її шукали!

В віконце просунулася інша голова – чоловіча.
Він сказав:

– Бачите, це все справді так... Як каже ваша
співробітниця... Але... справа в тім, що моя Мати...
жива.

– Ви одержали листи від неї чи якісь звістки?
– Ні... Я... зустрічався з нею.

– Справді? Коли?
– Останньо... вчора.

– І де?
– Дома. Я їздив в рідне село. На вихідні дні.

– Але ж ви знаєте, що після вибуху...
– Є рейсовий автобус. Вранці і ввечері. І потім –
ніхто мене не зупинив.

– Але ж товаришу, Ви самі повинні розуміти...
– Я розумію.

– Ну і що?
– Що-що? Приїхав додому, і застав Маму дома.

– А решта?
– Село? Село пусте... Здається, нікого крім неї,
нема.

– І що ж вона там робить?
– Як що? Живе. В своїй хаті.

– А... Ну добре. То що ж Ви хочете від нас, якщо
знайшли її?

– Бачите, я не певен...
– Що це вона?

– Ні, ні, це напевно, навіть більше ніж певно.
Тільки не знаю... Що робити з оцим – він передав
урядовцеві повістку про смерть.

Урядовець покрутив папірець в руках:
– Справді... він подумав хвилину, потім мовив –
Знаєте що. Завтра ж поїдемо, привеземо Вашу маму
і залагодимо всі формальності. Поїдемо моїм автом,
зустріч тут о 7-й ранку.

– Ви щось чули про ліс? – спитав він, коли вони
під'їхали до дороговказу, що, здавалося вів у нікуди.

– Ліс... Ліс... Який ліс? Ні, не чув.

– Тут, на цьому місці... Був ліс.

– Тут? Невже? Ніколи не чув. Ви думаєте?

– Я знаю.

Вони мовчали.

Село стояло порожнє, безлюдне.

Під'їхали до хати.

Він підійшов до воріт і гукнув:

– Мамо! Стрічайте, син приїхав ще й гостя привіз!

Ніхто не озвався.

Вони ввійшли в хату, оглянули подвір'я.

Ніде нікого.

– Може пішла кудись.

– Не дуже ймовірно, – Урядовець оглядав хату –
виглядає на те, що тут роками ніхто не жив...

– Але ж всього кілька днів тому! Я спав в сусідній
кімнаті. На свіжій постелі.

Урядовець пройшов у сусідню кімнату. Вернувся
з якимись клаптями в руці:

– Справді, постіль... Але "свіжою" її ніяк не
назвеш.

З хвилину вони мовчки дивилися один одному у
вічі.

– Ну то що будемо робити? – спитав урядовець.

ЛІС

- Мабуть, я справді помилився... Вибачте за турботу... Мабуть, дійсно... Так.
 - Підвезти Вас до міста?
 - Ні, дякую. Я залишуся. Поїду вечернім автобусом.
 - Що ж, тоді - прощайте. І - щиро Вам співчуваю.

Дививсь, як авто зникло в бічній вуличці.
 За спиною почув кроки. Здрігнувся.
 Мати йшла, витираючи піт з чола, з мотикою в руках:

- А хто це там поїхав?
 - Ви... Ви були тут? Я ж кликав Вас! Чого Ви не озивалися?
 - Мабуть, не чула - та сама лагідна, спокійна посмішка, від якої чомусь мороз йде по шкірі.
 - Я хотів якось... "легалізувати" - він силувано усміхнувся - бо тут цей папір - він простягнув свідоцтво - якось воно не тее...

Вона серйозно і довго дивилася на папір.
 Потім спитала:
 - Що ти з цим хочеш?
 - Цей папір дали в лікарні. Коли...
 Вона перебила:
 - Я не була ні в якій лікарні!
 Він стояв, як отетерілий:
 - Як то ні? Після вибуху Вас повезли в лікарню!
 Як і всіх! Ви померли від опіків! Ви обгоріли! І нам видали прах! В урні!

Вона підійшла до нього впритул:
 - Після вибуху - мовила тихо - ліс виріс... Ще більшим, ніж був. Це величезне листя... Ти пам'ятаєш його?

- Так... Це листя.
 - А потім... Нас усіх повели рубати ліс... І закопувати... Там... На місці... Тому там така земля... Було, хто падав - не витримав... Я не впала... А потім... За тими, хто лишився... Приїхали... Але я не поїхала з ними... А прийшла сюди...

- Але ж Ви самі казали, що ми бігли тоді через ліс! І після цього... Боже мій! Це листя! Будь воно прокляте це листя! - Він закрив обличчя руками, не в силах стримати ридання.

- Знаю - мовила вона - знаю - і почала гладити його голову, а він плакав і плакав, як дитина.

- Коли Ви востаннє бачили пана Н?
 Урядовець відповів впевнено і чітко.
 - Такого-то й такого-то ми з паном Н. їздили в його рідне село, провідати його матір.

- Яка загинула 20 років тому під час цього нещасного випадку...

- Він настоював на тому, щоб ми поїхали, буцімто вона жива...

- Ви застали когось там?
 - Звичайно, ні. Я відразу ж вернувся до міста.
 - А пан Н?
 - Сказав, що поїде автобусом.
 - Автобусом він, звичайно, не поїхав... Що ж, поїдемо на село, подивимось.

Слідчий з лікарем оглядали тіло.
 - Одержав смертельну дозу... Як дружина і дочка.
 Ще тоді, коли сталася трагедія... Помалу всі вимруть... Зрештою, нам це на руку - не буде свідків...
 Пришліть когось забрати тіло... Або - знаєте що...

Родичів все одно немає... Хлюпніть трохи бензину, сірник, і - кінці в воду...

- А-а-а! - він ридав, задихався від ридань і від жару, який пік і проймав до кісток.

- Заспокойся, синку, заспокойся, усе мине, усе... Раптом - почув шум від'їжджаючого автомобіля.

- Хто це?
 - Хіба я знаю? Яке це має значення?

- Справді, яке це має значення... Я стомився. Піду ляжу.

- Ходи, синку.
 - А завтра вранці...
 - А завтра вранці підемо до лісу.
 - До лісу? - Він спантеличено дивився на неї. - До якого лісу?

Вона вперше за весь час засміялася - дзвінко, безтурботно:

- Та ось же він, дивись!
 Він глянув у той бік, куди вказувала Мати.

І не повірив своїм очам.

Ліс стояв, могутній і непорушний, як колись, і манив затінком і прохолодою...

- Ходімо зараз! - Він дивився, як заворожений, і не міг відвести очей.

- Ні, завтра.
 Завтра.

Нікуди він не дінеться.
 Адже ж - ми маємо безмежну кількість часу!...

27. 04. 1991 р.

Оксана Шморзун
 Солнок

Ювілейне прийняття в Українському Посольстві

24 березня Посольство України в Угорщині влаштувало урочисте прийняття з нагоди п'ятої річниці відкриття української дипломатичної місії в Будапешті. На святкування були запрошені Голова Державних Зборів Угорщини Золтан Гал, провідні угорські політики, серед яких був і колишній міністр Закордонних справ в уряді прем'єр-міністра Йозефа Антала пан Геза Єсенскі, іноземні дипломати, члени української громади та преса. Вечір також відвідав Голова Верховної Ради України Олександр Мороз, який на чолі парламентської делегації перебував в Угорщині з офіційним візитом.

Гості мали можливість ознайомитися з фотовиставкою про діяльність Посольства України протягом п'яти років. А згадати дійсно було що. Адже за цей час завдяки зусиллям українських дипломатів та їх колег з угорського міністерства закордонних справ, інших урядових структур вдалося налагодити гарні добрі стосунки між двома сусідніми державами. На думку Надзвичайного і Повноважного Посла України Дмитра Ткача, відносини між нашими країнами практично у всіх сферах характеризуються керівниками обох держав як зразкові. Зараз міждержавні взаємини будуються на півсотні різноманітних спільних угод, двосторонніх договорах і протоколах.

В інтерв'ю для радіо "Будапешт" Дмитро Ткач зазначив, що відкриття Посольства України в Будапешті відбулося 21 березня 1995 року, і того ж дня пройшов шевченківський вечір. Велика зала на 250 чоловік була заповнена гостями. А коли пролунали перші акорди шевченківського "Реє та стогне Дніпр широкий", всі присутні підвелися із своїх місць. Це було щось особливе, незвичайне, пригадує український посол, коли справді виникає почуття "єдиної родини".

Протягом п'яти років зав'язалися дружні стосунки з Товариством Української Культури в Угорщині. Насамперед мова йде про численні спільні культурологічні заходи, надання посильної допомоги з боку громади і посольства в оздоровленні дітей з України, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, участь у роботі міжкурядової українсько-угорської комісії з питань захисту прав нацменшин в обох країнах та інших заходів. Слід зазначити й те, що коли до Угорщини приїжджають високі урядові й парламентські делегації, то вони мають можливість, як кажуть, з перших рук довідатися про потреби української громади в Угорщині. Як правило, подібні зустрічі неможливо влаштувати без допомоги Посольства України.

На урочистому прийнятті пан Дмитро Ткач вручив вітальні листи від Українського Посольства за активну діяльність на користь громади і зміцнення дружби між угорським та українським народами пані Ярославі Хортяні, Наталії Драгомановій-Бартої, Олегу Турику.

Наш кор.

Коротко про пам'ятники Шевченкові

Думка про пам'ятник Шевченкові виникла в 1861 році, коли під час переховання поета в Києві, студенти Університету мріяли про те, що "над могилою сього великого мужа воздвигнеться пам'ятник, що буде свідчити про його славу".

Тоді в Каневі на могилі поставили простий дерев'яний хрест, ніхто не доглядав за могилою. Брат Шевченка Варфоломій вихлопотав дозвіл на те, щоб привести в порядок могилу, поставити новий хрест і хату-сторожку. Хрест-пам'ятник вилили з чавуну в Києві у грудні 1883 року. На хресті з одного боку були дати: 1814-1861, а з другого вірш Шевченка: "Свою Україну любіть".

*Любіть її во время люте,
 В останню тяжкую минуту
 За неї Господа моліть".*

Генерал-губернатор заборонив ставити хрест з такою цитатою, хрест був поставлений в 1884 році, простояв він там років 25.

В 1901 році Союз Літераторів подав заяву до Міністерства Внутрішніх справ про дозвіл поставити пам'ятник Шевченкові у Києві, дозволу не дали.

З часом був створений Об'єднаний Комітет будови пам'ятника Шевченкові у Києві. Комітет почав свою працю, почали збір коштів на пам'ятник по всій Російській імперії. До складу Комітету входили відомі українські діячі: Михайло Грушевський, Микола Лисенко, Василь Кричевський, Євген Чикаленко, Володимир Смирненко, Людмила Старицька-Черняхівська, Михайло Коцюбинський, були серед них і члени Старої Громади. Комітетом було проголошено три міжнародні конкурси. Перший призначили на травень 1910 року. В журі запросили Іллю Рєпіна, Миколу Лисенка, Михайла Грушевського, Василя Кричевського. Конкурсом зацікавилися і закордоном: У Львові, Відні, Празі, Будапешті навіть в Америці. Надійшло 64 проекти, журі

(Закінчення на 14. стор.)

(Закінчення. Початок на 13. стор.)

жодного не прийняло. Другий конкурс проголосили на лютий 1911 року, знову не було позитивних наслідків. Третій конкурс призначили на грудень 1912 року. Одержали 36 проектів. Всього на ці конкурси поступило майже 150 проектів, а задовільного не знайшлося. Комітет вважав, що пам'ятник має бути великим твором мистецтва. Вирішили проголосити іменний міжнародний конкурс. Звернулися до відомих скульпторів того часу, навіть славному французькому скульпторові Родену надіслали запрошення прийняти участь у конкурсі, його відповідь невідома.

Італієць Антоніо Шіортіно сам запропонував свої послуги. Жюрі прийняло його проект з проханням зробити деякі зміни.

Історія не один раз втручалася в справу побудови пам'ятника Шевченкові. Все ж таки пам'ять Шевченка вшанували в Україні кількома пам'ятниками приватні особи. Перший пам'ятник в Україні Шевченкові поставив харківський банкір Олексій Алчевський в своєму саду, який мав стати власністю міста. Це було мармурове погруддя Шевченка роботи скульптора Беклемішева. Тепер цей бюст знаходиться в Шевченківському музеї у Києві.

Пам'ятник Т. Шевченку у Палермо, Онтаріо, Канада

Пам'ятник Шевченку у Порто Алегре, Ріо Гранде де Сул, Бразилія

Легше було ставити пам'ятники в Австрійсько-Угорській Монархії, там і селяни могли це робити. З'явилися пам'ятники на Тернопільщині в селах, в багатьох місцях. Десь коло 1910 року мешканець Херсонської губернії Кость Володкевич задумав поставити пам'ятник Шевченкові у Львові й замовив погруддя паризькому майстру Годібському, це погруддя потрапило до Львівського музею, там і залишилося.

За Центральної Ради Володимир Винниченко знову почав справу пам'ятника у Києві. Комітет ще існував, до нього запросили художника Фотія Красицького, родича Шевченка. В Україні люди ставили пам'ятники і самотужки. В Ромні поставили монументальний кам'яний пам'ятник роботи Івана Кавалерідзе. В Сумах теж стоїть пам'ятник його роботи.

Історичні події склалися так, що поза межами України пам'ятники Шевченкові ставилися раніш, ніж у Києві. Перший пам'ятник в Москві відкрили з листопада 1918 року, він простояв недовго. В Петрограді Луначарський відкрив пам'ятник українському поету теж в 1918 році. В 1919 році радянська влада поставила перший пам'ятник Шевченкові у Києві перед історичним музеєм на Олександрівській вулиці, ця споруда стояла короткий час, солдати Денікіна розбили пам'ятник. У 1923 році з могили Шевченка зняли хрест. На його місце робітники близької

Коротко про пам'ятники Шевченкові

цукроварні поставили погруддя поета роботи скульптора-самоучки Каленика Терещенка. У 1925 році Микола Скрипник передав могилу під охорону Наркомату Освіти. Територія могили стала державним заповідником.

Знову був створений Комітет будови пам'ятника Шевченкові. Робота йшла не без політичної боротьби. Спочатку хотіли ставити пам'ятник у Харкові, тодішній столиці Республіки. Знову конкурс, нове жюрі – професори художніх інститутів. Державна комісія вибрала проект молодих скульпторів – Бульдїна та Дарагана й доручила Матвію Манізеру допомогти молодим майстрам удосконалити проект. Манізерові замовили проект пам'ятника у Харкові. Цей проект затвердив уже Хрущов. На могилі Шевченка в Каневі, у Харкові й у Києві стоять пам'ятники роботи Манізера. У Харкові пам'ятник був відкритий 24 березня 1935 року. У Києві відкриття відбулося 6 березня 1939 року перед 200-тисячним натовпом людей. 18 червня того ж року на могилі Шевченка відкрили пам'ятник разом з Меморіальним музеєм.

Після Другої світової війни взагалі ставилося багато пам'ятників, були між ними і пам'ятники Шевченкові. Перерахувати їх просто неможливо. Поза межами України теж шанували Шевченка: стоять пам'ятники поетові в Ашхабаді, у Форті Шевченка, в Казахстані, в Румунії в Букарешті, з 1964 в Карлових Варах у Чехословаччині.

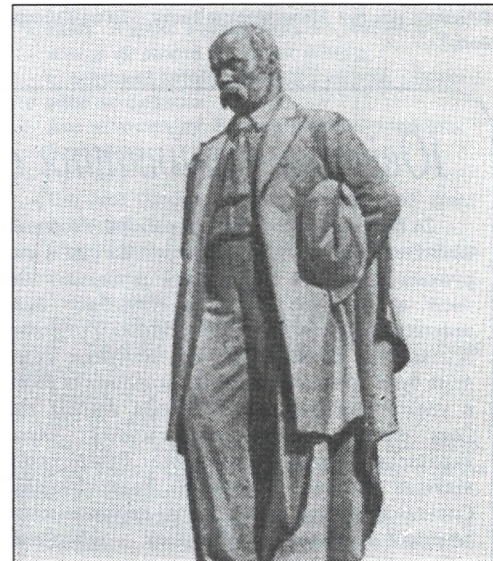
В 1962 році в Москві оголосили Всесоюзний конкурс на пам'ятник Шевченкові. Надійшло 17 проектів, прийняли проект трьох молодих скульпторів Київського Художнього Інституту – Михайла Грицюка, Юлія Сінкевича та Анатолія Фуженка. 10 червня 1964 року пам'ятник відкрив Микита Хрущов, подія відбувалася в робочий день, люди не могли там бути. Пам'ятник стоїть перед готелем "Україна". Від України на відкритті було лише вісім делегатів.

Вшановано пам'ять українського поета і за океаном. Відомий американський скульптор українського походження Олександр Архипенко багато працював над зображенням Шевченка. Він зробив два погруддя Шевченка. Одно з них (друге) заходами української громади м. Клівленду в штаті Огайо стало пам'ятником поетові в так званому "Українському городі". Це частина парку, де різні національні групи ставлять пам'ятники своїм славетним землякам. Це перший пам'ятник Шевченкові в Америці.

У 1951 році українці Канади святкували 60-річчя української еміграції, вони одержали в подарунок від Радянської України пам'ятник Шевченкові роботи Вронського та Олексі Олійника. Цей пам'ятник – постать Шевченка стоїть в Канаді в м. Палермо коло Торонто (провінція Онтаріо). Ще один пам'ятник поставили українці в Канаді. Це робота Антона Дарагана. Пам'ятник поставлено в м. Вінніпег в провінції Манітоба. Відкриття пам'ятника було святом для всіх українців в Канаді та США.

Поставили пам'ятник Шевченкові і в столиці США у Вашингтоні. Думка про цей пам'ятник з'явилася в американській українській газеті "Свобода" ще у 1956 році.

Був створений Комітет, до складу якого ввійшли представники українських організацій Америки, оголосили конкурс на пам'ятник. Першу нагороду одержав скульптор Леонід Молодожанин (Лео Мол). 27 червня 1964 року відбулося відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні. Була субота, приїхало багато гостей з Європи, з Південної Америки, з Австралії. За офіційними даними, пам'ятник відкрив

Пам'ятник Шевченку в Києві

Президент Сполучених Штатів Америки Дуайт Ейзенгавер перед 100-тисячним натовпом народу. Цей день адміністрація Вашингтону проголосила "Українським днем". На пам'ятникові з одного боку простий напис англійською мовою: Тарас Шевченко, український поет 1814 - 1861. На зворотній боці вказано, що пам'ятник поставлено на 150-річчя від народження поета з дозволу Конгресу Сполучених Штатів, що пам'ятник поставили американці українського роду та їх друзі.

Пам'ять Шевченка вшанували і в Південній Америці, в Бразилії. 30 травня 1964 року в місті Порто Алегре (штат Ріо Гранде де Сул) на Українській площі відкрили перший пам'ятник Шевченкові в Південній Америці. Автор пам'ятника бразилієць Анна Ріджина Перейра.

Усі пам'ятники Шевченкові у світі свідчать про його історичне значення, про його поетичну силу як для українців так і для усіх народів.

Пам'ятники славному сину України – це символи волі усіх людей Світу.

Н.С.

Дані взяті з книжки Вадима Павловського "Шевченко в пам'ятниках", Нью-Йорк, 1966 рік.

ПЕРШИЙ ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ

16 березня 1917 року в Києві було створено Українську Центральну Раду (УЦР) – національний політичний центр, згодом перший український парламент, який керував національно-визвольним рухом українського народу, а потім і відродженою державою – Українською Народною Республікою (УНР).

УЦР була створена за ініціативою демократичної української інтелігенції, об'єднаної в Товариство Українських Поступовців, за участю політичних партій України, а також представників робітництва, духовенства, військових, студентів, громадських і культурних організацій. Її головою було обрано М. Грушевського, заступниками голови В. Науменка та Д. Антоновича.

На Всеукраїнському Національному Конгресі 19 – 21. IV в Києві) УЦР була значно розширена за рахунок членів, обраних від політичних партій, професійних, культурних організацій та делегатів від губерній. Головою переобрано М. Грушевського, заступниками голови стали С. Єфремов та В. Винниченко. Для ведення поточної роботи УЦР утворила Виконавчий Комітет, який згодом перейменували в Малу Раду.

Склад Центральної Ради поповнювався і розширювався на демократичних засадах. Зокрема I Всеукраїнський селянський з'їзд делегував до неї 133 чоловіки, II Всеукраїнський військовий з'їзд – 130, I Всеукраїнський робітничий з'їзд – 100. Уже наприкінці липня Центральна Рада налічувала 822 члени.

Своїм I Універсалом (23. VI. 1917) УЦР фактично проголосила автономію України. Потім сформувала Генеральний Секретаріат на чолі з В. Винниченком – перший уряд України.

Після більшовицького перевороту в Петрограді Центральна Рада III Універсалом (20. XI. 1917) проголосила створення Української Народної Республіки (УНР), з визначенням її у федеративних зв'язках з Росією. Як свідчили результати виборів до Всеукраїнських Установчих зборів (25. XI. 1917), вона мала тоді за собою більшість населення України, оскільки українські партії, що відігравали провідну роль в УЦР (українські есери і соціал-демократи), здобули 75 проц. голосів виборців (більшовики – 10 проц.). Скликаний 17. IX. 1917 р. в Києві I Всеукраїнський з'їзд Рад селянських, солдатських та робітничих депутатів висловив повне довір'я і рішучу підтримку УЦР.

Однак подальша її діяльність ускладнилася протидією місцевих більшовиків і уряду Радянської Росії. Фактично вже з кінця листопада вони почали готуватися до повалення УЦР і захоплення влади на Україні. Цьому сприяв "Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради", написаний В. Леніним і Л. Троцьким. Більшовицькі делегати I Всеукраїнського з'їзду Рад переїхали у Харків, де 25. XII проголосили Україну Республікою Рад і створили на противагу УЦР та її уряду Народний Секретаріат (радянський уряд). Після цього боротьба між більшовиками і УЦР значно посилилась. Радянська Росія послала в Україну значні військові сили. В таких умовах УЦР направила до Бресту делегацію вести мирні переговори з Німеччиною та її союзниками.

У цей гострий і відповідальний момент вона обнародувала (22. I. 1918) свій IV Універсал, яким проголосила УНР самостійною державою, а Генеральний Секретаріат перейменувала на Раду Народних Міністрів. Після цього були ухвалені закони про 8-годинний робочий день, земельну реформу, грошову систему, державний герб УНР, громадянство УНР та інші. Останній її законодавчий акт, прийнятий 29. IV. 1918 р. в Києві, схвалив Конституцію Української Народної Республіки.

9. II. 1918 р. в день захоплення більшовиками Києва, делегація Центральної Ради підписала Берестейський мирний договір з Німеччиною та її союзниками.

ПАЛІТРА

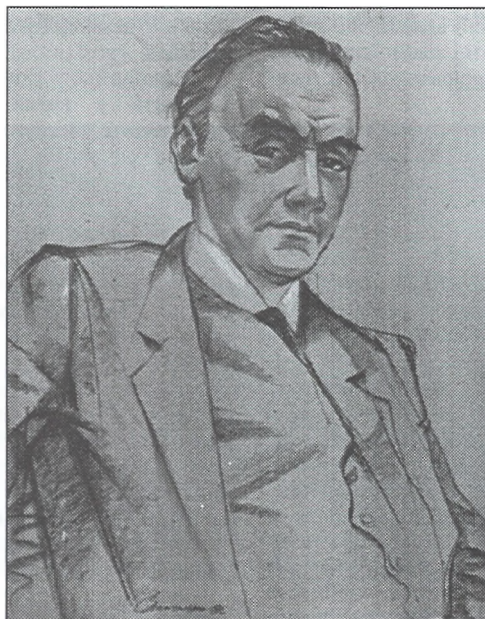
Виставка українського художника в Будапешті

Кажуть, що талант – від Бога. Щасливий той, хто має талант. Станіслав Лосіцький має бути дуже щасливою людиною, бо доля обдарувала його багатьма талантами. Художник, науковець, керівник, дослідник, винахідник, організатор, громадський діяч, людина багатогранна, сумлінна, цілеспрямована, наполеглива – все це про нього, Станіслава Феліціановича. Людину, яка ніколи не спиняється на досягнутому. Якій багато дано, а ще більше досягла вона своєю невтомною працею, життєвим горінням. Дуже цікаво зустрітися з цією непересічною особистістю на традиційному шевченківському вечорі у Будапешті, ознайомитися з виставкою творів Станіслава Лосіцького.

Потяг до образотворчого мистецтва виявився у нього рано, ще в дитинстві. Допитливому хлопчикові поталанило одержати перші уроки з пейзажу, натюрморту, портрету у відомої закарпатської художниці М. Сечень. Пізніше доля звела його з заслуженим художником України Анатолієм Радзіховським, народним художником України Віктором Шаталіним, живописцем Іваном Чернишем. Спількування з ними мало благотворний вплив на розвиток художньої майстерності Станіслава. Образотворче мистецтво, проте, не стало єдиним захопленням Лосіцького. Його професією стала лісопереробна наука і практика. Ці такі різні галузі силою таланту Лосіцького успішно поєднуються на протязі всього його життя.

Народився він у 1941 році в Росії, жив на Закарпатті, школу закінчив у Івано-Франківську, вищу освіту – у Львівському лісотехнічному інституті. І де б не був – в Україні, закордонних мандрівках – скрізь із ним пензлі та олівці, блокнот. Він, як людина обдарована, досяг вершин у техніці, керівництві науково-дослідним інститутом і, залишаючись романтиком у душі, не лише бачить красу рідного краю, а й передає побачене на полотні.

Трудовий шлях розпочав у 1965 році на

Київському фанерному заводі. Пройшов шлях від слюсаря до директора заводу. У 1975 році був переведений в Український науково-дослідний інститут механічної обробки деревини. У 1987 році став генеральним директором об'єднання. І тут розкрився талант науковця й керівника творчого колективу. Завдяки своїм діловим і моральним якостям, він чотири рази обирався колективом генеральним директором об'єднання та інституту.

С. Лосіцький показав себе як чудовий інженер і науковець, який володіє сучасними методами теоретичних і експериментальних досліджень, є керівником наукових програм, затверджених Держкомітетом України з питань науки і технології очолив школу по створенню технології виробництва вогнебіостійких матеріалів для вагоно-, кораблебудування.

Здібний керівник і організатор, кандидат технічних наук має ряд наукових публікацій, понад 40 авторських свідоцтв на винаходи. Лосіцький не зник спинятися на досягнутому, тому постійно вдосконалює свої знання. Закінчив вищу школу господарського управління при Раді Міністрів України, школу менеджерів, пройшов стажировку в США, встановив науково-технічні зв'язки з фірмами Німеччини ("Хомак", "Йоват"), з Познанським інститутом технології і деревини. Часто виступає з науковими доповідями на конференціях і симпозиумах.

Не забуває і про людей, багато часу віддає громадським справам. Обирався депутатом Дарницької районної Ради народних депутатів. Неодноразово надавав грошову і гуманітарну допомогу дитячим будинкам та школам, інтернатам. Є активним добродійником Українського фонду культури, надає практичну допомогу у відродженні й розвитку національної культури в умовах сучасної економічної кризи.

Проте незважаючи на таку надзвичайну зайнятість, Лосіцький завжди знаходить час для спілкування з цікавими, мислячими людьми, що допомагає йому визначити своє місце у суспільному житті, а також для постійного захоплення живописом.

Представлена на виставці невелика добірка живописних творів: гарні пейзажі Карпат, Київщини і Криму, зворушливі натюрморти засвідчують любов художника до краси природи та оточуючого його повсякденного життя, розкривають ніжну душу митця і сутність його високої духовності. Хай Бог дасть йому багато років життя та творчої наснаги, щоб талант цієї рідкої людини ще довго радував усіх тих, кому не байдуже прекрасне в житті та на полотні, кого чарує краса рідної природи, хвилює майбутнє нашої планети, хто палко кохається в мистецтві, як і Станіслав Лосіцький – Людина, Митець, Невтомний Трудівник. Кому дано від Бога.

Наш кор.

Коли Ісус помер на хресті, сумувала вся природа. Земля дрижала, сонце затемнилося, морозний вітер дув понад Голгофтою. Довкола замерло все життя. Трава зів'яла, квіти позвішували голівки, вкінці став падати ще й сніг, так що ген широко довкола хреста не було нічого зеленого.

Вечором прийшов Йосиф із Ариматеї з Нікодимом і зняли тіло Христове з хреста та зложили його на колінах Богоматері, що плакала під ним. Коли несли тіло Ісусове в город, щоб там похоронити його в викутому порожньому гробі, ішли за ним побожні жінки. Вони були дуже сумні, зникли всі їх надії та спомин про всі обітниці Христові – вони бачили тільки смерть і кінець. Ще раз прийдуть, щоб намастити пахощами тіло Христове, а потім уже не побачать його, життя попливе, як пливо досі без потіхи, без миру, що його тільки він міг дати. Заплаканими очима споглядали жінки на засніжену гору та

нарікали, що вже ніколи не буде весни й що всі квіти погинули.

Марія, Мати Божа, чула ті жалі, й їй боліло, що жінки такі маловірні й такі безнадійні.

– Ні, – прошептала вона, – ні, мій Ісус, це не кінець! Ти воскреснеш, я знаю це! Тільки хвилинка... тільки хвилинка...

– Все вмерло, все вмерло! Ось уся гора під снігом.

Тоді Марія підняла долоню та зловила в неї одну сніжинку, що впала з неба. Вона дмухнула на неї й, як її віддих торкнувся сніжинки, стала сніжинка тендітною білою квіткою на зеленому бильці.

– Це знак воскресіння, – сказала Божа Мати жінкам. – Зо снігу повстала маленька квітка, а сніг – це ж смерть. Так треба вам вірити, що наш Господь житиме, хоча теперечки ви йдете за ним як за вмерлим.

І вона спинилася та посадила білу квітку в землю, покриту снігом. Там вона заразисько пустила корінці та прийнялася, і холод не пошкодив їй ніщо.

Наш нарід називає цю вчасну квітку “скорозростом” або “підсніжником”. Вона голосить світові й тепер, що нам у смутках не тратити надії та що хто помер, воскресне, як воскрес Христос, своєю смертю смерть поборов раз назавжди.

Підсніжник

А що жінки дальше бідкалися над кінцем царства Божого, вона обернулася та сказала:

– Він воскресне та знову буде між нами, ви не повинні сумніватися. Ми ще втішатимемося, й його царство перетриває всі царства землі.

Жінки ж дивилися на неї зовсім безнадійно та говорили:

Загадки глини

З давніх часів людство використовувало глину не лише для будівництва, виготовлення посуду, але й з лікувальною метою.

Пліній, Гален, Авіценна, Діоскоріде залишили свідчення про примінення глини в древні часи при шлункових і серцевих захворюваннях, запальних процесах, для швидкого загоєння ран. Цікаві спостереження про використання глини записав під час своєї подорожі Марко Поло. Ближче до нашого часу широко користувалися глиною в клініці С. П. Боткіна. Чудові результати при лікуванні азіатської холери отримав в 1930 році професор із Берлінського університету Штрumpf.

Всесвітньовідомі природоцілителі Кнайп, Рікі, Присниця, пастор Емануїл Фелке, Луї Куне залишили багато мудрих рецептів використання глини.

Болгарський природоцілитель Іван Йотов дослідив глину методом радіостезії і встановив, що вона цілюща тільки при статичній хвилі 8 метрів. Це хвиля здорових клітин організму людини. Саме така хвиля змушує хворі клітини, що мають іншу довжину хвилі вібрувати як здорові і, таким чином, відновлює їх. Здатність хвилі глини проникати в організм людини пояснює її безцінні властивості.

На думку італійського вченого, відомого сучасного сподвижника в природолікуванні Ромоло Мантовані, глина концентрує в собі живильний сонячний магнетизм, магнетизм води і повітря. Вона очищає хворі та ослаблені клітини, відторгує

померлі, оновлює тканини, відновлює нормальний обмін речовин. Вчений вважає, що глину можна вживати і зовні і всередину при всіх захворюваннях і в будь-якому віці.

Згідно з дослідженнями англійського вченого Г. Керн-Сміта глина має унікальну властивість накопичення, збереження і передачі енергії, одержаної з оточуючого середовища за рахунок постійних змін у кристалічній структурі, що відкриває шороку перспективу її використання.

Грунтовні дослідження провели за останні роки вчені інституту колоїдної хімії Академії Наук України. Аналіз земної глини виявив у її складі велику кількість мікроелементів і до того ж в унікальному природному збалансованому стані. Виявлена також досить велика сорбційна властивість глини. Вченим вдалося у вісім разів підвищити цей показник, причому не хімічним, а фізичним способом. Завдяки цим властивостям глини, можна виготовляти препарати для очищення організму від канцерогенних радіоактивних елементів, що нагромаджуються в організмі людини в районах з радіоактивним забрудненням, а також використовувати ці дані в онкології.

Узагальнюючи досвід минулого і сучасного глинолікування та наукові дослідження, можна бачити дійсно універсальні можливості цього дару природи.

Оскільки глина бактерицидна, її використовують внутрішньо при

інфекціях, запальних процесах, колітах, паразитах в кишечнику, дизентерії, при отруєнні. Також хороші результати при виразках травної системи. Наявність у глині магнію, заліза і кальцію дозволяє використовувати її при виснаженні, демінералізації організму, анемії.

Зовнішню глину використовують у вигляді аплікації одноразової дії завтовшки 1-2 см, які накладають на хворі місця від 1 до 3 годин. Такі процедури проводять по 10-15 разів, з повтореннями, до покращення стану. Глиняні аплікації показані при хворобах печінки, нирок, сечового міхура, серця, легенів, щитовидної залози, сугавів, гінекологічних та нервових захворюваннях. Завдяки вмісту кремнію, глину використовують при лікуванні туберкульозу, атеросклерозу. Оброблена глиною гнійна рана швидше загоюється, гній витягується. При варикозному розширенні вен добре діють примочки з глинястої бузи.

Ванни з розчином глини можна робити при артритах, ревматизмі, нервових захворюваннях, захворюваннях шкіри.

Глинолікування бажано поєднувати з іншими природними методами: фітотерапією, водолікуванням, масажем, рефлексотерапією стоп, кристалотерапією, ароматерапією, сонячними, повітряними, морськими ваннами.

В Німеччині, Франції, Італії, Швейцарії досвід обробки і використання лікувальної глини досить удосконалений, існує ціла галузь виробництва препаратів з глини, натуропатичні аптеки пропонують її своїм прихильникам в широкому асортименті: порошки, таблетки для внутрішнього вживання, туби з готовою глиняною пастою для

аплікацій, гранули для ванн, глиняні бинти, спеціальні пасти для косметичних масок.

На жаль, такого широкого пропагування і примінення лікувальної глини немає ні в Україні ні в Угорщині, хоч поклади глини є скрізь, та й економічно вигідно використовувати дешеву природну сировину.

Отже, лікувальна глина одна з сторінок природного очищення та оздоровлення організму людини, загадки якої відкриті. Звичайно, не панацея, але користі для здоров'я багато. Природа відкриває свої таємниці і допомагає лиш тим, хто любить і вірить їй, береже і турбується про неї.

Надія Музичук

ГРОМАДА

газета Товариства української культури в Угорщині.

Головний редактор:
Василь Плоскіна

Видавець:
Товариство Української культури в Угорщині
(голова товариства
Ярослава Хортяні).
Адреса: 1126 Budapest
Szoboszlai u. 2-4.
Тел/факс: 216-5934

Номер набрано, зверстано
й віддруковано в друкарні
“AGROINFORM Kft.”
Відповідальний директор
Іштван Бойкі

При передруці посилання
на газету “ГРОМАДА”
обов'язкове

Н Р О М А Д А

ЩОМІСЯЧНИЙ ЧАСОПИС ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В

MAGYARORSZÁGI UKRÁN KULTURÁLIS EGYESÜLET HAVILAPJA

Ціна: 100 форинтів

Ára: 100 Ft

Sevcsenko-emlékest Budapesten

A felületes szemlélőnek úgy tűnhet, hogy az utókor már a legapróbb részletekig megismerte és feltárta a nagy költő életútját, de mikor közeledik születésének, vagy halálának évfordulója – e két dátum nagyon közel esik egymáshoz: március 9-én született, a halálának napja pedig március 10. – az ukránok, bárhol is éljenek a Földön, önkéntelenül szükségét érzik a sevcsenkói „kobzossal” való találkozásnak. A lelkesítő verssorok sokszor lángra gyújtják az olvasót, aki kénytelen feltenni magának a kérdést: mely nép gyermekei, s méltóak-e apáik örökségére? Sevcsenko költészete ugyanolyan megalkuvást nem tűrő, mint magyar költőtársáé, Petőfi Sándoré. Mi, kései utódok azonban megbocsátjuk nekik a kemény szavakat, mert tudjuk, milyen lángoló szeretettel szerették rabságban sinylődő népüket és szülőhazájukat. Verseiket még akkor sem könnyű feledni, ha már rég odahagytuk az iskolapadot, ha elragadt bennünket a minden napok rohanása, a család, a munka, a tanulás, vagy a közélet ezer gondja. Ezért van az, hogy az ukrán égbolton sohasem húny ki Sevcsenko tündöklő csillaga.

A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület és a budapesti Ukrán Nagykövetség március 22-én az Ökocentrum Andrássy úti székházában tartott zenés-irodalmi esten emlékezett meg Tarasz Sevcsenko születésének 183. évfordulójáról. Az immár hagyományos rendezvény szervezőinek meghívását elfogadták a helyi ukrán közösség tagjai és azok a magyar

vendégek, akik már az Egyesület alapításának kezdetétől fogva megjelennek a Sevcsenko-emlékesteken, baráti kapcsolatokat tartanak fenn az ukrán kisebbséggel és támogatják minden hasznos kezdeményezésüket.

A terem már a műsor kezdete előtt megtelt. A hangulat ünnepestes és emelkedett volt, mintegy előre jelezve, hogy a közönség tartalmas műsort fog látni. A

A Magyarországon élő ukránok szívélyesen fogadták az est vendégművészeit, a szlovákiai „Kárpátok” ukrán vegyeskarta. Ennek az együttesnek a léte is azt bizonyítja, hogy a hazától messze került ukránok nem felejtették el az otthon csodálatos népdalait, amelyek túléltek országhatárokat és elnyomatást.

Köszöntötte az egybegyűlteket Dmitro Tkacs, Ukrajna

adta elő. A gyerekeket Hartyányi Jaroszlava és Ljahovics Anna készítette fel. A népviseletbe öltözött gyerekek dalai és versei egy olyan világba kalauzolták a közönséget, amelyben a nagy költő élt és alkotott. Nem volt könnyű dolog felkészíteni a színpadi szereplésre ezt a kis műkedvelő csoportot, hiszen a gyerekek mindannyian magyar iskolák tanulói és csak a hétvégeken van módjuk foglalkozni az ukrán kulturális hagyományokkal, a vasárnapi iskola tanárainak avatott irányítása mellett. A fáradtságos munkát azonban minden alkalommal elfeledteti a gyerekekkel és az őket felkészítő tanárokkal a közönség tapsa.

Különösen nagy hatást gyakorolt a közönségre Ljahovics Anna kárpátaljai énekesnő teljesítménye. Kellemes szopránján megszólalt Sevcsenko balladáinak feledhetetlen világa, az ukrán asszonyok szívszorítóan nehéz sorsa.

A budapesti ukrán estek állandó és sikeres előadója Uri Ildikó, az ukrán költészet gyöngyszemeinek magyar nyelvű tolmácsolója. Az emlékestén Ildikó, Sevcsenko Sellő című versét mondta el nagy átéléssel. A műsort Ivanov Valerij harmonikajátéka és a „Kárpáti” vegyeskar zárta. Erről az együttesről már írtunk lapunk előző számában, s most a közönségnek alkalma nyílt személyesen is megismerni a Dovhovics Levkó vezette kórust.

A rendezvény a hagyományos állófogadással és baráti beszélgetéssel zárult.

Tudósítónktól

A fotón Sevcsenko est vendégei

vendégek nem csalódtak várakozásaikban.

Az estet az Egyesület elnöke, Hartyányi Jaroszlava nyitotta meg. Köszöntötte az egybegyűlteket és utalt arra, hogy bár ez csak a hatodik ilyen rendezvény, láthatóan megnőtt az érdeklődők száma. „Ez azt jelenti – mondta Jaroszlava asszony –, hogy az ukránok számára Sevcsenko nem csupán egy költő, hanem a Haza jelképe, az ukrán nép szabadságának és jobb sorsának harcosa. Az évforduló közeledtével minden ukránnak meg kell kérdeznie önmagától, mi jót tett Ukrajnáért?”

magyarországi rendkívüli és meghatalmazott nagykövete is, aki felolvasta Leonyid Kucsma ukrán államfőnek az Egyesület elnökéhez, Hartyányi Jaroszlavához és a közösség munkájából aktív részt vállaló Natalia Dragomanova-Bartaihoz intézett üdvözlő sorait. Az emlékest szervezőinek nevében a nagykövet köszönetet mondott az Ökocentrumnak a támogatásért.

Az ünnepség hivatalos része után következett a költő műveiből összeállított zenés irodalmi műsor, amelyet az Egyesület vasárnapi iskolájának tanulói

Lengyelországi ukránok Kongresszusa Varsóban

Április 5-én és 6-án zajlott le a lengyelországi ukránok, történelminek nevezhető kétnapos Kongresszusa, amely a "Wisla akció"-ról volt hivatott megemlékezni, e szomorú esemény 50. Évfordulóján.

Ez az esemény egyaránt érinti az ukránokat és az általuk egykor lakott lengyelországi területeket. Ötven évvel ezelőtt telepítették ki szülőföldjükről a lengyelországi ukránokat.

A Lengyel Kommunista Párt Központi Bizottsága 1947. március 29-én hozott határozatot a lengyelországi ukránok sorsát illetően. A határozat egyértelmű volt. Gyors tempóban ki kell telepíteni az ukránokat és a vegyes családokat, első sorban Észak-Poroszország viszcacsatolt területeire. A kitelepítettek lakóhelyét a határtól 100 km-re kell kijelölni úgy, hogy ne jöjjenek létre ukránok által lakott kompakt területek.

Az Államvédelmi Bizottság titkos dokumentumaiból kiviláglik az ukránok kényszer-kitelepítésének célja is.

1. Véglegesen kitelepíteni az ukrán lakosságot Lengyelország délkeleti tartományaiból.

2. Szétszórni őket új lakóhelyeiken, a gyors asszimiláció érdekében.

3. A korábbi ukrán lakta területekre lengyel származású embereket telepíteni.

A kitelepítést kegyetlen módszerekkel hajtották végre. A Hadsereg osztagai általában kora hajnalban vették körül a kitelepítésre kiszemelt falut, melyet elhagyni mindenkinek tilos volt. A falu lakóinak megparancsolták, hogy két órán belül szedjék össze személyes ingóságukat, majd fegyveres kísérettel a gyűjtő helyként kijelölt vasútállomásra szállították őket. Akiket azzal gyanúsítottak, hogy kapcsolatban állnak az ukrán földalatti mozgalmal (főként tanárokat és egyházi személyeket), letartóztatták és a Javozsnya területén lévő koncentrációs táborba, vagy egyenesen a börtönbe küldték.

A "Wisla akció"-t végrehajtó csoport dokumentumai szerint, az 1947. április 29. és augusztus 12. közötti időben, **150.000 embert** telepítettek ki az észak-nyugati területekre. A kitelepítetteknek – a kerületi Államvédelmi Bizottság engedélye nélkül – tilos volt lakóhelyet változtatni, ilyen engedélyt pedig senkinek sem adtak. A kitelepítés következtében megfosztották az ukránokat iskoláiktól, templomaiktól és más, a társadalmi és

kulturális fejlődést biztosító lehetőségtől. Az új területeken üldözték az ukránokat mindazért ami ukránágukat hangsúlyozta, így pl. ukrán dalok esküvőkön történő énekléséért is. A kitelepítés után, a kényszerből elhagyott területeken lerombolták a kulturális örökség emlékeit, templomokat, kápolnákat. Értékes anyagok és könyvek, számos iskola tűnt el örökre. Ennek ékes bizonyítékai voltak láthatók a

arról, hogy az ukrán-lengyel szomszédi kapcsolatok dinamikus fejlődnek. Ezek a találkozók ösztönözést és megértést tapasztaltunk, az ukránok sérelmei orvoslásának szükségessége tekintetében, mely nélkül nem lehet elérni a két nép közötti kölcsönös megértést és megbékélést.

E gondolatokról beszélt fel-szólalásában – a Kongresszus megnyitó ülésén – **Alekszandr**

Kongresszus tiszteletére rendezett foto kiállításon.

A "Wisla akció" 50. Évfordulója nem csak a lengyelországi ukránok, hanem a világ ukránágának történelméhez tartozik, ezért a Kongresszust megelőzően Varsóban tartott megemlékező ülést az Ukrán Világkoordinációs Tanács vezetősége, melyen kinyilvánították szolidaritásukat a lengyelországi ukránokkal. Nem véletlen, hogy ebből az alkalomból az ukrán diaszpóra több képviselője érkezett Amerikából, Angliából, Németországból, Belgiumból, Csehországból, Oroszországból, Szlovákiából és természetesen Magyarországról. Ukrajnát egy magas rangú delegáció képviselte **Volodimir Jevtuh** migrációs és nemzeti kisebbségi ügyekért felelős miniszter vezetésével. Jelen volt **Ivan Dracs** az Ukrán Világkoordinációs Tanács elnöke és **Mikola Zsulinszkij** államelnökkel, valamint a Szenátus és a Szejm elnökeivel és alelnökeivel. Ezek mindegyike arról tanúskodott, hogy a lengyel állami vezetők igen nagy figyelemmel kísérték a Kongresszus munkáját és

Malahovszkij a Szejm alelnöke és **Zofia Kuratovszka** a Szenátus alelnöke is. Mindketten többször hangsúlyozták az ukrán-lengyel kapcsolatok dinamikus voltát és azt, hogy a két nép igyekszik békében élni egymással, melynek elengedhetetlen feltétele a kisebbségek – Ukrajnában élő lengyelek és Lengyelországban élő ukránok – jogainak biztosítása.

A Kongresszus munkájában a lengyelországi ukránág több mint 300 képviselője vett részt, az ország különböző részeiből. Azok az idősebb felszólalók, akik átérték a kitelepítés szörnyű időszakát, valamint a mai generáció fiatal képviselői, egyaránt hangsúlyozták: Az ukrán közösség bátorságának és kitartásának köszönhetően, sikerült megmenteni az ősök örökségét, megőrizni identitásukat és azt átadni a következő nemzedék számára. A kommunista lengyel rezsimnek nem sikerült elérnie végcélját. Hosszú évekig tartó hallgatás és megaláztatás után, újra vannak ukrán templomok, működnek ukrán iskolák.

Természetesen sok ügy vár még megoldásra, melyek közül elsődleges a "Wisla akció" következményeinek felszámolása. A társadalmi, az egyházi és a magánvagyon visszaadása, továbbá állami segítségnyújtása azoknak, akik a szülőföldre

történi visszatérésre gondolnak.

A Kongresszus sok felszólalója emlékezett vissza fájdalommal az átért borzalmas időkre. A legérzékenyebben mindenkit – köztük engem is – Premesel város ukrán iskolája igazgatójának, **Julian Baknak** a visszaemlékezése érintett. Ő akkor nyolc éves volt, de soha nem tudta elfelejteni családjá hirtelen és erőszakos kitelepítését, szülőfaluja lakóinak sírását és jajgatását, akik a fegyveres katonaság kíséretében voltak kénytelenek elhagyni szülőházukat.

Ilyennek nem szabad többé megtörténnie – hangoztatták a felszólalók. Ezért kell nem csak emlékezni e bűntényre, de erőfeszítéseket tenni, melyeknek a nemzeti és kulturális élet fejlődését, az anyanyelv megőrzését kell szolgálniuk.

A Kongresszus lengyelországi küldöttei egyhangúlag elfogadták azt a felhívást, mely Ukrajnához és a világ ukránágához szól.

"Mi, a "Wisla akció" 50. Évfordulója alkalmából összegyűlt ukrán szervezetek – egyházak, hivatalok és közösségek – képviselői, ünnepélyesen kijelentjük Ukrajna és az egész ukrán nép előtt, hogy a történelem viharai nem irtottak ki minket. Kiálltunk minden megpróbáltatást, vagyunk és leszünk. Ebből az alkalomból Ukrajna népéhez fordulunk, demonstrálva egységünket és szolidaritásunkat, a függetlenség és a szabad élet érdekében végzett mindennapi munkájukban. Mint Lengyelország állampolgárai is részesei vagyunk az ukránág újjászülésének, hozzájárulunk az ukrán szellemiség és kultúra fejlődéséhez. Legfőbb célunk a nemzeti identitás erősítése és átadása a következő nemzedék számára, az ukrán örökség megőrzése az ukránok lakta területeken, mivel azt az egyetemes ukrán kultúra részének tekintjük.

A XXI. Század küszöbén állva, mélyen hisszük és reméljük, hogy elfoglalja az őt megillető méltó helyét, a szabad népek családjában.

Mi, lengyelországi ukránok, egész tevékenységünkkel azon leszünk, hogy az ukrán és a lengyel nép között egyetértés honoljon, hogy Ukrajna és Lengyelország között jószomszédi viszony fejlődjön. Kívánjuk, hogy a történelem tragikus eseményein felül emelkedve, a két nép békében éljen tovább. Ezt követeli tőlünk a múlt emléke és a jövőbe vetett reményünk.

a Lengyelországi Ukránok Kongresszusa

Hartyányi Jaroslava

Beszélgetés Jurij Rejttel, a Lengyelországi Ukránok Szövetsége elnökével

tésekre. Legelőször a Lengyel Szejm-től várunk egy, a "Wisla akciót" elítélő hivatalos nyilatkozatot, mely maga után vonhatja majd a jogi megoldásokat is. Az ukránokat mindeddig a lengyel állam ellenségének tekintették, kollektív felelősséget róva rájuk. Már régóta szorgalmazzuk a hamis megbélyegzés eltörlését. A Szenátus meg is tette az első lépést, amikor 1990. augusztus 3-i határozatában elítélte a "Wisla akciót". Sajnos a Szejm a mai napig sem szánta rá magát hasonló lépésre.

– A "Wisla akció"-val kapcsolatos problémakör tisztázása szorosan összefügg, az ukrán-lengyel kapcsolatokban még mindig meglévő, tragikus örökség felszámolásával. Sokan írnak erről, az ukrán és a lengyel sajtóban egyaránt. Véleménye szerint mit tud tenni a lengyelországi ukránság, a két nép teljes megbékélése érdekében?

A történelem tanulsággal szolgál számunkra. A két országnak stratégiai távlatú partnerkapcsolatok kiépítésére kell törekednie, mert jól tudjuk azt, hogy az ukrán-lengyel konfliktusokból mindig valamely harmadik fél húzott hasznát. Tudomásom szerint egy megbékélési nyilatkozat van kidolgozás alatt, melyet a két állam elnökei ez év májusában fognak aláírni, Alekszandr Kvasnyevszkij kijevi látogatása alkalmával. Ezzel együtt mindkét részről megfogalmazódott, a múlt állami szinten történő értékelésének és lezárásának szándéka. Tervben van az ún. "Megbékélési emlékmű" felállítás is.

Dramai örökségünk és a kölcsönös konfliktusok megnyugtató felszámolásától sok tekintetben függ a két ország csatlakozása az Európai Unióhoz és a NATO-hoz. Mi – lengyelországi ukránok – pontosan érzékeljük a helyzet kritikusságát, ezért igyekszünk minden segítséget megadni a pozitív megoldás érdekében. Ebben látjuk jogaink biztosításának zálogát, a lengyelországi ukrán kisebbség fejlődésének lehetőségét, a "Wisla akció" következményeinek felszámolását, nemzeti emlékhelyeink méltó tiszteletben tartását. Véleményem szerint ez az út vezet az ukrán-lengyel jószomszédi viszony fejlődéséhez.

– Az ukránokkal kapcsolatban negatív előítéletek léteznek a lengyel társadalomban, melynek bizonyítékai az utóbbi két évben történt, Peremesel környéki megmozdulások is. Mit tesz a Lengyelországi Ukrán Szövetség ezen előítéletek felszámolása érdekében?

A megbékélés igazságát és igazságérzetet feltételez. E célból a Lengyel Felkelőhad sereg Világszövetségével közösen tervezünk olyan tudományos rendezvényeket, melyek segítenek

többoldalúan megvilágítani az ukrán-lengyel történelmi kapcsolatokat. Ezen túlmenően, ez a Kongresszus felhívással fordul a lengyel néphez, amelyben óhajunkat fogalmazzuk meg: "Megbocsátunk és kérjük a bocsánatot!".

Kötelességünknek tartjuk, hogy a lengyel néppel megismertessük igaz történelmünket, melynek megvalósításában fontos szerepet tölthet be a lengyelországi tömegkommunikáció is. Büszkék vagyunk arra, hogy létezzünk, nem sikerült megtörni bennünket, tehát a "Wisla akció" nem érte el legfőbb célját.

– Elnök Úr! Milyen legfontosabb feladatok megoldása vár a lengyelországi ukránságra?

Nyolc évvel ezelőtt Lengyelországban is beköszöntött a szabadság, mellyel új lehetőségek nyíltak meg a nemzeti élet fejlődéséhez. Fő feladatunknak tekintjük nemzeti kultúránk ápolását, valamint emlékhelyeink, templomaink és

Jurij Rejt, aki egyben az Ukránok Európai Szövetsége elnöke is, nagy híve az ukrán-lengyel közeledésnek. Nagyon sokat tett a két állam jószomszédi viszonyának fejlődése érdekében. A Lengyelországi Ukránok Kongresszusának ünnepélyes befejezését követően kértem meg Jurij Rejt urat, hogy adjon összegző interjút a Kongresszus munkájáról és eredményeiről.

– Kérem mondja el Rejt Úr, hogy milyen célokat tűzött maga elé az Ukrán Kongresszus és mit sikerült megvalósítani e kitűzött célokból.

Erre a Kongresszusra azért gyűltünk össze, hogy kihangsúlyozzuk – és ez jól kivehető volt minden előadásból –, hogy az ukrán közösség teljesítette kötelességét és erre büszke lehet, hiszen nem csak túlélte az utóbbi évtizedeket, hanem megőrizte identitását. Az ukránok több nemzedékének erőfeszítéseivel sikerült keresztülhúzni a kommunista lengyel rezsim számítását, mely az ukránság erőszakos és teljes asszimilálódását célozta.

A másik célunk az volt, választ adni arra a kérdésre – hogyan tovább?

E kérdéstől is indítva, a Kongresszus második napján szekcióülésekre került sor. Így a kulturális, oktatási, a nemzeti örökség, kapcsolatok Ukrajnával és a diaszpórával témakörökben dolgozó bizottságok, egyfajta összegezést készítettek arról, hogy milyen helyzetben van ma az ukrán közösség Lengyelországban. Ezzel párhuzamosan előre is tekintünk, milyen feladatok várnak rájuk és mit kell tennünk, hogy továbbra is megőrizzük identitásunkat és az ukrán néphez való tartozás jogát. Kongresszusunk komoly színteréül szolgált annak, hogy még egyszer hangsúlyozást kapjanak megoldatlan problémáink.

– Konkrétan milyen követelésekről esett szó és van-e esély, e legfőbb kérdések gyors megoldására?

Az élet megtanított bennünket realitánknak lenni, ezért nem reménykedünk abban, hogy a Kongresszus után minden problémánk azonnal megoldódik, hiszen évek óta várunk bizonyos dön-

temetők tiszteletének fenntartását. Mindezekon túl, de nem utolsósorban, feladatunk a nemzeti hagyományok megőrzése az ukrán családok mindennapi életében. A kultúránk, amelyet fejlesztünk, az összukrán kultúra szerves része. Ez vonatkozik a tudományokra is, melynek eredményeit nemcsak Lengyelországban ismerik, hanem Ukrajnában és a diaszpórában is. Nagyon fontos szerepet töltenek be életünkben az egyházak, a Pravoszsláv és a Görög-katolikus egyaránt. Egyházaink nélkül, a papok és szerzetesek munkája nélkül elképzelhetetlen közösségünk megmaradása és fejlődése.

Az ukrán nemzet része vagyunk, melynek nagyobb hányada Ukrajnában él, de fiai a világon szétszóródtak. Nagy szerepet játszunk az ukrán kultúra, múltbeli és mai eredményeink propagálásában.

Sokat teszünk és továbbra is sokat fogunk tenni az Ukrán és a Lengyel állam jó viszonyának kialakítása érdekében, ami a mi egyik legfontosabb feladatunk, mely egyben garantálja és védelmezi jogainkat is. E nélkül nem is lehetséges harmonikus fejlődésünk.

A beszélgetést folytatta:
Hartányi Jaroslava

Az ukrán Legfelső Tanács küldöttei – Budapesten

Április 2-től 5-ig munkalátogatáson tartózkodtak Magyarországon a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításával foglalkozó Ukrán–Magyar Parlamentközi Közös Bizottság ukrán tagjai. A küldöttek ez idő alatt a következő program szerint dolgoztak: április harmadikán a Parlament épületében találkoztak a magyarországi ukrán közösség képviselőivel. Ugyanaznap ellátogattak Tökölre, ahol horvátok és németek laknak, majd Szigetszentmártonba utaztak. Lőréven magyarországi szerbekkel találkoztak, ismerkedtek azzal a gyakorlattal, ahogy a helyi hatóságok oldják meg e kisebbség oktatási, kulturális és egyházi életének kérdéseit. Az ukrán küldöttek este indultak vissza Budapestre.

Másnap Gál Zoltánnal, a magyar országgyűlés elnökével találkoztak. A beszélgetés után az ukrán küldöttekre a parlamentben vártak a Magyar–Ukrán Parlamentközi Közös Bizottság magyar tagjai. A vendégek a miniszterelnöki hivatalban meghallgatták a politikai államtitkár előadását a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről, illetve a nemzetiségi törvény változtatására való felkészülésről. A látogatás végeztével közös sajtótájékoztatóra került sor.

Április 3-án a küldöttek a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület tagjaival találkoztak és válaszoltak lapunk tudósítójának néhány kérdésére.

– Milyen céllal érkeztek Magyarországra?

Mosztickij Andrij, az ukrán parlament állandó külügyi bizottsága egyik albizottságának elnöke, a nemzeti kisebbségekkel foglalkozó ukrán–magyar parlamentközi vegyesbizottság tagja:

„Háromtagú csoportunk azért érkezett ide, hogy információkat gyűjtsünk arról, miként biztosítja a magyar kormány az itt élő nemzeti kisebbségek jogait, illetve, hogy tájékozódjunk az ukrán közösség helyzetéről.”

– Mit tudtak ideutazásuk előtt a magyarországi ukrán kisebbségről?

– Kétségek nélkül érdeklődtünk a magyarországi ukránok élete iránt. Ezenkívül az ukrán parlamentben 54 olyan csoport van, amely a világ különböző parlamentjeinek képviselőivel tart kapcsolatot, de csak Magyarországgal alakítottunk nemzeti kisebbségi kérdésekkel foglalkozó albizottságot. Ez már önmagáért beszél. Tehát tudtuk, hogy Magyarországon létezik ukrán közösség, de bizottságunknak csak ma nyílt lehetősége arra, hogy közvetlenül, helyben ismerkedhessen meg az ukrán közösség munkájával és hogy találkozhasson e kisebbség képviselőivel. Nagyon elégedettek vagyunk a találkozással.

– A nemzeti kisebbségek fejlődésének milyen a jogi alapja Ukrajnában?

– Ukrajnában speciális törvény van érvényben a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről, működik egy, a nemzeti kisebbségek ügyeivel, illetve a migrációval foglalkozó Állami Bizottság, melynek elnöke Volodimir Jevtuh. A nálunk mostanra kialakult helyzet tanúskodik arról, hogy Ukrajna mindent megtesz azért, hogy a nemzeti kisebbségek igényeinek kielégítéséhez megteremtődjenek a feltételek. Ami a magyar származású ukrán állampolgárokat illeti, szeretném különösen kiemelni azt a tényt, hogy Beregszászon (Kárpátalja) nemrégiben magyar

A fotón: balról jobbra Iván Popeszkú, Jaroslava Hartványi, középen Szerhij Kijasko, jobbról második Natália Drágománová - Bártai és Andrij Mosztickij

főiskola nyílt. Ez ékes bizonyítéka annak, hogy az ukrán kormány törekszik a különböző ukrán nemzeti kisebbségek jó életfeltételeinek biztosítására.

– Magyarország az első ország, ahol a nemzeti kisebbségek helyzetét tanulmányozzák, vagy jártak már más országokban is?

– A külügyi bizottság tagjaként lehetőségem nyílt megismerkedni a világ különböző országaiban élő ukrán kisebbségek helyzetével. Ami Budapestet illeti, először járunk itt. A magyar kormány és a parlament megmutatja nekünk, milyen életkörülményeket teremtenek a magyarországi nemzeti kisebbségek számára, hiszen nem csak az ukrán közösséggel találkozunk, amit már megtettünk, hanem betekintést nyerhetünk majd a románok, a cigányok, a németek és más nemzetiségek életébe is. Tehát széleskörűen megvizsgáljuk a magyarországi kisebbségek életét.

Iván Popeszkú, az ukrán parlament emberi és nemzeti kisebbségi jogok állandó bizottságának nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó albizottságának elnöke, a filozófia doktora, a jogtudomány tiszteletbeli magisztere és a nyelvi alapon előforduló etnikai konfliktusok előrejelzésének szakértője.

– Megegyeznek-e az ukrán parlamenti frakciók nézetei a nemzetiségi politikát illetően?

– Sajnos nem egyeznek meg, és szeretném aláhúzni, hogy az alkotmány elfogadása után nincs más lehetőség, mint a meglévő emberi- és szabadságjogok, többek között a nemzetiségi kisebbségek kollektív jogainak kiszélesítése. Arról van szó, hogy az Ukrán Alkotmány 11. cikkelye kimondja, államunkban ukránokon kívül más tősgyökeres nemzetiségek és etnikumok is élnek. Annál inkább, hogy az Alkotmány 22. cikkelyében az áll, hogy új törvények elfogadásakor, illetve a már létezők megváltoztatásakor megengedhetetlen a létező jogok és szabadságok szűkítése. Továbbá az Alaptörvény 53. cikkelye kimondja, hogy Ukrajna biztosítja a jogot az anyanyelven való tanuláshoz a legfelső szintig. Az Alkotmány 119. cikkelyének 3. bekezdése rendelkezik arról, hogy az állami adminisztrációs szervek a nemzeti kisebbség állandó lakhelyén kötelesek az etnikum nemzeti-kulturális fejlesztésének programját kidolgozni. Tehát, függetlenül attól, akarják-e ezt a pártok vagy sem, kötelesek lesznek szélesíteni a nemzeti kisebbségek jogait. Annál inkább, mivel Ukrajna az Európa Tanácshoz való csatlakozáskor köteles aláírni és ratifikálni a nemzeti kisebbségek jogairól szóló

keretszerződést, illetve a kisebbségi és regionális nyelvekről szóló alapokmányt. Most folyik e nemzetközi egyezmények ratifikációjára való felkészülés, majd elkezdődik a nemzetközi kapcsolatok kiépítése olyan irányban, hogy a nemzeti kisebbségek minden egyes képviselője, minden ukrán kisebbség otthon érezze magát nálunk, a saját szülőhazájában. Ha ezen az úton haladunk majd, Ukrajnában nem lesznek nemzetiségi konfliktusok, harmonikus kapcsolatok fejlődnek ki a nemzeti kisebbségek között. Akkor minden alapon meglesz arra, hogy reménykedjünk a politikai stabilizációban, mely lökést adhat a gazdasági stabilizációs folyamatnak is.

– És mi a helyzet jelenleg az orosz ajkú lakossággal?

– Szeretném elmondani, hogy külválasztani őket a többi kisebbségtől nem lehet. Ami a törvényhozás területét illeti, úgy a nemzetiségi kisebbségekről szóló törvény, mint a nyelvtörvény elvileg lehetővé teszi számukra anyanyelvük és kultúrájuk használatát. Más dolog, ahogy egyes hivatalnokok viselkednek. Néha még a törvényhozási és alkotmány szintű rendeleteket is megsértik. Ezért is alakulnak ki olyan problémák, amelyekről hallunk néha.

A parlament, és különösen a mi bizottságunk, úgy dolgozik, hogy elkerüljük a konfliktusokat és lehetőséget adjunk minden nemzetiségnek,

(Folytatás az 5. oldalon)

Az ukrán Legfelső Tanács küldöttei – Budapesten

(Folytatás a 4. oldalról)

többek között az oroszok is, a fejlődésre. Mellesleg az Alkotmány 10. cikkelye a nyelvről szól, melyben az első kettő bekezdés az államnyelvnek a társadalmi élet minden területén való használatáról rendelkezik, a harmadik pedig világosan kimondja, hogy az állam biztosítja az orosz és más kisebbségek nyelvének fejlődését, működését, védelmét. Tehát mindez törvényszinten van biztosítva. Más kérdés, hogy aki e törvényt végrehajtja, milyen párt tagja vagy szimpatizánsa. Ha nacionalista, akkor az egyik oldalról szegi meg, ha pedig, tegyük fel, sovíniszta, a másik oldalról. De célunk az, hogy ne legyenek ilyen törvénysértések, és erre törekedni fogunk.

Szerhij Kijasko, az emberi jogok védelmével, a nemzeti kisebbségekkel és a nemzeti viszonyokkal foglalkozó bizottság elnökhelyettese, az ukrán parlament szocialista frakciójának tagja.

– Ön mit vár ettől az utazástól és hogyan tervezi majd felhasználni az itt összegyűjtött anyagot?

– Én annak az ukrán–magyar parlamenti csoportnak a társelnöke vagyok, amely az etnikai csoportok jogainak biztosításának kérdéseivel foglalkozik. Budapesti utazásunk két kérdéssel kapcsolatos: az első, monitoring végrehajtása Magyarországon, majd annak kielemezése, milyen módon biztosítják a magyarországi kisebbségek jogait, a második, hogy mennyire tartják be a törvényeket ezen a téren. Mellesleg, tavaly egy magyar csoport járt nálunk, és együtt végeztünk monitoringot Ukrajna magyarok, németek és románok lakta területein. Utazásunk végeztével magyarokkal fogunk találkozni Kijevben, majd ősszel, amikor a záródokumentumot fogjuk

készíteni, Budapesten. A záródokumentumban összefoglaljuk a kormányok nemzetiségi politikájának eredményeit és hiányosságait, javaslatokat és ajánlatokat teszünk a magyar és az ukrán parlament számára a nemzeti kisebbségek jogai-val kapcsolatos törvények tökéletesítésére. Ebben látjuk magyarországi küldetésünk lényegét.

– Ki segít Önöknek magyar részről ebben az ügyben?

– Magyarország részéről szorosan együttműködnek velünk az emberi és kisebbségi jogokkal foglalkozó bizottságok, főként az ukrán–magyar parlamentközi vegyesbizottság társelnöke és más kollégák, akik a nemzeti kisebbségek problémáival és határmenti kapcsolatokkal foglalkoznak. Ők teljes mértékben támogatnak minket az anyaggyűjtésben. Mi leginkább kölcsönös megértéssel találkozunk, és több közöset találunk, mint eltérőt, ezért azt a néhány konfliktushelyzetet, ami néha Magyarország és Ukrajna között kialakul, rendszerint megoldjuk.

– Mik a benyomásai az ukrán közösség vezetőivel való találkozására után és mit kíván az ukrán kisebbség tagjainak? Lát-e lehetőséget arra, hogy az ukrán közösség az Önök látogatása után valamilyen segítséget kapjon Ukrajnától?

– Kellemes meglepetésként ért minket, hogy az ukrán közösség ilyen sikeresen fejlődik és erősödik, hiszen az Önök egyesülete még csatát ér, de máris nagyon sokat tett. Ebben nagy érdemei vannak az Ukrán Kulturális Egyesület elnökének és tagjainak. Örömmel szolgál, hogy a magyar kormány segíti a közösséget olyan ügyekben, mint a lap kiadása. Leszja Ukrajinka verseinek gyűjtése, magas színvonalú rendezvények szervezése stb. Nagyon örülünk a kormány ama szándékának is, hogy épületvásárlás

céljára elkülönítsen a közösség számára 25 millió forintot. Ez igen jelentős hozzájárulás. Pont ennek a támogatásnak köszönhetően tud az Önök egyesülete hatékonyabban működni és a jövőben, bizonyára még több támogatást szerezni.

Ukrán részről el kell mondanunk, hogy nem a megfelelő mértékben foglalkozunk külföldi honfitársaink kulturális igényeinek kielégítésével. Ez a parlamentet, és különösen a mi bizottságunkat is érinti, illetve a kormányt és az elnök tanácsadóit, akik az ilyen kérdések megoldásával foglalkoznak. Úgy gondolom, hogy megoldhatók azok a kérdések, melyeket az Önök képviselői vetettek fel az irodalom (klasszikus ukrán és modern művek) beszerzésével, illetve a közösség újságokkal és folyóiratokkal való ellátásával kapcsolatban. Találkozunk még az Ukrán Nagykövetség képviselőivel is, hogy meggyőzzük őket, hogy fizessenek elő néhány periodikát a közösség számára, mivel az egyesületnek nincs pénze a postaköltség kifizetésére. Ahogy Hartyányi Jaroslava elmondta, az Önök által kiadott Hromada c. újságért átszámítva több, mint két dollár postaköltséget kellett fizetni külföldi terjesztés esetén. A törvények keretein belül, azt hiszem, lehetőséget láthatunk külföldön élő honfitársaink bizonyos költségvetési támogatására, és esetleg a magyar és az ukrán parlament kétoldali együttműködési megállapodásában külön pontban rögzítjük majd a magyarországi ukránok Ukrajna által történő, illetve az ukrániai magyarok Magyarország által történő anyagi támogatását, hogy végképp megoldottá váljon ez a kérdés.

S hogy mit kívánok a magyarországi ukránoknak? Természetesen sok szerencsét és sikeres jövőt.

Tudósítónktól

Március 24–25-én Gál Zoltán, a parlament elnökének meghívására hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott Olekszandr Moroz, Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elnökének vezetésével egy ukrán parlamenti delegáció.

Örsi Máttyás, a magyar parlament külügyi bizottságának elnöke szerint a magyar–ukrán alapszerződés aláírása jelentős mértékben hozzájárult az ukrániai magyar kisebbség ügyének előmozdításához. Az ukrán delegációval találkozáva kijelentette, hogy a magyarság helyzete Ukrajnában lényegesen kedvezőbb, mint más szomszédos országokban. Horn Gyula magyar kormányfő biztosította az ukrán parlament elnökét, hogy Magyarország támogatja Ukrajna integrációs törekvéseit az Euroatlanti struktúrához. Olekszandr Moroz a maga részéről aggodalmát fejezte ki, mely szerint Közép-Európa újjonnan csatlakozó országai ezen szervezetek

Olekszandr Moroz Budapesten

másodrendű tagjaivá válhatnak. Mindemellett Ukrajna határozottan támogatja Magyarország csatlakozási szándékát a NATO-hoz és az EU-hoz. Gál Zoltán, a magyar parlament elnöke ukrán kollégájával találkozáva reményét fejezte ki az EU és Ukrajna között létrehozandó közös megállapodásra vonatkozóan.

Olekszandr Moroz érdeklődött a magyar gazdaság stabilizációs programjának menete, az ország energetikai szektorának privatizációja, illetve az államadóság problémái iránt.

Hangsúlyozta, hogy Ukrajna élénk figyelemmel kíséri a gazdasági reform területén szerzett magyar tapasztalatokat. Ukrajna szintén igyekszik úrrá lenni a népgazdaságot sújtó gazdasági válságon.

Hétfőn, az ebédet követően Olekszandr Moroz találkozott a parlament külügyi bizottságának tagjaival és Magyarország miniszterelnökével, Horn Gyulával. Este Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának elnöke részt vett a budapesti ukrán nagykövetség fogadásán, amit a Magyarországon működő ukrán diplomáciai misszió öt éves fennállásának alkalmából rendeztek. A fogadáson jelen volt Gál Zoltán, a magyar parlament elnöke, a magyar politikai pártok és a magyarországi ukrán kisebbség képviselői, valamint külföldi diplomaták.

Vaszil Ploszkina

A festett tojások egy-színűre festett főtt tojások voltak, a hímes tojásokra pedig különböző színű festékekkel különféle ábrákat festettek. A tojásokat a hagyománynak megfelelően nagycsütörtökön főzték és szombaton festették, mert azt tartották, hogy a

keltéig. A templomnál két sorba álltak fel, hogy a pap végig tudjon menni a szenteltvízhintővel. Megszentelés előtt kigöngyölték a kosárban a kendőket és meggyújtották a gyertyákat. Megszentelés után siettek haza, és a küszöbnél megállva háromszor meghajoltak, mondván: „Krisztus feltámadt!”, amire háromszor felelték: „valóban feltámadt!”. Néhol még hozzáztették: „a házba szentelt pászka lép be – a távozó tisztatlanság helyébe!” Az asztalra téve a szentelt étkekkel teli kosarat, háromszor keresztet vetettek és imába fogtak. Mikor minden megszentelt ételbe belekóstoltak, köszönetet mondtak az istennek, amiért „a húsvétot megérték és a kalácsot megkóstolták.”

A hímes tojást – a természet tavaszi újjászületésének, az élet megszületésének, fennmaradásának szimbólumát – az egész év folyamán őrizték – a következő húsvétig. Hitték, hogy varázsereje van.

Különösen a vasárnaphoz, húsvét első napjához kötődött sok szokás. A tisztaszobákban a fogasokra, asztalokra, ágyakra a legszebb kendők, terítők, leplek voltak kitéve. Ha aznap találkoztak valakivel, azt kívánták neki: „legyen egészséges és dús, mint a búzakalács!”. Falun egy kisebb pászkát tettek a dízsarokba vagy a szentkép alá, hogy „a békét és a nyugalmat őrizze és a gonosz erő a házba be ne jöjjön”. Ott is őrizték egész a szentháromság ünnepéig.

A néphit szerint a Nap húsvétvasárnap „táncolva” kel fel. Aki látja a napfelkeltét, szerencsés lesz, csak szembe kell fordulnia a Nappal, meghajolni, keresztet vetni és elszuttogni: „add, Istenem, hogy úgy legyen, ahogy én kívánom!”. Némelyek ezen a napon kimentek a temetőbe, hogy „együtt köszöntsék” Krisztus feltámadását az elhunyt rokonokkal. Voltaképpen ezen a napon akivel csak találkoztak – feltétlenül üdvözölték egymást és köszöntötték Krisztus feltámadását. Ezt még az ellenségtől sem volt szabad megtagadni, mert az bűn lett volna.

Ha valaki húsvétvasárnap halt meg – úgy vélték, egyből a menyországba kerül, mert az ég kapui három napon át nyitva vannak. A halott koporsójába hímes tojást tettek. Végezetül azt gondolták, hogy a húsvétra kapott hímes tojást meg kell őrizni a következő húsvétig, mert bűvereje van: távoltartja a bajt és megfékezi a tűzvészt.

Húsvét második napja húsvét hétfő. Hívják „locsolkodó” hétfőnek is, mert ezen a napon a legények elmennek meglocsolni a keresztanyjukat, és szerencsés ünnepeket kívánnak nekik. Kölnivel locsolkodnak, amiért cserébe pászkakalácsokat kapnak, hímes tojást, pénzt, csokoládét vagy cukorkát. A felnőtt férfiak is meglocsolják a leányokat és az asszonyokat, viszonzásul megvendégelik őket.

Húsvét harmadik napja húsvét kedd. Ezen a napon a lányok locsolhatják meg a legényeket, de csak vízzel.

A HÚSVÉT UKRAJNÁBAN

A nagy(vasár)nap, vagy pászka – az egyik legfontosabb egyházi-vallási ünnep. Valóban nagy nap, hiszen a természet feltámadt és megfiatalodott téli álma után és mert feltámadt halottaiból Jézus Krisztus, az Isten fia, akit értünk, a mi bűneinkért feszítettek meg. Pászkának pedig azért nevezik a húsvétot, mert a húsvéti kosár legfontosabb hagyományos tartozéka a pászkakalács, amit a templomban szentelnek meg. Ennek az ünnepnek nincs pontos dátuma, napja évről évre más és más, amit a holdnaptár segítségével határoznak meg. A húsvét mindig vasárnapra, a tavaszi napégyenlőséget (március 21.) követő újhold első vasárnapjára esik. Az ünnep három napot foglal magába: a vasárnapot, a hétfőt és a keddet, továbbá az év leghosszabb bőjtje előzi meg, mely hét hétből áll és két előkészületi napból: a húshagyóból és a sajtahagyóból.

A húsvétra mindig serényen készülődtek. Minden házat alaposan kitakarítottak és ami a legfőbb – készítették az ünnepi ételeket: sütöttek, főztek, festették a tojásokat. Húsvétig minden hívő, kivéve a hét-nyolc évesnél fiatalabb gyerekeket, meggyónt és megáldozott.

A húsvéhoz nagyon sok különféle szokás és hiedelem kapcsolódik. Mindenekelőtt magára a pászkára – a szokásos szertartási kalácsra vonatkozóan. Három fajtája van: a pászkaanya, a legnagyobb méretű, felül különféle díszítésekkel ékesítve, amelyiket elvitték megszentelni a templomba; a pászkanővér, amelyiket nem szentelték meg, hanem a vendégeket kínálják belőle, és a kicsi pászkakalácsok, amelyeket madár formára sütöttek és amiket a keresztgyerekeknek ajándékoztak, mikor azok eljöttek a keresztzüleikhez, hogy az ünnep alkalmából felköszöntsék őket.

A pászkát mindig csütörtökön vagy szombaton sütötték. Szerdán vagy pénteken sütni nagy bűnnek számított.

Fontos szerepet játszottak a húsvéti előkészületekben a festett és a hímes tojások.

csütörtökön főtt tojások tovább elállnak és nem romlanak meg. Hitték még azt is, hogy amíg festenek az emberek húsvéti tojásokat, addig a világ is fennmarad, de ha nem festenek többet, az a világ végét jelentené. Az ünnep második-harmadik napján a keresztanyák hímes tojást és kis pászkákat ajándékoztak a keresztgyerekeiknek. Ilyen tojásokat gyakran ajándékoztak a koldusoknak. A hímes tojást csakúgy használják díszként is, otthon a polcon tartva. Az emberek szeretik, értékes dísznek, a húsvéti ünnepek csodás kiegészítésének tartják a hímes tojást.

Mikor a legfontosabb ünnepi ételek elkészültek, előkészítik a húsvéti kosarat. Ez egy különleges kosár, amit az év során csak egyetlen alkalommal – húsvét idején használnak. Az aljára a legszebb hímzett házikedőt terítették, erre tették a pászkát, a sonkát, a házikolbászt, a vaját, a sajtot, a sót, a tormát és a bort. Elengedhetetlen tartozék volt még a gyertya, melyet a templomnál meggyújtanak, mikor a pap hozzálát a megszenteléshez. A megtöltött kosarat az asztalra tették, és a kendő két végével begöngyölték. Ott is maradt az asztalon reggelig, míg el nem vitték megszentelni.

Miután nagyszombaton így előkészítették a kosarat, nem feküdtek le aludni egészen az éjféli miséig. Úgy vélték, hogyha megvetik az ágyat és belefekszenek, akkor „a tisztátalan erő is befészkezi magát a házba”. A hagyomány szerint a húsvétvasárnapot megelőző éjszaka az utakon sok tisztátalan szellem kóborol, akik ráakaszknak az emberekre, ezért az éjféli misére igyekezvén sőt és fokhagymát vittek magukkal a népek, „hogy a sötét erő megijedjen, a varázslat ne sikeredjen”. Hitték, mikor az éjféli misén a pap először mondja azt, „Krisztus feltámadt!”, a válasz előtt, „valóban feltámadt!”, gondolni kell valamire és az okvetlenül teljesülni fog.

Az éjféli mise után lehetett megszentelni a pászkát, de nem egész nap, hanem csak nap-

Az ukrán színházlátogató közönség körében nagy népszerűségnek örvendenek a magyar drámairodalom azon alkotásai, amelyeket Csóri György kárpátaljai író és drámaíró ültetett át ukrán nyelvre. Az alkotó életútja egyszerre mondható izgalmasnak és keserűnek. 1933-ban született a kárpátaljai Fogarason (mai ukrán neve Zubivka), érettségi után az Ungvári Egyetem bölcsészkarán szerzett diplomát, majd a Lvivi Ivan Frankó Egyetemen volt aspiráns. Ez életének pozitív oldala. A negatív pedig az, hogy politikai fogolyként nagy utat tett meg a Latorca és az Ung partjától az urali Koszváig. Az 1956-os hruscsovi amnesztiákat követően került haza, de végérvényesen csak a közelmúltban, 1991-ben rehabilitálták.

Meséit, karcolatait, epigrammáit, elbeszéléseit és verseit a járási, megyei és köztársasági lapokban jelentette meg. Mintegy tíz darabját műsorára tűzte a Kárpátaljai megyei Színház, de játszották színműveit a lvivi, csernivci, drohobicsi, ivano-frankivszki, herszoni, kijevi és orszki színházak, de volt külföldi bemutatója is. Az alkotóval a közelmúltban beszélgetett lapunk munkatársa, Vaszil Ploszkina.

– Csóri úr, mikor és miért kezdte el ukránra fordítani a magyar drámairodalom alkotásait?

– Ami az időt illeti, elég régen. Az egész úgy kezdődött, hogy a kárpátaljai drámairodalmat kutattam, és amikor eljutottam a XIX. századi szerzőkig, rábukkantam egy Árpád Fülöp nevű szerzőre, aki magyar nyelven írt színpadi műveket. Véleményem szerint nagyon érdekesek ezek a prózai és verses drámák, amelyek egyben ráirányították a figyelmemet az egyetemes magyar drámairodalomra. Számomra azért voltak érdekesek ezek a drámák, mert akkoriban már idehaza, az akkori Csehszlovákiában, Jugoszláviában, s persze, több ukrainai színházban játszották a darabjaimat.

Sokszor volt alkalmam látni magyar drámákat a televízióban is, hiszen a mi megyénk határos Magyarországgal. Nagyon tetszett például, Heltai Jenő Néma leventéje. Hozzá láttam tehát és lefordítottam ezt a nagy verses drámát, amelyet azután bemutatott az ungvári és a lvivi Zanykovecka Színház is.

Ezután felkeltette az érdeklődésemet Gyárfás Miklós az Egerút című darabja, amely ukránul Lazivka néven került bemutatásra. A drámairodalom mellett foglalkoztatott a magyar népdalörökség is, sőt magam is írtam dalszövegeket. A dalokhoz a zenét a kárpátaljai honfitársam Popenko szerezte. Amikor a magyar nyelv és kultúra iránti érdeklődésem eredetéről beszélünk, feltétlenül szólni kell arról, hogy amikor Kárpátalján magyar közigazgatás volt – egészen 1944-ig – a munkácsi orosz gimnáziumba jártam.

Írtam egy mondatot a barátság kertjéről is. Jó ha tudják, hogy Kárpátalján a magyar kisebbség ugyanolyan őslakosság mint mi, s ezzel magyarázható az itteni, évszázadok alatt létrejött különleges kultúra. Számos egyházi–vallási hagyomány és falusi szokás ötvöződik ezen a tájon. Most éppen az ungvári Népművelési Szak-középiskolában dolgozom, s van egy magyar csoportom is. Amikor lakodalmak szokások kerültek sorra, természetes volt, hogy összehasonlítsuk, hogyan zajlik le egy esküvő a magyar és hogyan az ukrán családoknál.

– Milyen tantárgyakat tanít a magyar csoportnak?

– A Szerbartás- és szokáshagyományok Kárpátalján elnevezésű kurzust vezetem. Kárpátalján soknemzetiségű közösség él, éppen ezért igencsak gyakran találkozunk román, orosz és

szlovák szokásokkal is a már említett ukrán és magyar mellett. Sok esetben ezek a hagyományok mintegy észrevétlenül beépülnek egymás szokásrendjébe.

Hogy a tavasznál maradjunk, elég megemlíteni a Marcisor vagy más néven a Marciora-ünnepet, ami egyértelműen román eredetű, ám a szovjet rendszer éveiben Március 8-ka néven lett ismertté. Nem vitatom, hogy a Nőnap Klara Zetkin és Rosa Luxemburg nevéhez fűződik és az alapjául a zsidó Hámán-legenda szolgált. Nálunk Kárpátalján az asszonyoknak megvoltak a hagyományos ünnepeik: az Anyák napja, vagy az egyház megfelelő ünnepe áprilisban-májusban. Ha már májusnál tartunk, ejtsünk szót Május 1-jéről is. Valamikor nálunk, Kárpátalján nagy hagyományai voltak a májusi ünnepeknek. Ilyenkor a falusi legények – hogy megbí-

A tehetség rögös útja

zonyosodjanak szerelmük viszonzottságáról, illetve kifejezzék rokonszenvüket egy-egy leány iránt – májusfát állítottak a kiválasztott leány kapujában, esténként pedig szerenádot adtak a leány ablaka alatt. A kommunisták betiltották ezt a szokást, pedig Európa számos országában ma is él ez a hagyomány.

– Mielőtt tovább mennénk, térjünk vissza egy pillanatra még a fordításokhoz. Mikor kezdett el velük foglalkozni?

– A 60–70-es években. Mindjárt azt is megmondom, miért. Munkásságom során voltak olyan évek, amikor darabjaimat bemutathatták, de voltak olyanok is, amikor le voltam tiltva a színpadról. Volt 7–10 olyan évem, amikor a nevemet sem volt szabad említeni, annak ellenére, hogy voltak megrendeléseim. Egyik ilyen korszakomban fordítottam le az Egerutat a megyei színház rendezőjének, Olesz Hribnek a kérésére. Több levelet váltottam a budapesti színházak illetékeivel, kaptam tőlük darabokat és természetesen továbbra is rendszeresen néztem a Magyar Televízió színházi közvetítéseit. Amikor a lviviek készültek a bemutatásra, meghívtak szaktanácsadónak. Nagyon jól ismerem a hazai színházak hibáit, ezért szívesen instruáltam a színészeket, hogy a „hagyományos” harsány, esetenként talán goromba színjátszási stílus helyett inkább a magyar vígjátéki stílusra jellemző finomabb megoldások kerüljenek előtérbe.

– A közönség hogyan fogadta az új hangvételt? Az ukrán közönség bement a magyar darabra?

– Talán meglepő, de igen, bement. Elmondok ezzel kapcsolatban egy történetet. Az egyik kolléganóm, akivel együtt tanítottunk az egyik ungvári iskolában, tanulmányi kirándulásra utazott az osztályával Lvivbe. A várost járva felfigyeltek a „Néma levente” színházi plakátjára és ez utóbbin a fordító, azaz az én nevemre. Szerették volna megnézni az előadást, de a pénztárban már nem kaptak jegyet. A kolléganóm

gondolt egy merészet és felkereste a színház igazgatóját, elmondta, hogy együtt tanítunk és szeretné, ha a gyerekek valamilyen módon megtekinthetnék a „tanárbacsi” munkáját. A színház vezetői akceptálták a kérést és a gyerekek pótszékekről megnézheték a darabot, a kolléganóm pedig hozott nekem egy csomó színházi plakátot, programfüzetet, kritikákat. A darabnak tehát sikere volt Lvivben, telt házakkal ment. A színházi sikerem híre nagy szenzáció volt Kárpátalján, mert annak ellenére, hogy darabjaim sikeresek voltak nemcsak Lvivben, hanem Kijevben és Szumiban is, idehaza – mint egykori politikai foglyot – nagy csend vett körül.

– Miért ítélték el?

– Politikai okokból. Az eset közvetlenül Sztálin halála után történt. A csoportunk tagjait négy éven át figyelték. Szervezetünk a kommunista erőszak ellen küzdött. Akkoriban a mizshirjai járásban tanítottam. Mindenki tudja, hogy azokban az években a tanítónak egyben agitátornak, lapszervezőnek kellett lennie és ki kellett vennie a részét az embereknek a kolhozokba terelésében is. A saját szememmel láttam, hogyan vették el a parasztoktól erőszakkal egyetlen tehénkéjüket és pénz helyett mitsem érő állampapírokat adtak nekik. Az én nemzedékem még demokratikus hagyományokon nőtt fel, megtanulta az állampolgári jogok tiszteletét. A családomnak sok földje volt és háza Munkácson és falun. Sehogyan sem tudtam megérteni, miért fosztottak meg apai örökségemtől. Az apám háromszor járt Amerikában, hogy az ott megkeresett pénzen földet vegyen. A pénzt becsületes munkával, kerges kézzel és verítékkal kereste...

– Hány évre ítélték el?

– Engem és barátaimat 10 év szabadságvesztésre ítélték és 3 évre megfosztottak állampolgári jogaink gyakorlásától. 1956-ban, amikor sor került az ítételek felülvizsgálatára, szabadon bocsátottak bennünket. A politikai foglyokat rehabilitálták, ám csak szóban, mert bölcsészként nem tudtam elhelyezkedni, annak ellenére, hogy az aspirantúrást is elvégeztem Lvivben. Csak később, 1959-ben, miután le akartam mondani a szovjet állampolgárságról, tudtam elhelyezkedni, igaz nem a tanult szakmámban, hanem gyakorlati tanárként. A szakmai rehabilitációra 1989-ben került sor, mert akkortól fogva írásaim nyomtatásban is megjelenhettek.

– Az azóta eltelt évek nagyon gyümölcsözőek voltak az Ön számára...

– Igen. 16 könyvem jelent meg, igaz, nem egyszerre. Az első könyvem, amely ceruzacsonkkal írt börtönverseimet tartalmazza, nem volt igazán veszélytelen, hiszen egy-egy versért akár újabb 10 évet kaphattam volna egy rosszabb korban. A börtönben nagyon jó társaságban voltam: egyházi személyiségekkel, egyetemi professzorokkal, magasrangú német tisztekkel együtt ettük a rabság keserű kenyerét. 1954-ben Adenauer aláírt egy szerződést a szovjet vezetőkkel a magasrangú német tisztek szabadon bocsátásáról, s a hazautazók közül többen megálltak Ungváron, s átadták egy-egy versemet a megbízható ismerőseimnek. Ez a kötet „A varjú nem madár” címet viseli. Hogy jobban megértse, mit is jelent ez, ahhoz tudni kell, hogy mifelénk a rabomobilt nevezték „varjúnak”. Az elmúlt években sok elbeszélést, regényt, mesét írtam, de a kiadásukhoz pénzre, támogatókra lenne szükség.

– Köszönöm a beszélgetést, Csóri úr, és kívánom, hogy írásai jussanak el az olvasókhoz.

Vaszil Ploszkina

A fűzfa – vagy más néven virágvasárnap – az utolsó vasárnap húsvét előtt. Nem kötődik meghatározott dátumhoz, hiszen ideje a húsvétól függ; többnyire áprilisra esik. Ahogy a szőlás is tartja: „Fűzfasármnap április jegyese”.

Ezen a napon szentelik meg a templomban a fűzfaágakat. Mindenki, aki virágvasárnap a templomba megy, ilyen ágat visz magával. Némelyek még egy nyaláb fűzfavesszőt is visznek magukkal, hogy megszenteltesék. Azt tartották, hogy a megszentelt fűzfa varázserővel bír. Mikor a menet megkerülte a szentélyt, a templomnál álló legények igyekeztek megérinteni az ággal azt a leányt, aki tetszett nekik. Hitték, hogy amelyikőjük elsőként érinti meg, annak jegyese lesz a lány. A szülők és az idősebbek hazavitték az ágakat és otthon játékosan elnászpángolták a gyerekeket, hogy „mint a fűz, gyorsan nőjjenek és szépek, gazdagok legyenek”. Ahol eladó lány volt a háznál, ő is „megkapta a magáét” a fűzfavesszővel, „hogy magának kérőt találjon és a háztól gyorsan elálljon”. A megszentelt fűz-

Fűzfasármnap

favesszővel megcsapkodták a jószágot is, mikor először hajtották ki a legelőre: „Hogy együtt maradjon és szét ne szaladjon”, „hogy le ne betegedjen és bőséggel tejljen”. Gyakran vittek a fűzből az elhunyt szülők sírjára is, mondván: „a holtak is örömeiket leljék a virágvasárnapban”.

Falun a leányok és a legények gyakran varázsoztak ezekkel az ágakkal. Kiválasztották a legszebbet és megszámtolták, hány rügy van rajta, közben találgatták: „férjhez megyek – nem megyek”, „megnősülök – nem nősülök”.

A néphitt szerint virágvasárnap és húsvét között csak fűzfaseprűvel volt szabad kisépérni a házat, mert csak az tudja kisépérni a lakásból mindazt a „tisztátalanságot”, ami az év során felgyülemlett.

Azt tartották, a fűzfasármnap mindig hűvös, sosem meleg, ugyanakkor az már tavaszi hideg, ami nem akadályozza a munkát a földeken. „Fűzfasármnap – ahogy mondani szokták –, munka az eke vasának.”

LEVELEZŐ ISKOLA

Tanuljatok velünk ukránul!

Figyelem, figyelem, figyelem!

Ezennel elkezdjük az ukrán Levelező iskola első óráját!

Ahogy azt megígértük, újságunkban, már ebben a számban, megnyitjuk azt az oldalt, amelyet azoknak a felnőtteknek és gyerekeknek szánunk, akik az ukrán nyelv iránt érdeklődnek.

A kezdők, illetve azok, akik a nyelvtanulásban most teszik meg az első lépéseket a „Tanuljatok velünk...” anyagának nagy részét nyomom követhetik az Ukrán nyelvkönyvünk alapján. A többiek, sok új érdekes elbeszélést, verset, dalt, viccet, találókérdést találhatnak maguknak.

Megismertetjük veletek az ukrán betűket, az abc-t, megmagyarázzuk, hogyan kell kiejteni a hangokat. A soron következő leckékben pedig rendkívül érdekes dolgokat fogtok megtudni az ukrán nyelvtanról, a főnév-, a melléknév-, a névmás- és az ige- ragozásról.

Tanácsaink számotokra a következők:

– Hogy bővítsétek és kiszélesítsétek tudásotokat, használjátok a fent említett Tankönyvet, amelyet, emlékeztetünk, a „Melódia” könyvesboltban vagy egyesületünkönél lehet beszerezni.

– „Nyelviskolánk” következő anyagait fűzzétek össze, vagy gyűjtsétek egy külön dossziéba. Így nem sokára saját tankönyvvel fogtok rendelkezni, amelyet azután akár nyelvtani problémák felmerülésekor, akár szavak kikeresésénél, bármikor elővehettek.

– Vezessetek be külön munkafüzetet, amit a későbbiekben büszkén mutathattok meg azoknak, akiknek érdeklődését felkelti az ukrán nyelv.

– Érdeemes tudni, hogy az ukrán szavak hangsúlya változó, ezért, különös tekintettel a kritikus szavakra, a hangsúlyt fekete betűkkel, a pályázatra beküldendő feladatokat pedig ún. dőlt betűkkel fogjuk nyomni.

A megoldásokat, valamint a leckékkel kapcsolatos megjegyzéseket kérjük a kiadó címére küldeni.

Sorozatunk, ill. nyelviskolánk valamennyi résztvevőjének vidám, hasznos perceket, sok sikert és türelmet kívánunk!

Találkozunk év végén, a pályázatok eredményének kihirdetésén!

Most pedig kezdjük is el az első leckét!

****Mindenekelőtt nézzétek meg, milyen szépek is az ukrán ABC betűi!**

Аа	Бб	Вв	Гг	Гг	Дд	Ее
a	be	ve	he	ge	de	e
Єе	Жж	Зз	Ии	Іі	Їі	Йй
je	zse	ze	e	i	ji	j
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
ka	el	em	en	o	pe	er
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч
esz	te	u	ef	ha	ce	cse
Шш	Щщ	Юю	Яя	Ь	*	
sa	scsa	ju	ja	lányjel	(apostroft)	

Biztos vagyok benne, hogy a betűk tetszést arattak. Abban is biztos vagyok, hogy könnyen megjegyeztétek őket és ügyesen át tudjátok másolni a munkafüzetetekbe.

Először csak a nagy fekete betűket másoljátok át. Azután azokat, amelyek hasonlóan a magyar betűkre.

Most pedig, külön papírra rajzoljátok le a kéz ceruzával azokat a betűket, amelyek nagyon megtetszettek, piros ceruzával pedig azokat, amelyeket nehéznek találtatok. (1. sz. pályázati feladat.)

Ha egy-egy betűvel sehogyan sem tudtok boldogulni, akkor mutassátok meg munkafüzeteteket mamátoknak, papátoknak vagy a nagynak, és kérjétek meg, hogy segítsenek nektek. Közben kérdezzétek meg tőlük azt is, hogyan tetszenek nekik a többi betűitek?

****Az ukrán betűket a következőképpen ejtjük ki:**

- az A, E, I, O, K, M, T-t, kis eltéréssel, ugyanúgy ejtjük, mint a hasonló magyar betűket,
- a B, H, P, C, Y, X – olyanok, mint a magyar betűk, de az ukrán nyelvben más hangokat jelentenek,
- a „B”= magyar „V”,
- a „P”= magyar „R”,
- az „V”= magyar „U”,
- a „H”= magyar „N”,
- a „C”= magyar „SZ”,
- az „X”= magyar „H”.

A végére maradtak a következő igen érdekes alakú betűk:

Itt van például a „Б” betű. Olyan, mint egy dob. Ez a betű a magyar „B” betűnek felel meg (bor).

A „Г” (he)-t körülbelül úgy ejtjük, mint a „H”-t a holló szóban, a „І” (ge)-t, pedig, úgy mint a magyar „G”-t (gazda).

A „Д” (dé), olyan mint egy bátya. Megfelel a magyar „D”-nek.

A „І”-t körülbelül úgy ejtjük, mint a magyar „é”-t (kérek).

Az „Є” (je) – megfelel a magyar „je”-nek, a Jemen szóban.

Az „І” (ji) – megfelel a magyar „ji”-nek, a tejivó szóban.

A „Ю” (ju) – megfelel a magyar „ju”-nak, a jurta szóban.

A „Я” (já) – megfelel a magyar „já”-nak, a járda szóban.

Az „Ф” (ef) – úgy néz ki, mint egy kővér asszonyság. Ez az „F” betű (fa).

Az „І” (el) – úgy néz ki, mint egy szép szoknya. Ez az „L” betű.

A „П” (pe) – olyan, mint egy szék. Ez a „P” betű (pók).

Írjátok meg nekünk, hogy véleményetek szerint mire hasonlítanak a következő betűk: Ц, Ч, Ш, Щ (2. sz. pályázati feladat).

Ц (ce) – megfelel a magyar „C” hangnak (cincog).

Ч (cse) – megfelel a magyar „CS” hangnak (csirke).

Ш (sa) – megfelel a magyar „S” hangnak (sonka).

Щ (scsa) – megfelel a magyar „SCS” hangnak (Piliscsaba).

„Б” – Ez a jel lágýtja, – ’ – ez pedig „keményíti” a mássalhangzókat.

Látjátok, milyen hamar megismerkedtetek az ukrán betűkkel és a kiejtésükkel?

Ez volt számotokra az első nagy öröm. És itt van mindjárt a második: magatok sem fogjátok elhinni, hogy hány ukrán szót ismertek már!

Virágos április

Úgy tartják, hogy április elején a legcélszerűbb hozzálátni a házi szőttek fehérítéséhez. Az áprilisi víz, nap és az éjszakai fagyok nemcsak kifehérítik a szürke és durva szőtest, hanem puhává és rugalmasá is teszik.

Ha Izsák napján (április 4-én) a Napnak vörös vagy udvara van, jó termésre számíthatunk.

Ha Gyümölcsoltó Boldogasszony napján (április 7-én) még hó van a tetőkön, akkor még soká megmarad a földeken és a tavaszi meleg késni fog.

Ha Makar napján kérgesek a folyók, esős és hideg nyárra számíthatunk.

Feodoszij és Emmánuel napján – április 9-én – erőre kap a csuka és farkával feltöri a jeget.

Ha Fedul napján – április 18 – északi szél fúj, akkor fagy lesz, ha déli, jön a meleg.

Ha a békák elkezdnek kuruty-

tyolni, hozzá lehet kezdeni a burgonya és a kukorica vetéséhez, ha viszont hallgatnak, akkor célszerű

várni, mert még jöhetnek fagyok.

Ha a fecskék elkezdnek fészket rakni, tartós melegre számíthatunk.

Ha a madarak a fák napos oldalára rakják fészkeiket, hideg lesz a nyár.

Ha a pacsirta dalra fakad a földeken, jó lesz a termés.

Ha a méhek kirepültek a kap-tárból, meleg lesz a tavasz.

Déli széllel tartós rossz idő érkezik.

A gubbasztó, felborzolt tollazatú verebek esőt jeleznek.

Bőséges áprilisi harmat – gazdag szénatermés.

Április melegít – a föld érik.

Barkák hete – április kezdete.

Száraz április, esős május – gazdag termés.

Csapadékban gazdag április – fűben gazdag május.

Ne verd szét a kemencét – csípős még az áprilisi éj.

LEVELEZŐ ISKOLA

Tanuljatok velünk ukránul!

Hogy meggyőződjetek erről, olvassátok el a következő szavakat:

antenna, vagon, autóbusz, mérnök, káposzta, dívány, rádió, bank, autósztroda, téma, dráma, ecet, papír, miniszter, boks, sapka, film, rab, mák, ideológia, diéta, kávé, információ, diploma, motor, kritika, humor...

Ugye, hogy minden szót megértettetek? És ezt anélkül, hogy elkezdtétek volna a nyelvtanulást!

Pihenésképpen rendeztük el a fenti szavakat: a) ABC szerint, b) írjátok meg, milyen kezdőbetűvel nem találtatok szavakat. (3., 4. sz. pályázati feladatok.)

Tovább minden úgy megy majd, mint a karikacsapás!

– Először is, olvassátok el ezt a kis szöveget:

Ez egy iskola. Nem új, de szép fehér és magas. Ez a mi iskolánk. Itt vannak az ablakok, ott pedig az ajtók. Ma szeptember 1-je van. Az iskolában, az udvaron gyerekek vannak. Ezek a mi gyerekeink. Ők először vannak itt. Holnap ők elkezdik a tanulmányaikat. Itt van Petro Petrovics, a tanító bácsijuk és Mária Iványivna, a tanító néni-jük is. Petro Petrovics nem fiatal. Ő öreg. Ő nagyon jó tanító bácsi. Mária Iványivna szintén jó tanító néni. A gyerekek szeretik őt (hímnem), meg őt (nőnem) is.

Rajzoljátok le nekünk, hogy miről olvastatok! (5. sz. feladat.)

– Az ukrán főneveknek három nemük van, ragozzuk őket, a kérdéseik pedig a következők: ki? (kik?) – mama, Jura, papa, gyerekek, mi? (mik?) – iskola feladat, krumpli, ajtó(k).

Nőnemű főnevek: ő, iskola, tanító néni, Mária, információ...

Hímnemű főnevek: ő, zsír, tanító bácsi, bank, udvar...

Semleges nemű főnevek: ő, ablak, tanulás, foglalkozás...

Mindhárom nemű főnevek többesszáma: ők, iskolák, gyerekek...

Az ukrán melléneveknek is három nemük van, ragozzuk őket és nemben, számban egyeztetjük őket a főnevekkel.

Nőnemű mellénevek: milyen? – első, nagy, örömteli, fiatal...

Hímnemű mellénevek: milyen? – szép, idős, jó, vidám...

Semleges nemű mellénevek: milyen? – új, fehér, kicsi...

Mindhárom nemű melléknév többes száma: milyenek? – jók, elsőek...

– A fent megadott szavakhoz (antenna, vagon...) tegyetek fel megfelelő kérdéseket! Pl.: antenna – mi? dáma – ki?

Írjátok a képek alá a megfelelő szót! (6. sz. feladat.)

Az alábbi főnevekhez válasszatok ki a hozzájuk illő melléneveket! Ne feleddetek meg az egyeztetésről! Pl.: rádió (milyen?) régi, öreg. Udvar (milyen?) szép. Tanulás, ő, udvar, Mária, tanító, rádió, gyerekek, ő, ajtó, könyvek, káposzta. Fehérek, szép, új, régi, jó, nagy, fiatal, első, friss, kicsik.

– Olvassátok el a párbeszédet:

– Jó napot, Marika! Hová mégy?

– Jó napot, Péterke! Megyek a mamához.

– Hol van a mamád? Messze?

– Nem, ott áll a busznál. Látod őt?

– Látom. Nagyon szép és fiatal. Hogy hívják?

– Okszánának. Apja után – Petrivna. Okszána Petrivnának hívják. Tudod, Péter, a mamám most nem dolgozik. Otthon van az öcsémmel.

– Mondd, Marika, hogy hívják az öcsédet?

– Ivásziknak. Az öcsém még pici, de már jár...

– Holnap, Marika, holnap beszélgetünk, mert ma már nincs időm.

– Akkor csak menj, Péterke, viszontlátásra!

– Viszontlátásra, Marika! Holnapig!

Írjátok meg, hogyan kell köszönni, búcsúzkodni ukránul? (7. sz. feladat.)

– Tudnátok-e válaszolni a következő kérdésekre?

1. Hogy hívják Marika mamáját?

2. Hogy hívják az öccsét?

3. Mit csinál a mamája?

4. Hol van most a mamája és az öccse?

5. Emlékeztek-e még arra, hogy hívták a tanító nénit és bácsit?

– Fordítsátok le szótár segítségével ezt a mondatot:

A könyvek tanítanak minket élni, dolgozni, tanulni, barátkozni, szeretni, tisztelni a szüleinket és szülőhazánkat.

– Ha átmásoljátok azokat a szavakat, amelyek fekete betűkre végződnek, akkor elmondhatjátok, hogy ismeritek az ukrán igéket is. Az ukrán igék szótári alakjai -ni- végződésűek.

A jelen idejű igék – e, je – végződést kapnak (pése...=ír...).

A múlt idejű igék végződéseinek nemek szerint változnak: hímnemben -v (vin kazáv=ő mondta), nőnemben -la (voná pétálá=ő kérdezte), semleges nemben -lo (vono jilo=ő evett), többesszámban mindhárom nem -lé végződést kap (voné kazalé, voné pélé=ők mondták, ők ittak).

A jövő idő alakjai a következők: procsétáje=elolvassa, bude pészáté=fog írni.

– Olvassátok el a következő mesét:

Egy Nyelvtan nevű országban éldégl egy öreg ember. Ennek az öregnek három fia van. Az első Mútidőnek, a második Jelenidőnek, a legfiatalabbik pedig Jövőidőnek hívják. Jelenidő reggeltől estig dolgozik, tanul, ír, barkácsol, énekel, testvére, Jövőidő, pedig mindent holnapra halaszt: holnap majd megtanulom, holnap elolvasom, megcsinálom, holnap majd dolgozni fogok – mondja ő mindig. De amíg ő csak ígérget, addig bátyja, Mútidő, már mindent megcsinált: elolvasott, megírt, megfőzött és mindent meg is evett.

Mondjátok meg, hogy hívják a testvéreket és melyikük mit csinált? (8. sz. feladat.)

Találjátok ki, mi ez?

– Szárnya nincs, de repül?

– Mi az, ami melletted fut, de utol sosem éred?

– Milyen víz az, amelyik vízen úszik?

A következő szövegből írjátok ki az igéket külön-külön oszlopba!

Az építőknek olyan erős gépeik vannak, amelyek segítenek nekik házakat, utakat, hidakat építeni.

A bulldózerek egyengetik a területet, ahol majd az építmény fog állni. A földmarók az alapnak emelik ki a földet. A panelszállítók szállítják a kész falakat. A dömperek hozzák a követ, cementet, homokot. Az emelődaruk mindezt feladják az építőknek...

– Olvassák el a viccet!

A tanár magyarázza a gyerekeknek az igeragozást:

– Ha én azt mondom: én felkelek, te felkelsz, ő felkel, mi felkelünk, ti felkeltek, ők felkelnek, akkor ez milyen idő?

– Ez a reggel – válaszolja az egyik diák.

Piller Katalin

A bérc áll a bérc után... felhőbe burkolózza. Szinte látjuk, hogyan magasodnak, egymást követve a bércek a felhők között. De elképzelhetetlenek olyan magasba törő csúcsok, amelyek ugyanúgy eltakarnák előlük a világot, mint amikor az emberi elme egyesül a szellem magasságában. S bármilyen mélységekbe is hatolunk a régmúlt hagyatékának tanulmányozásában, bármennyit is tudunk meg a betűk csendjébe merülve, nem hagy bennünket nyugodni a gondolat, hogy Sevcsenko lázadó szavai is átjutottak a Kárpátok gerincein, mégpedig csendben, mindennemű mennydörgés nélkül. Az ukrán költő szavai az itteni ruszinok között érthetőek voltak, otthonra találtak, már szinte népdalokká váltak, hogy azután a szabadság pátozával telített verssorok tovább vándoroljanak más népekhez, más országokba. Nem véletlen tehát, hogy Petőfi hazájába éppen a kárpátjaiak vitték el a Kobzos-költő dalait.

Közülük is a legmúltóbbak egyike Gijador Sztripszkij, az „Ukránia” című folyóirat szerkesztője volt. Sevcsenko születésének 100. évfordulójára (1914) a Vasárnapi Újságban, cikkében emlékezik meg a költőről, amelyet két saját fordítású Sevcsenko-verssel egészített ki. Ezt követően még számos nyersfordítást készített, amelyekből olyan avatott mesterek készítettek a szerzőhöz méltó fordításokat, mint Varga Bálint és Zemplényi Árpád. Zemplényi fordításai, amelyek Sztripszkij folyóiratának 1916-os évfolyamában jelentek meg, olyan szakmai és mesterségbeli tudásról tesznek tanúbizonyságot, hogy sokan őt tartják a Sevcsenko-versek első magyar tolmácsolójának. Sztripszkij több alkalommal is kiemelte, hogy sem a német, sem az angol, sem pedig más nyelvű fordítások nem voltak képesek annyira hűen visszaadni Sevcsenko verseinek hangulatát és mondani- valóját, mint Zemplényi fordításai. A téma hozzáértő kutatói – Képes Géza (Budapest), Kira Sahova (Kijev), Vaszcscsik Vera (Ungvár) – nem véletlenül tartják őt az első hiteles fordítónak.

Mindezek után írói kíváncsiságom késztetett egy kis nyomozásra, ugyanis tudomásom szerint az első Sevcsenko-fordítást szülőfalum, a Munkács melletti Zsukó szülöttje készítette el. Az irodalomtörténészeknek nem cseng ismeretlenül Máthé Miklós neve, annak ellenére, hogy anyanyelvén – magyarul – csak zsenge ifjúságában írt verseket. Máthé 1867. március 12-én született a munkácsi járásban, Ruszkán. Ungváron végezte el teológiai tanulmányait és a munkácsi püspök szentelte görögkatolikus pappá 1893-ban. Papi pályája során megfordult Bolsotán és Sárospatakon, a volóci járásbeli

és Bohdan Lepkij költészete iránt. A versfordítások alatt a hely megjelöléseként Zsukó szerepelt, csakúgy, mint az „Ukránia ébred” című saját költeménye alatt (Zsukó, 1914). Ugyancsak ebben a faluban írta az orosz betörés ellen tiltakozó sorait (Az orosz betörés, 1914. október 2.), valamint „A magyar hölgyek angyalok” (1914. december 20.) és a „Hindenburg” (1915. február 20.) című verseket. Zsukón kívül csak két kárpátaljai helységnév – Huszt és Ungvár – szerepel életművében. 1911. április 20-i keltezéssel írta „A huszti várromok között” című versét.

A BÉRC ÁLL A BÉRC UTÁN...

130 éve született Máthé Miklós

Felső Bisztrán és a szlovákiai Lasztomirban, 1901-től pedig kizárólag a kárpátaljai falvakban szolgált. Munkásságának leggazdagabb szakasza is a zsukói évekre tevődik, ahol afféle csodabogárnak tartották az utcán magában mormoló, hadonászó, az otthon csendjében pedig valamiket körmölő Máthé atyát.

Mi viszont ma már tudjuk, hogy verseket újságcikkeket írt. A műfordítás iránti érdeklődése már első kötetében, a Liliomokban (1892, Ungvár) is megjelenik. A latin, angol, francia és lengyel versfordítások mellett megtalálhatjuk Duhnovics verseit, valamint olyan orosz klasszikusok alkotásait, mint Gyerzsavin, Lermotov, Homjakov és mások. A századfordulón megjelent kötete pedig kizárólag orosz versek fordításait tartalmazza, amit a kötet címe – Északi fény – is jelez (1900, Budapest). Az Édes hazánkért címet viselő harmadik kötet, amely az I. világháború idején Munkácson jelent meg, már tükrözi Máthé érdeklődését az ukrán költészet és személy szerint Tarasz Sevcsenko

Az Édes hazánkért című kötet megjelenésével egyidőben látnak napvilágot a már említett Zemplényi-fordítások. Ebben a kötetben jelenik meg a Kaukázus című elbeszélő költemény közel egyharmada, az a rész, amelyikre mindannyian jól emlékezünk iskolai tanulmányainkból. Azt viszont már nagyon kevesen tudják, hogy Máthé már jóval korábban – jó húsz évvel a kötet megjelenése előtt – közzétette a fordítás első változatát. Az Ungvári Állami Egyetem egykori professzorának M. Lelekáinak híres kötetében olvashatunk egy töredéket abból a korai fordításból, amely 1896-ban jelent meg a Magyar Állam című lapban. Ezt a múlt századi közlést saját felfedezéseként tette közzé 1973-ban, a Kárpáti Igaz Szó hasábjain J. Kacsij kárpátaljai helytörténész, hangsúlyozva, hogy Sevcsenko első magyar fordítója minden kétséget kizáróan Máthé Miklós volt. A cikk szerzője lemásolta a szöveget és rámutatott, hogy „a fordítás a munkácsi járásban, Zsukó faluban készült”.

NÉPI KALENDÁRIUM

Március idején – hét időjárás odakinn

A március átmeneti hónap. Ekkor ér véget a tél és veszi kezdetét a tavasz. Ezzel magyarázható tehát a nagy változatosság. Hol mosolyog, hol sírva fakad, hol pedig bekeményít a megkésített fagyokkal. Ezért is járja a mondás: március idején – hét időjárás odakinn. A természet azonban ébredszik téli álmából és meggyőző jeleket adja a megújulásnak. Cirmos barkák jelennek meg a fűzfákon, az erdőszéleken a langyos tavaszi napfény kicsalogatja az avar alól a hóvirágot, itt-ott zöldellni kezd a zsenge fű, s bár a tél néha még mérgesen megrázza hősze-kállát, az emberek mégis derűsen mondogatják: „a tél mérgét gyorsan megese a március”. Ehhez az évszakhoz kötődik az alábbi vidám mondóka is: „Feledd a szánkót – vedd elő a szekeret,

vesd le a bundát, mássz le a kemencéről”.

Különböző népek különbözőképpen nevezik ezt a hónapot. A magyarok márciusnak, az oroszok mártnak, a szlovákok márecnek, a beloruszok szokovnyiknak. A márt a latin eredetű március egyik alakváltozata. A rómaiak Mars istenről nevezték el az első tavaszi hónapot. Ha hinni lehet a régi krónikáknak, a hadisten nemcsak a háborút, hanem a természet ébredését is jelképezte. A régebbi korokban Ukrajnában is mártnak nevezték ezt a hónapot, a most használatos berezeny az áprilist jelentette egészen a múlt század közepéig.

A tudósok egy része azt állítja, hogy a mostani, berezeny hónapnév az ukrán nép dologosságát bizonyítja, ugyanis a falusiak éppen

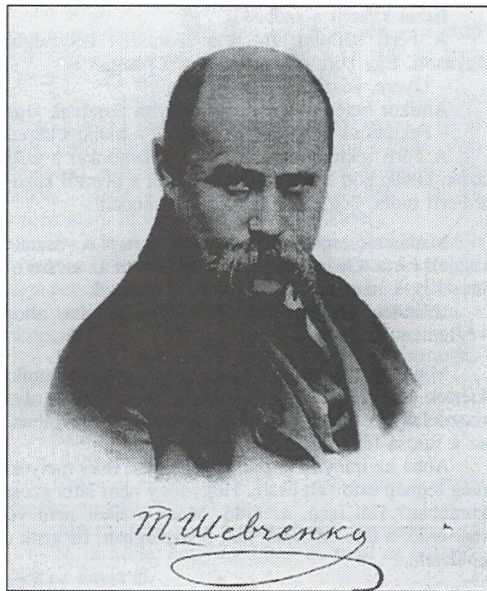
ebben az időben láttak hozzá a nyírfaligetek írtásához, hogy szabaddá tegyék a területet a vetéshez. A kivágott nyírfákat elégették és a hamuval trágyázták a földeket. Ekkor gyűjtötték a keringés megindulása következtében könnyen leváló fakérget is, amiből értékes műszaki alapanyagot – kátrányt – készítettek. S végül, de nem utolsósorban a fa nedvét gyűjtötték, mondván: „Egészséges ember az, aki a nyírfá levét issza.”

Ukrajnában a berezeny név mellett gyakran hallani a berezily nevet is, ami az ukrán művészet- és színház-történethez, pontosabban a Berezily Színházhoz vezethető vissza. Ez a társulat egyet jelentett egykor az ukrán nép szellemi újjászületésével.

A téma felkeltette az érdeklődésemet, ezért kikértem Máthé könyveit a beregszászi Komlói János magángyűjteményből. Nem-sokára azt is megtudtam, hogy ezen kívül csak a budapesti Széchenyi Könyvtárban találhatók meg Máthé kötetei. Kiírtam a könyvek katalógusszámát – 190778, 248847, 258466... Ezt követően Szerhij Panyko ukrán tudós közreműködésével hozzájutottam a Kaukázus és a Sevcsenkőről írt cikkek (Magyar Állam, 1896. 150 és 193. szám) kitűnő fénymásolataihoz.

Honfitársunk választásának alaposságát támasztja alá, hogy Máthé fordítását követően több magyar költő – Zemplényi Árpád, Hidas Antal, Weöres Sándor és mások is éppen a Kaukázussal kezdték Sevcsenko fordításaikat. Sajnos, az eredeti anyag hiányában nem áll módunkban összehasonlítani a fordításokat, de annyit elmondhatunk, hogy mindegyik közül Máthé Miklós tolmácsolásai a legszenvélyesebbek. Honfitársunk elévülhetetlen érdemei közé sorolható az a tény is, hogy ő volt az első aki ukrán költőnek nevezte Magyarországon Tarasz Sevcsenkót akkor, amikor hagyományosan mindenki csak a cári Oroszországról, orosz költőkről beszélt. 1888-ban, még Máthé írásait megelőzően egy K. T. K. (Könyves Tóth Kálmán) monogrammal jelzett írás jelenik meg Sevcsenkőről. „Egy egyszerű orosz népi költő” címmel, később szintén oroszként aposztrofálja az ukrán költőt.

Mindez egyértelműen jelzi, hogy Máthé Miklós nem az orosz, hanem az ukrán költőt népszerűsíti, amikor Sevcsenkőről ír. Az első Kaukázus-fordításához írt jegyzetben utal arra, hogy a költő a 23 milliós testvérem fia, aki rokona a magyarországi ruszinoknak. Ezután jelenik meg Máthé Miklós tollából egy újabb cikk, amelyben a szerző elmondja, hogy a zseniális ukrán költő lelkesítő szavaival majdnem kiharcolta, hogy az ukrán kozákok földje kiváljon az orosz birodalomból. Máthé elmondja, hogy a 23 milliós nép, az ún. „kisoroszkok”

Oroszország szívét és erejét jelentik, s mégis rabságban élnek. Az ukrán kozákok nincsenek igazán jó viszonyban a nagyoroszokkal, akiket csak „moszkályoknak” neveznek. Éppen ezért – írja Máthé – a „kisoroszkok” egy önálló államról álmodoznak most is.

Mind az eredeti zsukói példányon, mind pedig a 20 évvel később megjelent könyvben hangsúlyozza a szerző, hogy a fordítás az ukrán nyelvű eredeti költemény alapján készült. A jegyzetben pedig a fordító utal arra is, hogy 30 milliónál is több ukrán „a most folyó világháborútól a szabadság boldogságát várja, s a magyarok testvéreinek tartják magukat”.

Máthé Miklós 1916-ban ment nyugdíjba a papi pályáról és 1942. november 20-án bekövetkezett haláláig Munkács egyik elővárosában élt.

Megjegyzés: Máthé Miklós neve most először került be az Ukrán irodalomtörténeti lexikonba. Ezidáig csupán néhány sor szólt róla a több kötetes Magyar irodalmi lexikonban.

Vaszil Bászaráb

NÉPI KALENDÁRIUM

A nép körében március 18-kát, a tavaszi nap-éj egyenlőség napját tartják a tavasz első napjának. Ettől kezdve rövidülnek az éjszakák és hosszabbodnak a napok. Az igazi tavasz kezdetének azonban március 25-ét, Gyümölcstől Boldogasszony napját tartják. (Az új naptár szerint április 7.) Ekkor már el lehet kezdeni a mezőgazdasági munkákat és a korai fajták vetését. A csillagászati tavasz – a Gregorián-naptár szerint – március 21-én köszönt be.

A március meghatározó hónap. Szerepét számos népi szólás megfogalmazza: „Március mindenért felel”; „Fúj, vet, csavar, fagyaszt, éget és esővel locsol”; „Márciusban gombok nélkül is melegít a zeke”; „A márciusi fagyok nem tartósak”; „Március jön – nem fagy meg a vén” és folytathatnánk a sort a végtelenségig.

Sok népi megfigyelés is kötődik márciushoz, amelyekből szintén felsorolunk néhányat.

Ha korán zendít rá március a tavaszi dalra, soká lesz még meleg.

Márciusi fagyok – májusi viharok.

Száraz március, esős május – gazdag termés.

Vizes március, füves április, virágos május.

Március 9 – madarak a fészekhez, parasz-tok az ekéhez.

Március 11 – hólapátoló Prokip napja.

Március 12 – csepegtető Vaszil.

Március 14 – ha napos, jó nyarunk lesz, a havaseső rosszat jelent.

Ha a tyúk pocsolyából iszik ezen a napon, május elején szép lesz a fű.

Ha március 18-án szép az idő, nyáron nem lesz jégverés, s ha 22-én meleg van, akkor negyven napig jó idő lesz, ha viszont hideg, akkor kellemetlen lesz a koranyár. Ha márciusban megjönnek a költöző madarak, ideje van a városi virágágások telepítésének.

Kaukázus

– Tarasz Sevcsenko után –

A bérc áll bérc után itt
S a bérceket felhő lepi;
Jajjal vannak bevetve
És vérrel öntözgetve:
Prometheoszt itt örökké
Keselyű bünteti...
Minden istenáldott napon
Bordáit vágja szét,
Mardossa a szívét.
S nem issza meg vérét egy cseppig,
Az megújul, az meggyülemlik...
Mert szabadságunk, mint a lélek:
Oh, meg nem hal soha, az élet!
A telhetetlen cár pedig
Nem szánt mezőt a tengeren
S nem fogja verni az ígét, a lelket
Bilincsbe sohasem!

Azért mi pörre nem megyünk veled
S nem is ítélünk tetteid felett:
A mi dolgunk csak sírni mindörökre
S a mindennapi kenyeret
Öntözni könnyel, véres verítéssel...
Hóhérok az urak felettünk
És igazságunk fekszik részegen!
Mikor serken föl az?
A fáradtnak nyugalmat
És életet nekünk
Mikor adsz Istenünk?
Erődben és élő Igédben
Hiszünk mindannyian!
Lesz igazság, lesz szabadság
És minden nemzetek
Hódolni fognak mindörökre
Előtte és neked.

De meddig zajg, meddig rohan
A sok véres folyam?
A bérc áll bérc után itt
S a bérceket felhő lepi,
Jajjal vannak bevetve ők
És vér öntözgeti!

Ah ott, ah ott a te kegyelmed
Fojtotta vérbe a szabadságot...
Szegényke! étlén, meztelen volt
S vérebeid uszítottad reá,
Ám sok gyakorlott embered
Hullája földi ott a bérceket.
Hát mennyi könny, hát mennyi vér?
Agyonitani vón' elég minden cárt,
Gyermekestül, meg unokástól
S az özvegyek könnyözönébe
Akár be is fülhatna mind.
Hát a hajadonok könnyét
Ontva titokban éjjelen,
Hát az anyák forró könnyét,
Az apák, aggok véres könnyeit...
Miként felednők? Nem folyó:
Áradna belőlük tűzocéán!
Dicsőség, nagy és szent dicsőség:
Hajtók, pecérek és kopóknak
S a mi atyuskáinknak a cároknak
Dicsőség!

Egyszer az erdőben sétáltunk – te, a kis Okszána meg én. Ősz volt, és a hulló levelek annyira szokatlanul nagyok voltak. Felvettem egyet és megkérdeztelek:

– Honnan kerültek ide ezek a levelek? Miért ilyen nagyok?

Figyelmesen végighallgattam a te rövid, logikus és reális válaszodat...

De nem hittem el neked.

Nem volt erdő. Valami pusztá vagy mező, síkság, végtelen síkság, és por, és porfelhő, és valami furcsa épületek a távolban. A Férfi megállt és körülnézett.

Az autóbusz elment, és a tábla a „Falu” felirattal a semmibe mutatott.

Esteledett. A Férfi a lába elé nézett – a föld olyan volt, mintha száz, ezer, millió láb taposott volna rajta. Tett egy pár lépést, visszanézett, a földön jól látható éles nyomok maradtak. Egy pillanatra úgy tűnt, mintha nem a földön, hanem egy másik bolygón lenne, mondjuk a Holdon. Majdnem biztos volt benne, hogy ha felugrana, akkor elérné a... De nem próbálta meg. Az út, a tábla – minden a helyén volt. És a Férfi elindult a megadott irányba.

Nemsokára – vagy lehet, hogy nem is olyan hamar? Nem tudta, mert nem nézte az órát – feltűntek az első házak. A faluban csend volt, még a kutyák sem ugattak. Sötét volt, csak a Hold világított, és még... – valami furcsa fény. Tulajdonképpen ez nem is érdekelte, hiszen az utat csukott szemmel is megtalálta volna. Ez az a ház. A kapu nyitva van. Lenyomta a kilincset, és az ajtó kinyílt. Minden olyan, mint régen – még a szentképek is a falon. És előttük égő gyertyák... Gyertyák? Hogy, hogy gyertyák? Pedig... – hirtelen susogás hallatszott. Megfordult.

– Ki az? – kérdezte a sötétben felemelt hangon.

– Én – válaszolt egy női hang a közelben.

Felgyulladt a villany. A Férfi összerendezte a meglepetéstől és hunyorgott a fénytől.

Az asszony már nem volt fiatal, ő, egyáltalán nem volt az!

Csak állt az ajtóban és nézte a Férfit.

– Ön... Ön ebben a faluban született? – kérdezte a Férfi, de maga sem tudta, hogy miért.

– Természetesen – válaszolta az asszony – akár csak te.

– Akkor... ismer engem?

– Persze.

– Mi... együtt nőttünk fel? Együtt jártunk iskolába? Vagy...

– Így is mondhatjuk – mondta az asszony, figyelve a Férfit.

– De... elnézést, de nem emlékszem... Mi a... Ki maga?

A nő csak nézte, de nem szólt semmit.

– Bocsanat, maga mit csinál itt?

A nő mosolygott:

– Hogyhogy mit? Élek. A saját házámban.

A Férfi megborzosgott.

– De... Biztos voltam benne... Elnézést, eltévedtem. Mindjárt elmegyek... Elnézést – a férfi ki akart menni, de a nő ott állt az ajtóban.

– Nem tévedtél el.

Megdöbbsent.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy...

– Itthon vagy.

– De hát én... – a Férfi nem fejezte be, tágranyílt szemmel nézte az arcot, ami feléje közeledett.

– Mindent felismertél: a házat, a kaput, az ajtót. Csak egyetlen egyet nem – a nő nagyon közel volt, a férfi szinte érezte a lehelletét, – az édesanyját.

– Anya? – mintha valami megszokadt volna a lelkében, az emlékezetében. Nem, nem, ez lehetetlen, ha csak... – De hát értesítést kaptam! Mi kaptunk. – Akkor még „mi” – gondolta magában.

– És akkor elmentetek éjjel az erdőn át, mert a busz már nem járt – folytatta az asszony, mintha a gondolataiban olvasna.

– Az erdőn át mentünk, igen! Én, a feleségem és a kislányom. És ezek a hatalmas levelek! Mondd – hirtelen az anyjához fordult. – Hová lett az erdő?

– Kivágták és elásták – válaszolta egyszerűen.

– De hát, ...miért?

A nő felemelte a kezét – mintha századok repültek volna el az arcáról, és csak annyit mondott:

– Azt csak az Isten tudja, fiam.

Ezzel kiment a szobából.

A Férfi hallotta, amint a szomszéd helyiségben ágyazott. Egy perc múlva hallotta a hangját is:

– Gyere, készen van az ágy.

Amikor belépett, az anyját nagyon fiatalnak látta.

– Feküdjünk le aludni, jó éjszakát – mondta lágyan.

A Férfi tekintete végigjárta a galambokat a falon, aztán találkozott a tekintetük. És attól a perctől kezdve a Férfi tudta, hogy az anyja is tud mindent.

Madárcsicsergésre ébredt. Sütött a nap. Az asztalon reggeli várta. Gyorsan elkészült és kiment az utcára. Az üres házak nem voltak számára szokatlanok.

„Minden olyan, mint akkor” – gondolta, ahogy végigment a néptelen falun.

Minden olyan, mint akkor volt. – Akkor, amikor kiértek az erdőből, és meglátták a falut. Ugyan olyan mozdulatlan és üres volt, mint most, csak a távolban – ez a furcsa fény, igen!

Abba az irányba nézett, az épületek felé, melyeket még tegnap este vett észre. Hogyhogy nem látta azokat korábban? Hát igen, az erdő. Most, amikor nem volt már erdő, a falu oázisnak tűnt a sivatagban. És azok az épületek...

Beesteledett mikorra hazaért.

Az anyja vacsorával várta.

ERDŐ

– Elfáradtál? – csak ennyit kérdezett és megterítette az asztalt.

– El akartam menni az épületekig.

– De nem sikerült, ugye?

– Mentem, mentem, de úgy tűnt, mintha inkább távolodtak volna. És utána...

– Elsötétedett. És te visszafordultál.

– Nem! Még mielőtt visszafordultam volna, láttam...

– A fényt láttad.

– Igen.

– És úgy gondoltad, hogy már közel vagy.

– Bárcsak lenne autóm!

– Miért?

– Talán akkor odaértem volna...

– No és, ha odaérsz?

– De hát még akkor, amikor – mikor is volt ez?

– Nem tudom. Számomra nincs többé „mikor”.

Éjszaka a fákkal álmodott és a hatalmas, eget takaró levelekkel, amelyek ráborultak a feleségére és a lányára is... Hirtelen melege lett, mert a levelek égtek és tudta, hogy ott maradt a felesége és a gyereke, és a Férfi futott és csupasz kézzel darabokra tépte a forráságot, de nem érezte a fájdalmat, csak a veríték, mint az eső úgy ömlött róla, és hullott a hatalmas égő levelekre...

A saját kiállítására ébredt. Éjszaka volt, de nem álmodott. Zuhogott az eső. Felállt és kinyitotta az ablakot. Nehéz, forró és nedves levegő töltötte be a szobát. Olyan érzése volt, hogy mindjárt lejön a bőre, és nem tudott elbújni.

– Ez mindig így van – hallotta az anyja hangját.

– Mindig... attól az időtől kezdve?

– Mindig – mondta még egyszer az anyja.

Reggel a Nap megcsillant a nedves leveleken. – Már el is mész? – az anyja lábassal a kezében az ajtóban állt.

– A busz tíz órakor indul. Elkéshetek.

Az anyja állt és nézte, ahogyan készülődik.

A Férfi odament hozzá és szótlanul átölelte. Úgy érezte, mintha kislányt ölelne. Anélkül, hogy visszanézett volna, elment a buszhoz.

Nemsokára megérkezett egy régi és rozoga autóbusz.

A Férfin és a vezetőn kívül senki nem volt rajta. Később mások is felszálltak és a busz emberi hangokkal telt meg.

Amikor a Férfi megérkezett a Városba nem tudta

elhinni, hogy két nappal ezelőtt csak harminc kilométernyire volt innen.

A Hivatalban a tisztviselő barátságatlanul nézett ki a kisablakon:

– Tessék!

– Szeretnék... egy embert megtalálni... ha tet-szenének segíteni...

– Itt az úrlap, töltsd ki!

– Már kitöltöttem, tessék.

A tisztviselő rágyújtott, unottan nyúlt a papírért és átfutotta.

Hirtelen mérgesen visszadobta:

– Mit szórakozik itt velem? Mi ez? Azt hiszi nincs nekem más dolgom?

– Engedje meg, hogy megmagyarázzam...

– Mi nem keresünk hullákat! Menjen a halot-tasházba!

– De, kérem hallgasson végig...

– Az anyja több évvel ezelőtt halt meg. El van temetve. Micsoda hülyeség! Maga örült!

– Szeretnék... elnézést...

– Na itt van, nézze csak – ordított a tisztviselőnek valakihez az ablak mögött. – Ez itt az anyját keresi! Aki rég meghalt. Megkapták a kórházi értesítést és a holttestet.

– Nem a testet, csak az urnát – szólt közbe komoran a férfi.

– Na jó, akkor urnát. Mit számít az, eltemették. És most ő azt akarja, hogy mi keressük!

– Az ablakban egy férfit feltűnt fel. A Férfi azt mondta:

– Hát igen... Igaza van a hölgynek..., de... az a helyzet, hogy az anyám él.

– Kapott talán tőle levelet?

– Nem... én... találkoztam vele...

– Tényleg, mikor?

– Legutoljára tegnap.

– És hol?

– Otthon. Odautaztam a hétvégére.

– De hát maga is tudja, hogy a robbanás után...

– Van egy buszjárat reggel és este. Egyébként meg senki nem állított meg.

– De elvtárs, meg kell, hogy értesse...

– Értem.

– És?

– Hogyhogy és? Hazamentem és ott találtam az anyámat.

– És a többiek?

– A falu? A faluban nincs senki. Azt hiszem, csak az anyám.

– És mit csinál ott?

– Él. A saját házában.

– Á... na jó. És akkor most mit kíván tőlünk, ha már megtalálta?

– Azt hiszem nem vagyok biztos abban...

– Hogy az valóban ő?

– De, abban biztos vagyok. Csak nem tudom... mit csináljak ezzel – a férfi átnyújtotta a tisztviselőnek a halotti bizonyítványt. Az meglebegtette a papírt.

– Tényleg... – gondolkodott egy kis ideig, utána mondta:

– Tudja mit? Holnap elmegyünk a faluba, elhozzuk az édesanyját és mindent elintézzünk. Reggel hétkor indulunk az én autómmal.

– Hallott valamit az erdőről? – kérdezte a Férfi, amikor a semmibe mutató táblához ért.

– Erdő... erdő... Milyen erdő? Nem, nem hallottam semmit.

– Itt ezen a helyen erdő volt.

– Itt? Tényleg? Soha nem hallottam róla. Gondolja, hogy ez igaz?

– Nem gondolom, tudom.

Csendben utaztak tovább.

A falu néma és elhagyott volt.

A ház előtt álltak meg. A Férfi odament a kapuhoz és bekijáratott:

– Anya! Megjöttem! Vendéget is hoztam!

Senki nem válaszolt. Bementek a házba és körül-néztek. Schol senki.

– Lehet, hogy elment valahová.

– Nem valószínű. – A tisztviselő körülnézett a házban. – Úgy tűnik, hogy itt már évek óta nem él senki.

– De hát csak egy pár nappal ezelőtt! Itt aludtam a szomszéd szobában! Frissen vetett ágyban!

(Folytatás a 13. oldalon)

(Folytatás a 12. oldalról)

A tisztviselő átment a szomszéd szobába. Rongydarabokkal a kezében jött vissza.

– Hát igen, ez valamikor ágynemű volt, de frissenek egyáltalán nem nevezhető.

Egy pillanatig szótlánul álltak és egymást nézték.

– Akkor most mit fogunk tenni? – kérdezte a tisztviselő.

– Talán mégis tévedtem. Elnézést, hogy raboltam az idejét.

– Visszavigyen a városba?

– Nem, itt maradok, majd az esti busszal visszamegyek.

– Hát akkor viszontlátásra. Megértem önt.

A Férfi nézte, ahogyan az autó eltűnt a kanyarban. A hátmögött lépteit hallott. Összerezzen.

Az anyja volt, kapával a kezében?

– Ki volt itt?

– Maga... itt volt? Pedig hívtam. Miért nem válaszolt?

– Talán nem hallottam – válaszolta ugyanazzal a mosollyal az arcán, amitől nem tudni miért, de a Férfinek borsódzott a háta.

– Szerettem volna... – a Férfi erőltetetten mosolygott. – Mert itt ez a papír – és odanyújtotta az anyjának a bizonyítványt. – Valahogy nem jó...

Az anyja hosszan nézte a papírt.

Aztán megkérdezte:

– Mit akarsz ezzel?

– Ezt a papírt a kórházban adták. Amikor...

Az anyja közbeszólt:

– Semmiféle kórházban nem voltam!

A Férfi megdöbben:

– Hogyhogy nem? A robbanás után magát elvitték a kórházba! A többiekkel együtt! És meghalt az égési sérüléseitől. És mi megkaptuk az urnát!

Az anyja szorosan elébe állt:

– A robbanás után – mondta csendesen – az erdő nagyon megnőtt... Még nagyobb lett, mint volt. És ezek a hatalmas levelek... Emlékszel rájuk?

– Igen... Azok a levelek...

– És utána mindenkit elvitték erdőt vágni... És el kellett ásní... ott helyben... Azért olyan ott a föld... Volt aki elesett, nem bírta tovább... Én nem estem el... És később... jöttek azokért, akik megmaradtak... De én nem mentem el velük... Hanem idejöttem...

– De hát, maga mondta, hogy mi akkor az erdőn át futottunk! És csak aztán... Istenem! Azok a levelek! Legyenek átkozottak azok a levelek! – a Férfi eltakarta az arcát a kezével és nem bírta visszatartani a zokogását.

– Tudom – mondta az anyja – tudom és simogatni kezdte a fejét, és a Férfi csak sírt és sírt, mint egy gyerek.

– Mikor látta utoljára N. urat?

A tisztviselő határozottan válaszolt:

– Ekkor és ekkor, én és N. úr, elmentünk a szülőfalujába meglátogatni az anyját.

– Aki meghalt azon bizonyos baleset idején?

– N. úr kérte, hogy menjünk el, mert az állította, hogy az anyja él.

– És tényleg ott volt?

– Természetesen nem. Én egyből vissza is utaztam.

– És N. úr?

– Ő azt mondta, hogy busszal jön vissza.

– Busszal, de nem jött azzal... Menjünk, nézzük meg!

A felügyelő és az orvos a testet vizsgálták.

– Halálos dózist kapott... Mint a felesége és a gyereke. Még akkor amikor az eset megtörtént. Lassan

mind kihalnak... Tulajdonképpen nekünk ez csak jó, nem lesz szentanú... küldjön valakit, hogy elvigye a holttestet... Vagy tudja mit... Rokonai úgyszólván... Egy kis benzint rá, gyufát, és vége...

– Áaaaaa... – a Férfi zokogott és fulladozott a zokogástól és a forrástól.

– Nyugodj meg fiam, nyugodj meg! Minden elmúlik...

Hallotta, hogy elmegy az autó.

– Ki volt ez?

– Honnan tudjam? Mit számít az?

– Tényleg, mit számít az... Elfáradtam. Megyek lefekszem.

– Gyere fiam.

– És holnap reggel –

– És holnap reggel elmegyünk az erdőbe.

– Az erdőbe? – nézett rá értetlenül, – milyen erdőbe?

Az anyja, egész idő alatt először elnevette magát. Boldogan, gondtalanul.

– De hát itt van, nézd!

A Férfi abba az irányba nézett, amerre az anyja mutatott. És nem hitt a szemének.

Az erdő hatalmasan és mozdulatlanul állt, mint régen, és csalogatta nyugalommal és hűvösséggel.

– Gyerünk most! – a Férfi megbabonázva nézte és nem bírta róla levenni a szemét.

– Nem, holnap.

Holnap.

Az erdő úgyis ott marad.

Hiszen – végtelenül sok idő van még hátra.

27. 04. 1991.

Smorhun Okszana
Szolnok

Jubileumi fogadás az ukrán követségen

Március 24-én a magyarországi Ukrán Nagykövetség ünnepélyes fogadást rendezett a budapesti ukrán diplomáciai misszó megnyitásának ötödik évfordulója alkalmából. Az ünnepségre meghívták Gál Zoltánt, a magyar országgyűlés elnökét, vezető magyar politikusokat, többek közt az Antall József miniszterelnök kormányában külügyminiszteri tisztséget betöltő Jeszenszky Gézát, valamint külföldi diplomatákat, az Ukrán Kulturális Egyesület tagjait és a sajtó képviselőit. Az estén jelen volt Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának elnöke Olekszandr Moroz is, aki parlamenti delegáció vezetőjeként hivatalos látogatáson tartózkodott Magyarországon.

A vendégeknek lehetőségük volt egy fotókiállítás keretei között megismerkedni az ukrán követség, elmúlt öt év alatt végzett tevékenységével. Volt is mit feleleveníteni, hiszen ezalatt az idő alatt az ukrán diplomaták, a magyar külügyminisztériumban dolgozó kollégák és más kormányzati szervek erőfeszítéseinek köszönhetően kitűnő kapcsolatokat sikerült kiépíteni a két szomszédos állam között. Dmitro Tkacs, Ukrajna rendkívüli és meghatalmazott nagykövetének véleménye szerint az országaink közötti viszonyt az állami vezetők minden területen példaértékűnek tekintik. Napjainkban az államközi kapcsolatok félszáz közös egyezmény, kétoldali megállapodás és jegyzőkönyv alapján épülnek.

A Budapest Rádióban adott interjúban Dmitro Tkacs megemlítette, hogy a budapesti ukrán követséget 1995. március 21-én nyitották meg, az ünnepséget a Sevcenko-esttel kötve össze. A 250 fős nagyterem zsúfolásig megtelt vendégekkel. Mikor pedig felhangoztak az első akkordok Sevcenko költeményéből – „Bömből és nyög a széles Dnyeper”, minden jelen lévő fölélt a helyéről. Ez valami egészen különleges, szokatlan élmény volt, emlékszik vissza az ukrán követ, mikor az ember valóban átérzi, mit is jelent a szó – „szülőföld”.

Tudósítónktól

Az öt év folyamán baráti viszony alakult ki a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesülettel. Mindenelőtt a jelentős számú közös kulturális rendezvény, a csemobili katasztrófa következtében károsult gyerekek számára, gyógyulásuk elősegítésére az egyesület és a nagykövetség közreműködésével összeállított segélycsomagok, a kisebbségi jogok védelmével foglalkozó ukrán-magyar kormányközi bizottság munkájában való részvétel érdemel említést. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy mikor magas parlamenti és kormánydelegációk látogatnak Magyarországra, lehetőségük nyílik arra, hogy – mint megjegyezték – elsőkézből értesüljenek a magyarországi ukrán közösség szükségleteiről. Természetesen ilyen találkozókat nem jöhetnek létre az ukrán nagykövetség támogatása nélkül.

Az ünnepélyes fogadáson Dmitro Tkacs úr az ukrán nagykövetség nevében az ukrán közösség érdekében kifejtett aktív tevékenységéért és a magyar és ukrán nép barátságának szorosabbra fűzéséért, elismerő oklevelet nyújtott át Hartyányi Jaroslava és Dragomanova-Bartai Natália asszonynak, valamint Turik Oleg úrnak.

Röviden Sevcenko szobrairól

1861-ben Sevcenko újratemetésekor Kijevben az egyetem hallgatói arról ábrándoztak, hogy „ennek a nagy férfinak a sírjánál magaslik majd egy emlékmű, mely dicsőségét hirdeti”.

Akkor Kányivban a síron felállítottak egy egyszerű fakeresztet, senki nem gondozta a sírt. Sevcenko bátyja, Varfolomij kijárta a engedélyt a sír gondozásához és egy új kereszt felállításához. Ezt a keresztet nyersvasból öntötték 1883 decemberében, Kijevben. A kereszt egyik oldalán az évszámok álltak: 1814–1861, a másik oldalán Sevcenko versorai:

„Szeressétek Ukrajnát
szeressétek őt zord időkben,
az utolsó nehéz pillanatban
az Istenhez imádkozzatok érte.”

(Szabad fordítás)

Hogy hű maradj, ki útra kel,
Szeretni fogjuk Ukrajnánkat,
És bármilyen nehéz a bánat,
Szívünk balsorsban áttelel.

(Weöres Sándor fordítása)

A hatóság betiltotta a kereszt felállítását ezzel a felíráttal. Csak 1884-ben állították fel, 25 évig állt a síron.

1901-ben az Írók Szövetsége a Belügyminisztériumhoz folyamodott engedélyért, hogy Kijevben felállíthassák Sevcenko szobrát, de az engedélyt nem adták meg.

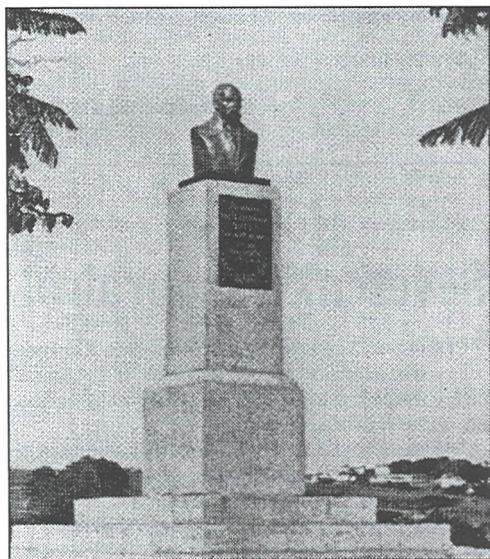
Idővel megalkult egy bizottság, amely felkarolta az ügyet. Megkezdtek munkájukat: az egész Orosz Birodalomban elkezdtek pénzt gyűjteni az emlékműre. A bizottságban ismert ukrán személyiségek tevékenykedtek: Mihajlo Hruszevszkij, Mikola Liszenko, Vaszil Krivcseszkij, Jevhen Csikalenko, Volodimir Szimirenko, Ludmila Sztaricka-Csemajakivszka, Mihajlo Kocubinszkij. A bizottság

(Folytatás a 14. oldalon)

(Folytatás a 13. oldalról)

három nemzetközi pályázatot hirdetett meg. Az első 1910 májusában. A zsűrbe meghívták Ilja Repint, M. Liszenkót, M. Hruszovskijt. A pályázat iránt külföldön is érdeklődtek: Lvivben, Bécsben, Prágában, Budapesten és amerikában is. 64 terv érkezett. A zsűri egyiket sem fogadta el. A második pályázatot 1911 februárjában hirdették meg, ismét eredménytelenül. A harmadik pályázat határideje 1912 decembere volt. 36 tervet kaptak. A három pályázatra összesen mintegy 150 terv érkezett, de nem találtak köztük kielégítőt. A bizottság úgy vélte, hogy az emlékműnek magas művészi színvonalúnak kell lennie. Ezután névre szóló nemzetközi pályázatot hirdettek meg. Koruk híres szobrászaihoz fordultak, még a francia Rodint is meghívták, hogy vegyen részt a pályázaton. Az ő válasza ismeretlen. Az olasz Antonio Siorino maga ajánlotta fel szolgálatait. A zsűri az ő terveit fogadta el, de bizonyos változtatásokat kértek a művésztől.

A történelem többször beleszólt az emlékmű felállításának ügyébe. Mégis Ukrajnában állították Sencsenko emléket, néhány szobrot magánszemélyek állítottak fel. Sevcsenko első szobrait Ukrajnában egy harkovi bankár, Olekszij Alcseszskij állíttatta fel saját kertjében, remélve hogy a kert egyszer a város

Sevcsenko szobra Brazíliában, Porto Alegre, Rio Grande de Soul

tulajdonába lesz. Ez volt Sevcsenko márvány mell-szobra, Beklemisev szobrász alkotása. Most ez a mellszobor Kijevben a Sevcsenko-múzeumban van.

Akkoriban könnyebb volt szobrokat állítani az Osztrák–Magyar Monarchia területén, még a parasztok is megtehették ezt. Megjelentek Sevcsenko szobrai Tarupil megyében, falvakban, sok más helyen. 1910 körül Herszon megye lakója, Koszty Volodkevics elgondolta, hogy felállítja Sevcsenko szobrát Lvivben. Megrendelt egy mellszobrot a párizsi szobrásznál, Godebszkijnél. Ez a mellszobor Lvivbe került a múzeumba, ott áll a mai napig. A Centralna Roda idején Ukrajnában Volodimir Vinnicsenko ismét indítványozta a Sevcsenko-szobor felállítását Kijevben. A régi bizottság még létezett, most meghívták a tagok közé Fotyij Kraszickij festőművészt, Sevcsenko rokonát. Ukrajna területén az emberek önréből is állítottak emlékműveket. Romna városában monumentális kö emlékművet állítottak fel, Ivan Kavalenidce alkotását. Szumi városában szintén az ő alkotása áll.

A történelmi események úgy alakultak, hogy Ukrajna határain túl a Sevcsenko-emlékművek korábban születtek, mint Kijevben.

Moszkvában az első szobrot 1918. november 3-án avatták fel, de ez csak rövid ideig állt. Pétervártott Lunacsarszkij a költő szobrát szintén 1918-ban avat-ta fel.

T. Sevcsenko szobra Palermóban, Ontario, Kanada

Röviden Sevcsenko szobrairól

1919-ben a szovjethatalom felállíttatta Sevcsenko szobrát Kijevben a Történelmi Múzeum előtt, az Olekszandrivszka utcában. Ez az építmény nem állt sokáig. Gyenyikin katonái lerombolták.

1923-ban Sevcsenko sírjáról eltávolították a keresztet. Helyére a közeli cukorgyár dolgozói felállíttatták a költő mellszobrát, Kalenik Terescsenko autodidakta szobrász munkáját.

1925-ben Mikola Akripnik Sevcsenko sírját a Művelődési Népbizottság védelme alá helyeztette, és államilag védett területnek nyilvánította. Ismét szerveztek egy bizottságot a Sevcsenko-szobor készítése ügyében. A munka nem folyt politikai harc nélkül. Kezdetben Ukrajna akkori fővárosában, Harkovban akarták felállítani a szobrot.

Új pályázat született, új zsűri, a festőművészeti főiskolák professzoraiból.

Az Állami Bizottság úgy döntött, hogy Sevcsenko sírját a fiatal szobrászok, Bulgyin és Darahan munkáját állítják fel, de megkérték Matvij Manizert, hogy segítsen az ifjú mestereknek tökéletesíteni tervüket. Manizemél pedig megrendelt egy szobortervet Harkov számára. Ezt a tervet már Hruscsov hagyta jóvá. Sencsenko sírján, Kányivban, Harkovban és Kijevben is Manizer munkái állnak. Harkovban az emlékművet 1935. május 24-én avatták fel. Kijevben az avatás 1939. március 6-án volt, kétszázézer tömeg előtt. Ugyanabban az évben, június 18-án felavattak egy emlékművet és egy szobrot Sevcsenko sírján.

A második világháború után sok szobrot állítottak, voltak köztük Sevcsenko-szobrok, megszámlálni szinte lehetetlen.

Ukrajna határain túl szintén tisztelték Sencsenkót: állnak szobrok Ashabadban, Fort-Sevcsenkóban, Kazahsztánban, Bukarestben, 1964 óta Csehszlovákiába, Karlsbadban.

1962-ben Moszkvában meghirdettek egy ösztönző pályázatot Sencsenko szobrára. 17 terv érkezett. A zsűri a Kijevi Művészeti Főiskola három fiatal szobrásza: Mihajlo Hricjuk, Julij Szinkervic és Anatol Fuzsenko tervét találta méltónak.

1964. június 10-én a szobrot Nyikita Hruscsov avatta fel. Munkanap volt, az emberek nem tudtak részt venni az eseményen. A szobor az Ukrajna Szálló előtt áll, Ukrajnából mindössze 8 küldött volt jelen.

Az ukrán költő emléket az óceánon túl is őrzik. Az ismert amerikai, ukrán származású szobrász, Olekszandr Arhipenko sokat dolgozott Sevcsenko ábrázolásán, két mellszobrot alkotott. Az egyiket az

ukránok Clevelandben, Ohio államban állították fel. A szobor az ún. „Ukrán városban” áll. Ez egy park része, ahol a különböző nemzeti csoportok szobrokat állítanak híres szülőiteiknek. Ez volt Sencsenko első szobra Amerikában.

1951-ben ünnepelték a kanadai ukránok az ukrán emigráció 60. évfordulóját. Ebből az alkalomból Szovjet-Ukrajna kormánya egy Sevcsenko-szobrot ajándékozott nekik, Vronszkij és Oleksza Olijnik munkáját. Ez a szobor a Toronto melletti Palermo városban, Ontario tartományban áll. Még egy szobrot emeltek Sevcsenkónak az ukránok Kanadában, Vinnipeg városában, Hanitaha tartományban, ez Anton Darahan munkája. A szobor felavatása nagy ünnep volt Kanada és az USA minden ukránjának számára.

Van Sevcsenko-szobor az USA fővárosában, Washingtonban is. Még 1956-ban írta az amerikai ukrán nyelvű Szvoboda c. újság, hogy fel kellene állítani egy Sevcsenko-szobrot Washingtonban. Ez ügyben létrehoztak egy bizottságot, amelyben Amerika ukrán szervezeteinek képviselői dolgoztak. Pályázatot hirdettek, amelyen az első helyezést Leonid Molodozsanin nyerte el. (Leo Mol.) 1964.

Sevcsenko szobra Kijevben

június 27-én avatták fel a szobrot Washintgonban. Szombat volt, sok vendég érkezett Dél-Amerikából, Európából, Ausztráliából. A hivatalos adatok szerint a szobrot az USA elnöke, Eisenhower avatta fel százezres tömeg előtt. A washingtoni kormány ezt a napot ukrán napnak nyilvánította. A szobor egyik oldalán egyszerű angol nyelvű felirat áll: „Taras Shevchenko – 1814–1861 – Bard of Ukraine”. A másik oldalon olvasható hogy a szobrot Sevcsenko születésének 150. évfordulója alkalmából az ukrán származású amerikaiak és barátai állították fel, az Egyesült Államok Kongresszusa engedélyével.

Sevcsenko emléket Dél-Amerikában is őrzik. 1964. május 30-án Brazíliában, Porto Alegre városában (Rio Grande de Soul államban) az Ukrán téren avatták fel Sevcsenko első dél-amerikai szobrát. Alkotója a fiatal brazil szobrásznő, Anna Ridgina Pereira volt.

Sevcsenko szobrai a világon, bizonyítják az ő történelmi jelentőségét, költői erejét mind az ukránok, mind a világ népei számára. Ukrajna nagy fiának szobrai minden ember és az összes náció szabadságának szimbólumai.

Vadim Pavlovskij

„Sevcsenko – emlékművekben” című könyvének adatai szerint. 1966. New York

Az első Ukrán Parlament

1917. március 16-án, Kijevben megalakult az Ukrán Központi Tanács (UKT) a Nemzeti Politikai Központ, a későbbi első Ukrán Parlament, mely az ukrán nép nemzeti felszabadító mozgalmát vezette, aztán pedig az újjászülöt államot – az Ukrán Népköztársaságot (UNK) kormányozta.

Az UKT az ukrán mérsékelt társaságába tömörülő demokratikus ukrán értelmiség kezdeményezésére alakult, és magába foglalta Ukrajna politikai pártjait, valamint a munkások, az egyház, a katonák és a diákok, az állami és a kulturális szervezetek képviselőit. Vezetőjeül M. Hruscvszkijt választották, helyettesei V. Naumenko és D. Antonovics voltak.

Az Összukrajnai Nemzeti Kongresszuson (IV. 19–21-ig, Kijevben) az UKT taglétszámát jelentős mértékben bővítették politikai pártok, szakmai és kulturális szervezetek tagjaival, illetve kormányzósági küldöttekkel. Vezetőjeül újraválasztották M. Hruscvszkijt, helyettesei pedig Sz. Jefremov és V. Vinnicsenko lettek. A folyamatos munkavégzés érdekében az UKT létrehozta a végrehajtó bizottságot, melyet idővel kistanácsra kereszteltek át.

A központi tanács összetétele demokratikus szempontok figyelembevételével alakult ki, illetve bővült. Így az I. Összukrajnai Parasztkongresszus 133 tagot, a II. Összukrajnai Katonakongresszus 130, az I. Összukrajnai Munkáskongresszus pedig 100 főt delegált. Július végére a központi tanács már 822 tagot számlált.

Az UKT első univerzáléjában (1917. VI. 23.) kinyilatkoztatta Ukrajna függetlenségét. Ezt követően megalakította a V. Vinnicsenko irányítása alatt álló Legfőbb Titkárságot – Ukrajna első kormányát.

A petrográdi bolsevik fordulat után a központ tanács III. Univerzáléjában (1917. XI. 20.) kihirdette az Ukrán Népköztársaság (UNK) megalakulását, mely

Oroszországgal föderatív szövetségben áll. Miként azt az Összoroszországi Alakuló Gyűlés választási eredményei tanúsítják (1917. XI. 25.), Ukrajna népességének többsége támogatta az új államot, minthogy az UKT-ben vezető szerepet játszó ukrán pártok (az ukrán eszerek és szociáldemokraták) a szavazatok 75 százalékát szerezték meg; (a bolsevikok 10 százalékot kaptak). A munkásparaszt- és katonaküldöttek tanácsának 1917. XII. 17-én Kijevben összehívott I. Összukrajnai Kongresszusa feltétlen bizalmáról és határozott támogatásáról biztosította az UKT-t.

Ugyanakkor az UKT tevékenységét a továbbiakban megnehezítették a helyi bolsevikok és Szovjet-Oroszország kormánya. Gyakorlatilag már november végén hozzáfogtak az előkészületekhez az UKT megdöntésére és a hatalom átvételére Ukrajnában. Erre szolgált a V. Lenin és L. Torckij által megfogalmazott „Manifesztum az ukrán néphez utolsó figyelmeztetésként az ukrán tanácsnak” is. A tanácsok I. Összukrajnai kongresszusának bolsevik küldöttei átköltöztek Harkovba, ahol XII. 25-én Ukrajnát Tanácsköztársasággá nyilvánították, és az UKT és kormánya ellensúlyozására létre hozták a Népi Titkárságot (szovjet kormányt). Ezt követően a küzdelem a bolsevikok és az UKT között jelentősen erősödött. Szovjet-Oroszország nagyszámú haderőt vezényelt Ukrajnába. Ilyen körülmények között küldött az UKT delegációt Bresztbe, hogy békétárgyalásokat folytassanak Németországgal és szövetségeseivel.

Ebben a kiélezett és felelős pillanatban az UKT kihirdette IV. Univerzáléját, melyben az UNK-t független állammak nyilvánította, a Legfőbb Titkárságot pedig Népi Miniszterek Tanácsává keresztelte át. Ezek után több törvényt hagytak jóvá a nyolcórás munkanapról, a földreformról a pénzrendszerrel, az UNK állami címeréről, az állampolgárságról stb. Utolsó törvényhozó aktusként 1918. IV. 29-én Kijevben jóváhagyta az Ukrán Népköztársaság alkotmányát.

1918. II. 9-én, Kijev bolsevik megszállásának napján a központi tanács küldöttsége aláírta a Breszti Békeszerződést Németországgal és szövetségeseivel.

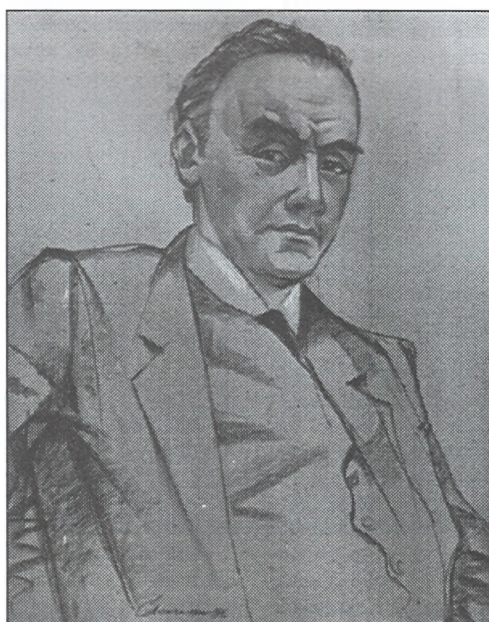
PALETTA

Ukrán festőművész kiállítása Budapesten

Azt mondják, a tehetség istentől való. Szerencsés az, aki tehetséges. Sztanyiszlav Loszickij nagyon szerencsés ember kell legyen, mert a sors sokoldalú tehetséggel áldotta meg. Festőművész, tudós, vezető, kutató, feltaláló, szervező és közéleti személyiség; lelkiismeretes, céltudatos, állhatatos, minden iránt érdeklődő ember – mindez elmondható róla, Sztanyiszlav Felicianovicsról, aki sohasem elégszik meg a már elért eredményekkel, aki áldott tehetség, ám még többet köszönhet fáradhatatlan munkálkodásának, intenzív életmódjának. Nagy élmény volt találkozni ezzel az átlagon felüli egyéniséggel itt Budapesten, a „hagyományossá” vált Sevcsenko-esten, és megismerkedni Sztanyiszlav Loszickij műveivel.

Vonzalma a képzőművészet iránt már korán, még gyermekkorában megjelent. A kíváncsi természetű legénykének szerencséje volt, első lelkéit tájkép-, csendélet- és portréfestészetből a neves kárpátaljai festőművésznőtől, Szécsényi M-től vehette. Később a sors Ukrajna érdemes művészeivel, Anatolij Radzihovszkijjal, Ukrajna népművészeivel, Viktor Satalinnal és Ivan Csermis festőművésszel hozta össze. A velük való együttműködés jótékony hatással volt Loszickij művészi fejlődésére. Mindamellet nem a képzőművészet volt Loszickij egyetlen érdeklődési területe. Szakmája a fafeldolgozás, annak elméleti és gyakorlati oldala lett. Loszickij tehetsége még az ilyen eltérő területeken végzett munkát is sikerrel tudja összhangba hozni egész életútján.

1941-ben született Oroszországban, Kárpátalján élt, a középiskolát Ivano-Frankovszkban végezte el, diplomát pedig Lvovban, a Faipari Főiskolán szerzett. Bárhol is járt – Ukrajnában vagy külföldön – ecset, ceruza és notesz mindig volt nála. Tehetséges ember lévén, komoly sikereket ért el a technológia területén csakúgy, mint a tudományos kutatóintézet élén, és – lélekből megmaradva romantikusnak – nemcsak hogy látta a honi táj szépségeit, de vászonra is vitte a látottakat.

Szakmai pályafutását 1965-ben, a kijevi funérüzemben kezdte, bejárva az utat lakatostól az üzemigazgatóig. 1973-ban áthelyezték a gépesített fafeldolgozással foglalkozó Ukrán Tudományos Kutatóintézetbe.

1987-ben a szövetkezet vezérigazgatója lett, ahol megcsillantotta tehetségét egyaránt mint tudós és mint a dolgozói kollektíva vezetője. Szakmai és erkölcsi tulajdonságainak köszönhetően munkatársai négyszer választották meg a szövetkezet és az intézet vezérigazgatójaul.

Sz. Loszickij kitűnt nagyszerű mérnöként és tudósként is, mint aki jártas az elméleti és kísérleti kutatások modern módszertanának kérdésében. Vezetője az Ukrán Tudományos és Technológiai Állami Hivatal által jóváhagyott tudományos programnak, valamint a vagon- és hajóépítéshez szükséges tűzálló anyagok gyártási technológiájának kidolgozásával foglalkozó

iskolának. Ügyes vezető és szervező, a technikai tudományok kandidátusa, egy sor tudományos publikáció szerzője és 40-nél több találmány bejegyeztetője. Loszickij nem szokott megelégedni a már elért eredményeivel, ezért folyton tökéletesíti tudását. Elvégezte az ukrán minisztertanács Államigazgatási Főiskoláját, a menedzser iskolát, járt kiküldetésben az USA-ban, tudományos-technológiai kapcsolatokat alakított ki német cégekkel („Homak Jovat”) és a poznańi Faipari Főiskolával. Gyakran tart előadásokat konferenciákon és szimpóziумokon.

Az emberekről sem feledkezik meg, sok időt szentel közéleti teendőknek. Miután a népi küldöttek Barnyickij Körzeti Tanácsának képviselőjévé választották, többször juttatott anyagi vagy humanitárius segílyt árvaházaknak és internátusoknak. Az ukrán kulturális alapítvány támogatójaként napjaink nehéz gazdasági helyzetében gyakorlati segílytet nyújt a nemzeti kultúra újjászüléséhez és felvirágzásához.

Szembetűnő elfoglaltsága ellenére Loszickij mindig szakít időt az érdekes, gondolkodó emberekkel való együttműködésre, ezzel is megerősítve a társadalmi életben betöltött szerepét, és arra, hogy festő szenvedélyének hódoljon.

Festményeinek a kiállításon bemutatott kis gyűjteménye: a Kárpátok, Kijev környéke és a Krím csodás tájképei, a megindító csendéletek, a festőnek a természet szépségei és az őt körülvevő mindennapi élet iránt érzett szeretetről tanúskodik, felfedve a művész érzékeny lelkét és fennkölt lelkiisége alapjait. Áldja meg őt az isten hosszú élettel és kiapadhatatlan alkotói ihlettel, hogy ennek a ritka embernek a tehetsége még sok örömet szerezzen mindazoknak, akik nem maradnak közömbösek az életben és a festővásznon megpillantott szépségek iránt, akiket elbűvöl a hazai táj varázsa, akik aggódva tekintenek bolygónk jövője elé és akiknek szenvedélyük a művészet, akik olyanok, mint Sztanyiszlav Loszickij – fáradhatatlan ember és művész. Aki isten adományát bírja.

Midőn Krisztus meghalt a kereszten, az egész természet szomorúsággal telt el. A föld reszketett, a nap elsötétült, jeges szél fújt a Golgotán. Köröskörül megdermedt minden élet. A fű elfonnyadt, a virágok lehorgasztották fejüket, végül még a hó is hullani kezdett, távol s közel a kereszt körül nem zöldellt már semmi sem.

Estére megérkezett József és Nikodémusz Arimátiából, levették Krisztus testét a keresztről és Szűzmária térdére fektették, aki föléhajolva siratta. Midőn a város felé haladtak Jézus testével, hogy ott a sírba tegyék, jámbor asszonyok eredtek nyomába. Vigasztalanok voltak, minden reményük és Krisztus minden ígérete veszni látszott. – Hisz ők csak a halált látták és a véget. Még utolszor eljönnek, hogy illatos olajokkal kenjék be Krisztus testét, aztán többet már nem látják őt, az élet tovább hömpölyög, ahogy hömpölygött eddig is, vidámság és békeség nélkül, mert ezt csak ő tudja megadni. Az asszonyok kisírt szemekkel pillantgattak a behavazott hegyre és egyre csak azt pana-

szolták, hogy többé már nem lesz soha tavasz, hogy már elpusztult minden virág.

Mária Istenanya hallotta ezeket a sirámokat és fájt neki, hogy az asszonyok ilyen kishitűek és reményvesztettek.

– Nem – suttogja ő – nem, én Jézusom, ez

Az asszonyok pedig reménytelenül tekintettek rá, és így szoltak: – minden meghalt, elpusztult minden! Lám, az egész hegyet hó födi.

Akkor Mária föltartotta tenyerét, hogy egy hópehely hulljon reá az égből. Gyöngéden ráfűjt és ahogy lehelle a hópehelyt érte, abból egyszerűen egy zöld szárú törekeny fehér virág lett.

– Ez a föltámadás jele – mondta az Istenanya az asszonyoknak. – A hó kicsiny virággá vált, pedig a hó – az a halál. Így kell hinnetek nektek is, hogy a ti uratok élni fog, még ha most mint holtat követitek is.

Ő pedig lehajolt és elültette a fehér virágot a hóföldre. A virág ott egyből gyökeret eresztett, erőre kapott és a hideg nem ártott neki semmit.

Mifelénk az emberek ezt az időszaki virágot „gyorsannövőnek” vagy „hóvirágnak” hívják. Még ma is azt hirdeti a világnak, hogy a bánatban ne veszítsük el a reményt, és hogy aki meghalt, föltámad, ahogy föltámadt Krisztus, egyszer s mindenkorra legyőzve a halált.

A hóvirág

nem a vég! Te föltámadsz, én jól tudom! Egyetlen pillanat... csak egyetlen pillanat...

Ám hogy az asszonyok tovább sóhajtoztak a már elveszettnek hitt Isten országa után, Mária feléjük fordult és így szólt:

– Ő föl fog támadni és ismét köztünk lesz, nem kell, hogy szomorkodjatok. Meglátjátok, még megvigasztalódunk, az ő királysága pedig minden földi királyságnál tovább marad fenn.

Az agyag titkai

Az emberiség az agyagot már hajdanában sem kizárólag építési, edénykészítési célokra használta, hanem orvoslásra is. Még Plinius, Falen, Avizenna és Dioszkoride bizonyítékokat hagytak ránk az agyag felhasználásáról a gyomor- és szívbetegségeknek, a gyulladási folyamatoknál, a sebek gyors gyógyulásánál. Marco Polo utazásai során érdekes megfigyeléseket jegyzett fel az agyag felhasználásáról. Már a századunk elejétől széles körökben használták az agyagot a Botkin klinikán. 1930-ban csodálatos eredményeket ért el Strumpf professzor a berlini egyetemen az ázsiai kolera gyógyításában. Világhírű természetgyógyászok, Kneipp, Riki, Priznyica, és a két lelkész, Emanuel Felke és Louis Kuné sok bölcs receptet hagytak hátra az agyag felhasználásáról.

Romoló Mantovanni, az olasz tudós és híres kortárs szerint a természetgyógyászatban az agyag magában koncentrálja a tápláló napmágnességét, a víz és a levegő mágnességét. Az agyag tisztítja a beteg és gyenge sejteket, felújítja a szövetet, redukálja a normális anyagcserét. A tudós úgy véli, hogy az agyagot külsőleg és belsőleg egyaránt lehet használni minden betegségnek és bármilyen korban.

Az angol tudós, Kern-Smith kutatásai szerint, az agyag egyedüli tulajdonsága az energia tárolása, megőrzése és átadása. Az agyag az energiát a körülvevő környezetből kapja a kristályszerkezete állandó változása során. A bolgár természetgyógyász, Iván Jotov radiosztiációs módszerrel vizsgálta

meg az agyagot, és megállapította, hogy csak a 8 méteres statikus hullámon rendelkezik gyógyító hatással. Ezek a hullámok az emberi szervezet egészséges sejtjeinek hullámai. Ilyen fajta hullámok arra kényszerítik a beteg sejteket, melyeknek más hullámhossza van, hogy úgy vibráljanak, mint az egészséges sejtek, így módon redukálja őket. Az agyag hullámainak az emberi szervezetben való áthatolása magyarázatul szolgál a felbecsülhetetlen tulajdonságáért.

Az utóbbi években az Ukrán Tudományos Akadémia Kolloid Vegyészeti Intézet tudósai alapos kutatást végeztek. A földi agyag elemzése az összetételében nagy mennyiségű mikroelemet unikális természeti egyensúlyi állapotban derített fel. Azonban felkutaták, hogy még elég nagy az agyag abszorpciós tulajdonsága. A tudósoknak sikerült ezt a mutatót a 8-szorosára megnövelni, de nem vegyészeti, hanem fizikai eljárással. Ezeknek a tulajdonságoknak köszönhetően lehet olyan készítményeket előállítani, amelyek megtisztítják a szervezetet a rák okozó radioaktív elemektől, amelyek felhalmozódnak az emberi szervezetben a szennyezett radioaktív területeken. Ezeket a tulajdonságokat az onkológiában felhasználják.

A múlt és a mai agyaggyógyítást, valamint a tudományos kutatásokat összevetve univerzális lehetőségek rejlenek a természet csodájában.

Mivel az agyag baktériumölő hatást gyakorol, belső fertőzéseknek, gyulladásos folyamatoknak, vastagbélgyulladásnak, bélp parazitáknak, hasmenésnek és mérgezéseknek hasz-

nálják. Jó eredményeket értek el a fekélyeknél. A magnézium-, vas- és kalcium-tartalma az agyagban lehetővé teszi a felhasználását kimerülésnél, sószevény szervezetnél és vérszegénységnek.

Külsőleg az agyagot egyszeri 1–2 cm vastagságú pakolásként használják, melyet a beteg helyekre hordanak fel 1–3 órára. Ezt a kezelést 10–15-szörös ismétlésekkel végzik el, amíg nem javul az állapot. Az agyagpakolásokat máj-, vese-, húgyhólyag-, szív-, tüdő-, pajzsmirigy-, ízületi-, nőgyógyászati, valamint idegmegbetegedéseknél használják. A szilícium-tartalmának köszönhetően az agyagot tuberkulózisnál és az érelmeszesedésnél is használják. A gennyes seb is gyorsabban gyógyul, ha agyaggal kezelik, „kivonja” a gennyet. Az agyagos bodzaital (alacsony alkoholtartalmú, árpából, hajdinából készült ital) nagyon jó hatással van a visszér gyógyítására.

Fürdőt is lehet venni agyag-kivonattal reumánál, ízületi gyulladásoknál, idegmegbetegedéseknél és bőrbetegségeknek.

Kíváncos az agyagkezelést más természetgyógyászati módszerekkel párosítani: pl. fitoterápiával, vízgyógyítással, masszírozással, lábfej-reflexoterápiával, kristályterápiával, aromaterápiával, nap-, levegő-, tengeri fürdővel.

Németországban, Franciaországban, Olaszországban, valamint Svájcban a gyógyító agyag feldolgozásában és felhasználásában nagy tapasztalatokkal rendelkeznek, létezik egy egész ágazat, mely az agyagkészítmények előállításával foglalkozik, természetgyógyászati patikák pedig nagy választékban kínálják a porokat, belsőleg használandó tablettákat, tubusokat már kész agyagpasztával pakolásokhoz, gran-

ulátumokat a fürdőkhöz, agyagos kötszert, speciális pasztákat kozmetikai pakolásokhoz.

Sajnos sem Ukrajnában, sem Magyarországon nem propagálják a gyógyító agyag széles felhasználását, habár agyaglerakódás mindenhol található és gazdasági szempontból is előnyös az olcsó természetes nyersanyag felhasználása.

Tehát az agyag olyan gyógyító eszköz, amely természetes úton megtisztítja és megjavítja az emberi szervezetet, és a titkai is fel vannak fedve. Természetesen nem csodaszer, de az egészségnek nagy haszonnal szolgál. A természet feltárja a titkait, és annak segít, aki szereti és hisz benne, vigyázza és gondoskodik róla.

HROMADA

a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület lapja

Felelős szerkesztő:
Ploszina Vaszil

Felelős kiadó: MUKE
Hartyányi Jaroslava elnök
Levélcím: 1126 Budapest
Szoboszlai u. 2-4.
Telefon/fax: 216-5934

Nyomdai munka:
AGROINFORM
Kiadó és Nyomda Kft.
1096 Budapest, Sobieski J. u. 17.
Ügyvezető igazgató:
Bolyki István

E lapszámunk megjelenésére a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány támogatásával kerülhetett sor.